

دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی مهندسی
کامپیوتر- هوش مصنوعی

مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی

به وسیله‌ی
نیما حیدری

مهر ماه 1394

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Abstract

Information Diffusion in Social Networks and Representing of a Paradigm for that

By
Nima Heidari

One major feature of social networks (e.g., massive online social networks) is the dissemination of information, such as news, rumors and opinions. Information can be propagated via natural connections in written, oral or electronic forms. The physics of information diffusion has been changed with the mainstream adoption of the Internet and Web. Until a few years ago, the major barrier for someone who wanted a piece of information to spread through a community was the cost of the technical infrastructure required to reach a large number of people. Today, with widespread access to the Internet, this bottleneck has largely been removed. Information diffusion has been one of the focuses in social network research area, due to its importance in social interactions and everyday life. More recently, during the last twenty to thirty years, there has been interest and attention not just in observing information and innovation flow, but also in influencing and creating them. Modeling information diffusion in networks enables us to reason about its spread. In this paper, we present a new method for modeling information diffusion process in social networks namely PSODM. This model takes advantage of using ‘chromosomes’ to represent individuals and schemas generated by HDF functions as pieces of information or knowledge on a certain topic. We use the particle swarm optimization as an interaction tool between network individuals to overcome the ‘information lost’ problem. Each node of the underlying social network is considered as a particle in a swarm. A state vector represents a particle position which demonstrates its information. The position (information level) update of these particles takes place whenever a particle contacts its neighbors. In addition, in order to compare different proposed models in the area, we use a community detection based approach that has been introduced in our previous work. With modeling information flow in a large online social network derived from Enron Email dataset, we experimentally demonstrate the effectiveness of PSODM. On the other hand, we use the concept of community detection in social networks for the purpose of comparison between the proposed method and other state-of-the art models.

Keyword: Social Networks, Information Diffusion, Particle Swarm Optimization, Game Theory, Community Detection

چکیده

انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی و ارائه ی مدلی برای آن

بسیاری از سیستم های پیچیده طبیعی و اجتماعی را می توان در قالب یک شبکه یا گراف نشان داد، مجموعه ای از رأس ها و یال هایی که این رأس ها را به هم متصل می کنند. به عنوان نمونه هایی از شبکه ها، می توان به شبکه های اجتماعی، شبکه های فنی (مانند اینترنت) و شبکه های زیستی (مانند شبکه های عصبی) اشاره کرد. رأس ها در این شبکه ها، موجودیت ها و یال ها، ارتباط بین آن ها را نشان می دهند. مثلاً در شبکه اجتماعی، مردم را با رأس ها، و ارتباط های داده ای بین کامپیوترها و یا روابط دوستی بین مردم را با یال ها نمایش می دهیم. شبکه ها دارای ویژگی های آماری مشترکی هستند. یکی از این ویژگی ها، ویژگی پدیده دنیای کوچک بوده که به 6 درجه جدایی نیز معروف است و بیان می کند که در یک شبکه، فاصله متوسط بین رأس ها، کوتاه و معمولاً تابعی لگاریتمی از تعداد آن هاست. ویژگی بعدی، ویژگی خوشه بندی یا انتقال پذیری شبکه است و بیان می کند که دو رأس مجاور با رأس سوم، با احتمال زیادی با یکدیگر مجاور بوده و با ضریب خوشه بندی مقداردهی می شود. جدا از ویژگی های آماری مشترک میان شبکه های اجتماعی، ویژگی دیگری را نیز می توان در نظر گرفت که به تازگی کانون توجهات را به خود جلب کرده و از آن به عنوان راه حلی برای بسیاری از مشکلات موجود در شبکه های اجتماعی استفاده می شود. این ویژگی فرآیند انتشار در شبکه های اجتماعی نام دارد. انتشار اطلاعات را می توان به عنوان یکی از نمونه های فرآیند انتشار نام برد. انتشار اطلاعات یک تعریف عمومی است که شامل هر چیزی که در یک شبکه گسترش می یابد می شود. پیشینه کردن گسترش اعتبار مانند یک ایده ی برتر و یا حتی تشخیص سریع یک فاجعه مانند دزدی. همه ی اینها نمونه هایی از انتشار اطلاعات هستند. در نهایت از فرآیند انتشاری که در شبکه های اجتماعی رخ می دهد، از جمله انتشار اطلاعات، جهت ارائه ی مدلی برای دسته ای از پدیده ها در این شبکه ها استفاده می شود. پدیده هایی مانند گسترش ویروس ها و بد افزارها در کامپیوترها، گسترش اطلاعات مربوط به کالاها در میان مردم و غیره. ارائه این مدل های آماری می تواند راهنمایی باشد جهت بررسی بیشتر ساختار شبکه های اجتماعی، نحوه گسترش و انتشار اطلاعات در آنها و همچنین تشخیص تاثیرگذارترین رئوس در این شبکه ها؛ مبحثی که به تازگی مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: شبکه های اجتماعی، انتشار اطلاعات، الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات، تئوری بازی، تشخیص تشکل ها

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: مقدمه

- 1-1- انگیزه از انجام این پایان نامه 8
2-1- نگاه کلی به فصول رساله 11

فصل دوم: پیشینه ی تحقیق

- 1-2-1- مقدمه 13
2-2- تعریف مسئله 13
3-2- روش های اخیر جهت مدل سازی انتشار اطلاعات ... 15
2-3-1- روش های سنتی (انتشار و فراگیری اطلاعات و نوآوری) 15
2-3-1-1- مدل آستانه ی خطی 17
2-3-1-2- مدل آبخاری مستقل 17
2-3-2- روش های مدرن (روش های مبتنی بر بازی و الگوریتم های ژنتیک) 18
2-3-2-1- مدل بر اساس نظریه ی بازی 19
2-3-2-2- مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک 20

فصل سوم: ارائه راه حل و روش های پیشنهادی

- 1-3-1- مقدمه 22
2-3-1- مروری بر مفاهیم پایه ی نظریه ی بازی ها ... 23
3-2-1- تاریخچه 23
3-2-2- کاربردها 24
3-2-3- انواع بازی ها 25
3-2-3-1- متقارن - نامتقارن 26
3-2-3-2- مجموع صفر - مجموع غیر صفر 26
3-2-3-3- تصادفی - غیر تصادفی 26
3-2-3-4- با آگاهی کامل - بدون آگاهی کامل 26
3-2-4- عناصر یک بازی 27
3-2-4-1- بازیکن ها 27
3-2-4-2- استراتژی ها 27
3-2-5- تعادل 29

عنوان

صفحه

- 3-2-5-1- تعریف غیررسمی 31

31	2-5-2-3- تعریف رسمی
32	3-3- بررسی فرآیند انتشار در شبکه های اجتماعی
34	4-3- مروری بر الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات
35	1-4-3- هوش جمعی
35	2-4-3- شبکه ی عصبی
35	3-4-3- الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات
37	5-3- مروری بر الگوریتم های ژنتیک
37	1-5-3- مکانیزم الگوریتم ژنتیک
40	2-5-3- عملگر های الگوریتم ژنتیک
40	1-2-5-3- کد گذاری
40	2-2-5-3- ارزیابی
40	3-2-5-3- ترکیب
40	4-2-5-3- جهش
41	5-2-5-3- رمز گشایی
41	3-5-3- شبه کد الگوریتم ژنتیک
41	6-3- مدل انتشار بر اساس الگوریتم های ژنتیک (GADM)
44	7-3- روشهای پیشنهادی
44	1-7-3- الگوریتم اول: مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک بهبود یافته (EGADM)
45	2-7-3- الگوریتم دوم: مدل بر اساس الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات (PSODM)
47	1-2-7-3- واحدهای اطلاعاتی در PSODM
47	2-2-7-3- شیوه ی نمایش بردارهای وضعیت در PSODM
48	3-2-7-3- تابع برازندگی در PSODM
50	4-2-7-3- الگوریتم PSODM
52	8-3- روش پیشنهادی جهت مقایسه ی مدل های انتشار اطلاعات
54	9-3- جمع بندی

فصل چهارم

57	1-4- مقدمه
58	2-4- مجموعه داده ها

عنوان

صفحه

58	1-2-4- مجموعه داده های مصنوعی
58	1-1-2-4- شبکه های LFR

59	.....	Erdős-Rényi	شبکه های	2-1-2-4
60	.....		مجموعه داده های واقعی	2-2-4
60	.....	Flickr	شبکه ی	1-2-2-4
60	.....	BlogCatalog	شبکه ی	2-2-2-4
61	.....	Dolphin	شبکه ی	3-2-2-4
61	.....	Zachary Karate Club	شبکه ی	4-2-2-4
61	.....	American College Football	شبکه ی	5-2-2-4
62	.....		معیارهای ارزیابی	3-4
62	.....	Normalized Mutual Information	معیار	1-3-4
63	.....	Fraction of Correctly Classified Nodes	معیار	2-3-4
64	.....	Modularity	معیار	3-3-4
64	.....		نتایج و تحلیل ها	4-4
64	.....		مجموعه داده های مصنوعی	1-4-4
64	.....	GN	شبکه های	1-1-4-4
65	.....	LFR	شبکه های	2-1-4-4
67	.....	Erdős-Rényi	شبکه های	3-1-4-4
67	.....		مجموعه داده های واقعی	2-4-4
70	.....		تحلیل پیچیدگی زمانی	3-4-4
70	.....		پیچیدگی زمانی	1-3-4-4
70	.....		پیچیدگی زمانی	1-3-4-4

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

74	.....	5-1-نتیجه گیری
77	.....	5-2-پیشنهادات برای کار های آتی

78	.....	منابع و مأخذ
----	-------	--------------

فهرست جدول ها

عنوان _____
صفحه

جدول 1-4 ویژگی های آماری مجموعه داده Flickr	53
جدول 2-4 ویژگی های آماری مجموعه داده BlogCatalog ..	53
جدول 3-4 زمان اجرا و تعداد تشکل های تشخیص داده شده	
بر روی Flickr	67
جدول 4-4 زمان اجرا و تعداد تشکل های تشخیص داده شده	
بر روی BlogCatalog	68
جدول 5-4 Modularity میانگین بر روی مجموعه داده های	
واقعی	68
جدول 7-4 NMI میانگین بر روی مجموعه داده های واقعی	
.....	68
جدول 8-4 FCCN میانگین بر روی مجموعه داده های واقعی	
.....	68

فهرست شکل‌ها

عنوان _____
صفحه

- شکل 1-1- مثال از شبکه های اجتماعی 6
- شکل 1-2- مثال از انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی
- شکل 4-1- ساختار تشکل واقعی شبکه ی Karate 61
- شکل 4-2- نمودار NMI به دست آمده از الگوریتم های مختلف روی شبکه ی GN 65
- شکل 4-3- نمودار NMI به دست آمده از الگوریتم های مختلف روی شبکه ی LFR 66
- شکل 4-4- تشکل های تشخیص داده شده روی شبکه ی Football 69
- شکل 4-5- تشکل های تشخیص داده شده روی شبکه ی Dolphin 70
- شکل 4-6- مقایسه بین میانگین تعداد عملیات انجام شده بر روی گراف های با اندازه های مختلف توسط روش های GGADM ، GEGADM و GPSODM 69
- شکل 4-7- نمودار مقایسه بین میانگین زمان اجرای روش های GGADM ، GEGADM و GPSODM بر روی گراف های با اندازه های مختلف 72

فصل اول

تعامل انسان با کامپیوتر¹ از زمان ایجاد اولین کامپیوترها همواره مورد توجه بوده است و شامل مطالعه، برنامه ریزی و طراحی رابطه بین مردم (کاربران) و کامپیوترها است. معمولا از HCI به عنوان نقطه تقاطع علوم کامپیوتر، علوم رفتاری²، علم طراحی³ و چند زمینه ی دیگر یاد می شود. این اصطلاح برای اولین بار توسط کارد، موران و نیوول در کتاب "روانشناسی تعامل انسان با کامپیوتر" مطرح شده است و دلالت ضمنی بر این مطلب دارد که بر خلاف ابزارهایی که کاربرد محدود دارند، کامپیوتر دارای مزایا و کاربردهای بیشماری بوده که در یک دیالوگ بدون انتها بین آن و کاربر انجام می شوند [1].

متخصصان این حوزه در ابتدا به دنبال تولید سخت افزارهایی با ارگونومی مناسب برای راحتی انسان بودند. طی دهه ی 1980، این حوزه با تحولی پارادایمیک مواجه شد و تمرکز اصلی آن به جنبه های ادراکی رفتار کاربر و ایجاد نرم افزارهای کاربر پسند سوق یافت. اما طولی نکشید که در دهه 1990، موج جدیدی گفتمان غالب متخصصان این حوزه را متحول ساخت. در این گفتمان جدید، افزایش کیفیت ارتباط میان انسان ها با کامپیوترها هدف نبود، بلکه در این دیدگاه کامپیوتر به عنوان ابزاری برای ایجاد تعاملات انسانی نگاه می شد. با توجه به این رویکرد، شبکه های اجتماعی اینترنتی به عنوان عامل ایجاد تعامل میان انسان ها در فضای مجازی از اهمیت خاصی برخوردار گشت. یکی از این تاثیرات ظهور مفاهیم جدیدی چون وب اجتماعی² بود [2].

با گسترش وب اجتماعی، نیاز به تحلیل ساختارها و رفتارهای شبکه های اجتماعی، به عنوان یکی از نیازمندی های اساسی شرکت های تجاری مبدل گشت. تحلیل شبکه های اجتماعی در بسیاری از کاربردها از جمله مدیریت شبکه اجتماعی، تحلیل گرایش بازار، شناسایی افراد تاثیرگذار و حامیان، ارتقاء کارایی سامانه های توصیفگر و... قابل استفاده است. نیازمندی های تجاری باعث شده است در سال های اخیر در بعد آکادمیک توجه زیادی به تحلیل شبکه های اجتماعی گردد. امروزه این ابزار قدرتمند نه تنها

---

¹ Human-Computer Interaction (HCI)

² Behavioral Science

³ Design Science

مورد توجه متخصصان فناوری اطلاعات می باشد، بلکه پژوهشگران سایر رشته هایی چون علوم تربیتی، زیست شناسی، علوم ارتباطات، اقتصاد، ...، به عنوان یک تکنیک کلیدی از تحلیل شبکه اجتماعی بهره می برند. برای تحلیل شبکه ها، از معیارها و نرم افزارهای متفاوتی استفاده می شود. نرم افزارهای تجزیه و تحلیل شبکه اجتماعی جهت شناسایی، تجزیه و تحلیل، تجسم و شبیه سازی رأس ها و یالها از انواع مختلف داده های ورودی (رابطه ای و غیر رابطه ای)، از جمله مدل های ریاضی شبکه های اجتماعی است. ابزار تجزیه و تحلیل شبکه به محققان اجازه می دهد تا شبکه هایی با اندازه های مختلف (شبکه های کوچک مانند خانواده و شبکه های بزرگ مانند اینترنت) را بررسی کنند این نرم افزارها با فراهم آوردن ابزارهای مختلف اجازه اعمال رویه های ریاضی و آماری را روی مدل شبکه می دهند. این نرم افزارها با نمایشهای بصری شبکه های اجتماعی به درک و تحلیل نتایج کمک زیادی می کنند. معیارهای زیر در تحلیل شبکه های اجتماعی کاربرد وسیعی دارند:

Betweenness: تعداد افرادی در شبکه که یک شخص بطور غیر مستقیم از طریق خطوط مستقیم آنها متصل شده است.

Closeness: تنوع مجموعه کوتاهترین مسیرها بین هر فرد و دیگر افراد در شبکه.

Centrality degree: محاسبه میزان پیوندهایی که فرد با دیگر افراد در شبکه دارد.

Centralization: تفاوت بین تعداد پیوندها برای هر نود تقسیم شده توسط بیشترین مجموع تفاوتها. یعنی در یک شبکه همیشه رأس هایی وجود دارند که نسبت به دیگر رأس ها تعداد پیوندهای بیشتری دارند. در شبکه ای که دچار عدم تمرکز است تفاوت کمی بین پیوندهای هر نود وجود دارد.

Cohesion: اشاره به درجه ای دارد که افراد بطور مستقیم با همدیگر ارتباط دارند.

Path length: مسافت بین هر دو نود در یک شبکه را می‌گویند، میانگین **Path length** در واقع میانگین مسافت‌های بین تمامی جفت رأس‌ها است.

Structural hole: تعداد کمی از افراد که اگر از گروه خارج شوند گروه از همدیگر جدا می‌شوند و اتصالات قطع می‌شود.

شبکه‌ی اجتماعی ساختاری اجتماعی است که از گره‌هایی (که عموماً فردی یا سازمانی هستند) تشکیل شده است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی به هم متصل‌اند، برای مثال: قیمت‌ها، الهامات، ایده‌ها و تبادلات مالی، دوست‌ها، خویشاوندی، تجارت، لینک‌های وب، سرایت بیماری‌ها (اپیدمولوژی) یا مسیرهای هواپیمایی. ساختارهای حاصل اغلب بسیار پیچیده هستند. تحلیل شبکه‌های اجتماعی روابط اجتماعی را با اصطلاحات رأس و یال می‌نگرد. رأس‌ها بازیگران فردی درون شبکه‌ها هستند و یال‌ها روابط میان این بازیگران هستند. انواع زیادی از یال‌ها می‌تواند میان رأس‌ها وجود داشته باشد. تحقیق در تعدادی از زمینه‌های آکادمیک نشان داده است که شبکه‌های اجتماعی در بسیاری از سطوح به کار گرفته می‌شوند از خانواده‌ها گرفته تا ملتها و نقش مهمی در تعیین راه حل مسائل، اداره کردن تشکیلات و میزان موفقیت افراد در رسیدن به اهدافشان ایفا می‌کند. در ساده‌ترین شکل یک شبکه‌ی اجتماعی نگاشتی از تمام یال‌های مربوط، میان رأس‌های مورد مطالعه است. شبکه‌ی اجتماعی هم چنین می‌تواند برای تشخیص موقعیت اجتماعی هر یک از بازیگران مورد استفاده قرار گیرد. این مفاهیم غالباً در یک نمودار شبکه‌ی اجتماعی نشان داده می‌شوند که در آن، نقطه‌ها رأس‌ها هستند و خط‌ها نشانگر یال‌ها [3]. اما آنچه که در این تحلیل، پایه و اساس محسوب می‌شود، نظریه‌ی گراف‌ها است که در کنار کاربرد های بیشمار آن، در تحلیل شبکه‌های اجتماعی نیز نقشی مهم ایفا می‌کنند. در ادامه به شرح خلاصه‌ای از تاریخچه گراف و مواردی از کاربرد آن خواهیم پرداخت.

نظریه گراف شاخه‌ای از ریاضیات بوده که درباره‌ی گراف‌ها بحث می‌کند و در واقع شاخه‌ای از توپولوژی است که با جبر و نظریه ماتریس‌ها پیوند مستحکم و تنگاتنگی دارد. نظریه‌ی گراف برخلاف شاخه‌های دیگر

ریاضیات خاستگاه مشخصی دارد و آن، حل معمای پل های کونیگزبرگ¹ در سال 1736 و توسط اوایلر ریاضیدان سوئیسی است [4]. از آن زمان تاکنون تحقیقات زیادی بر روی گراف ها انجام شده که این امر منجر به جمع آوری مطالب بسیاری در مورد آن ها شده است. از جمله ی این تحقیقات می توان به موارد زیر اشاره کرد.

در سال ۱۸۴۷، گوستاو کیرشهف نوع خاصی از گرافها به نام درخت را مورد بررسی قرار داد. کیرشهف این مفهوم را هنگام تعمیم قوانین اهم برای جریان الکتریکی در کاربردهایی که حاوی شبکه های الکتریکی بودند به کار گرفت. ده سال بعد، آرتور کیلی همین نوع گراف را برای شمارش ایزومرهای متمایز هیدروکربنهای اشباع شده ی C_nH_{2n+2} به کار برد. در همین دوران شاهد حضور دو ایده ی مهم دیگر در صحنه هستیم. ایده ی اول حدس چهار رنگ بود که نخستین بار توسط فرانسیس گوثری در حدود سال ۱۸۵۰ مورد تحقیق قرار گرفت. این مسئله سرانجام در سال ۱۹۷۶، توسط کنث ایپل و ولفگانگ هیکن و با استفاده از یک تحلیل رایانه ای پیچیده حل شد. ایده ی مهم دوم، دور همیلتونی بود. این دور به افتخار سر ویلیام روآن همیلتون نامگذاری شده است. او این ایده را در سال ۱۸۵۹ برای حل معمای جالبی حاوی یال های یک دوازده وجهی منتظم به کار گرفت. یافتن جوابی برای این معما چندان دشوار نیست، ولی ریاضیدانان هنوز در پی یافتن شرایطی لازم و کافی هستند که گراف های بیسوی حاوی مسیر یا دوره های همیلتونی را مشخص کنند. پس از این کارها تا بعد از سال ۱۹۲۰ فعالیت اندکی در این زمینه صورت گرفت. مسئله ی مشخص کردن گراف های مسطح را کازیمیر کوراتوفسکی، ریاضیدان لهستانی، در سال ۱۹۳۰ حل کرد. نخستین کتاب درباره ی نظریه ی گراف در سال ۱۹۳۶ منتشر شد. این کتاب را ریاضیدان مجارستانی، دنش کونیگ، که خود محقق برجسته ای در این زمینه بود، نوشت. از آن پس فعالیت های بسیاری در این زمینه صورت گرفته و کامپیوتر نیز در چهار دهه ی اخیر به یاری این فعالیتها آمده است [5].

پیشرفت های اخیر در ریاضیات، به ویژه در کاربردهای آن موجب گسترش چشمگیر نظریه ی گراف شده است به گونه ای که هم اکنون نظریه ی گراف ابزار بسیار

---

¹ Puzzle of Königsberg's bridges

مناسبی برای تحقیق در زمینه‌های گوناگون مانند نظریه کدگذاری، تحقیق در عملیات، آمار، شبکه‌های الکتریکی، علوم رایانه، شیمی، زیست‌شناسی، علوم اجتماعی و سایر زمینه‌ها گردیده است.

از گراف‌ها برای حل مسایل زیادی در ریاضیات و علوم کامپیوتر استفاده می‌شود. ساختارهای زیادی را می‌توان به کمک گراف‌ها به نمایش در آورد. برای مثال برای نمایش چگونگی رابطه وب سایت‌ها به یکدیگر می‌توان از گراف جهت دار استفاده کرد. به این صورت که هر وب سایت را به یک رأس در گراف تبدیل می‌کنیم و در صورتیکه در این وب سایت لینکی به وب سایت دیگری بود، یک یال جهت دار از این رأس به رأسی که وب سایت دیگر را نمایش می‌دهد وصل می‌کنیم. از گراف‌ها همچنین در شبکه‌ها، طراحی مدارهای الکتریکی، اصلاح هندسی خیابان‌ها برای حل مشکل ترافیک، و... استفاده می‌شود. مهم‌ترین کاربرد گراف مدل‌سازی پدیده‌های گوناگون و بررسی بر روی آنهاست. با گراف می‌توان به راحتی یک نقشه بسیار بزرگ یا شبکه‌ای عظیم را در درون یک ماتریس به نام ماتریس وقوع گراف ذخیره کرد و یا الگوریتم‌های مناسب مانند الگوریتم دایکسترا یا الگوریتم کروسکال و... را بر روی آن اعمال نمود. در این جا به بررسی گراف‌هایی می‌پردازد که می‌توان آن‌ها را به نحوی روی صفحه کشید که یال‌ها جز در محل رأس‌ها یکدیگر را قطع نکنند. این نوع گراف در ساخت جاده‌ها و حل مساله کلاسیک و قدیمی سه خانه و سه چاه آب به کار می‌رود. کاربرد گراف بازه‌ها از گراف‌ها برای حل مسایل زیادی در ریاضیات و علوم کامپیوتر استفاده می‌شود. ساختارهای زیادی را می‌توان به کمک گراف‌ها به نمایش در آورد. درخت و ماتریس درخت در رشته‌های مختلفی مانند شیمی مهندسی برق و علم محاسبه کاربرد دارد. کیرشهف در سال ۱۸۴۷ میلادی هنگام حل دستگاه‌های معادلات خطی مربوط به شبکه‌های الکتریکی درختها را کشف و نظریه درختها را بارور کرد. کیلی در سال ۱۸۵۷ میلادی درختها را در ارتباط با شمارش ایزومرهای مختلف هیدروکربنها کشف کرد وقتی مثلا می‌گوییم در ایزومر مختلف C_4H_{10} وجود دارد منظورمان این است که دو درخت متفاوت با ۱۴ رأس وجود دارند که درجه ۴ رأس از این ۱۴ رأس چهار و درجه هر یک از ۱۰ رأس باقیمانده یک است. اگر هزینه کشیدن مثلا راه آهن بین هر دو شهر از p شهر مفروض مشخص باشد ارزان

ترین شبکه ای که این p شهر را به هم وصل می کند با مفهوم یک درخت از مرتبه p ارتباط نزدیک دارد. به جای مساله مربوط به راه آهن میتوان وضعیت مربوط به شبکه های برق رسانی و لوله کشی نفت و لوله کشی گاز و ایجاد کانالهای آب رسانی را در نظر گرفت. برای تعیین یک شبکه با نازلترین هزینه از قاعده ای به نام الگوریتم صرفه جویی استفاده می شود که کاربردهای فراوان دارد. از گراف ها می توان به عنوان کد های کمکی نام برد که به DVB Playerها در بالا بردن قابلیت های آنها کمک می کنند. گراف ها دارای مزایای مختلفی هستند که شفاف تر کردن و واضحتر کردن تصویر و کاهش مصرف CPU به عنوان یکی از اصلی ترین مزایای آنها بشمار میرود [5].

یکی دیگر از کاربرد های مهم گراف ها در نمایش سیستم های پیچیده طبیعی و اجتماعی و در قالب یک شبکه¹ است؛ مجموعه ای از رأس ها و یال هایی که این رأس ها را به هم متصل می کنند [6]. به عنوان نمونه هایی از شبکه ها، می توان به شبکه های اجتماعی² [7]، شبکه های فنی³ (مانند اینترنت [8]) و شبکه های زیستی (مانند شبکه های عصبی [9]) اشاره کرد. رأس ها در این شبکه ها، موجودیت ها و یال ها، ارتباط بین آن ها را نشان می دهند. مثلاً در شبکه اینترنت، کامپیوترها یا مسیریاب ها و در شبکه اجتماعی، مردم را با رأس ها، و ارتباط های داده ای بین کامپیوترها و یا روابط دوستی بین مردم را با یال ها نمایش می دهیم.

---

¹ Network

² Social networks

³ Technological networks

شکل 1-1- شبکه های اجتماعی مجموعه ای از رأس هایی هستند که با هم در ارتباط هستند. این رأس ها می توانند افراد، رایانه ها و ... باشند

شبکه ها دارای ویژگی های آماری مشترکی هستند. یکی از این ویژگی ها، ویژگی پدیده دنیای کوچک¹ [10] بوده که به 6 درجه جدایی² [11] نیز معروف است و بیان می کند که در یک شبکه، فاصله متوسط بین رأس ها، کوتاه و معمولا تابعی لگاریتمی از تعداد آن ها است. ویژگی دیگر، ویژگی توزیع های درجه اریب به رأس³ [12] بوده و بیان می کند که درجه بیشتر رأس های یک شبکه، کم و تنها تعداد محدودی از آن ها درجه بالا دارند و توزیع درجات، غالبا به فرم نمایی یا قانون توانی⁴ می باشد [6]. ویژگی بعدی، ویژگی خوشه بندی⁵ یا انتقال پذیری شبکه⁶ است و بیان می کند که دو رأس مجاور با رأس سوم، با احتمال زیادی با یکدیگر مجاور بوده و با ضریب خوشه بندی مقدار دهی می شود [13]. اما مهم ترین ویژگی شبکه که توجه بیشتری را به خود جلب کرده است، ویژگی ساختار تشکلی⁷ می باشد [14] [15] که به معنی وجود گروه های متراکم از رأس ها و ارتباطات تنک بین این گروه ها است (شکل 1). (به این ویژگی،

¹Small world phenomenon

²Six degrees of separation

³Right-skewed degree distributions

⁴Power-law

⁵Clustering

⁶Network transitivity

⁷Community structure

خوشه بندی نیز گفته می شود، اما برای جلوگیری از تداخل با ویژگی قبل، از این نام استفاده نمی کنیم). این گروه ها، معمولاً خوشه¹، شکل²، گروه های به هم پیوسته³ و یا مدول⁴ نامیده می شوند. در ادامه، از عنوان "تشکل" برای ارجاع به چنین گروه هایی استفاده خواهیم کرد.

جدا از ویژگی های آماری مشترک میان شبکه های اجتماعی، ویژگی دیگری را نیز می توان در نظر گرفت که به تازگی کانون توجهات را به خود جلب کرده و از آن به عنوان راه حلی برای بسیاری از مشکلات موجود در شبکه های اجتماعی استفاده می شود. این ویژگی فرآیند انتشار⁵ در شبکه های اجتماعی نام دارد. انتشار اطلاعات⁶ را می توان به عنوان یکی از نمونه های فرآیند انتشار نام برد. انتشار اطلاعات یک تعریف عمومی است که شامل هر چیزی که در یک شبکه گسترش می یابد می شود. بیشینه کردن گسترش اعتبار⁷ مانند یک ایده ی برتر و یا حتی تشخیص سریع یک فاجعه مانند دزدی. همه ی اینها نمونه هایی از انتشار اطلاعات هستند.

در نهایت از فرآیند انتشاری که در شبکه های اجتماعی رخ می دهد، از جمله انتشار اطلاعات، جهت ارائه ی مدلی برای دسته ای از پدیده ها در این شبکه ها استفاده می شود. پدیده هایی مانند گسترش ویروس ها و بد افزارها در کامپیوترها، گسترش اطلاعات مربوط به کالاها در میان مردم و غیره. ارائه این مدل های آماری می تواند راهنمایی باشد جهت بررسی بیشتر ساختار شبکه های اجتماعی، نحوه گسترش و انتشار اطلاعات در آنها و همچنین تشخیص تأثیرگذارترین رئوس در این شبکه ها [17،19]؛ مبحثی که به تازگی مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است.

---

¹ Cluster

² Community

³ Cohesive groups

⁴ Module

⁵ Diffusion Process

⁶ Information Diffusion

⁷ Maximizing Spread of Influence

شکل 1-2- فرآیند گسترش در تمامی جنبه های شبکه های اجتماعی قابل مشاهده است.
افرادی که با یکدیگر در ارتباط هستند با تبادل اطلاعات باعث گسترش اطلاعات می شوند.

1-1- انگیزه از انجام این پایان نامه

همانطور که پیشتر نیز بیان شد، تحلیل شبکه های اجتماعی به عنوان یک تکنیک کلیدی در جامعه شناسی، انسان شناسی، جغرافیا، روانشناسی اجتماعی، جامعه شناسی زبان، علوم ارتباطات، علوم اطلاعات، مطالعات سازمانی، اقتصاد و زیست شناسی مدرن همانند یک موضوع محبوب در زمینه ی تفکر و مطالعه پدیدار شده است.

امروزه یکی از مسائل اساسی که در شبکه های اجتماعی مطرح می شود بحث در مورد انتشار اطلاعات در این شبکه ها است. اطلاعات می تواند باعث تشکیل یک ایده ی عمومی، ایجاد ترس و اضطراب در یک جامعه، پذیرش یک محصول توسط خریداران و غیره شود و به این طریق نقش بسیار اساسی را در سازمان های اجتماعی ایفا می کند. اطلاعات از طریق افراد مختلف در سطح شبکه منتشر می شود. افراد می توانند با استفاده از شیوه های گوناگون (شیوه های مرسوم نوشتاری، زبانی و الکترونیکی) باعث انتشار اطلاعات در شبکه ها شوند. ساختار اطلاعاتی با توجه به گسترش روز افزون استفاده از اینترنت و وب بسیار تغییر کرده و از شکل سنتی خود خارج شده است. تا چند سال پیش اگر فردی نیازمند دریافت اطلاعات خاصی می بود، می بایست هزینه ی ایجاد زیربنای ارتباطی با افراد مختلف را نیز می پرداخت. امروزه با توجه به دسترسی گسترده و آسان به اینترنت این محدودیت ها از بین رفته است.

طی چند دهه ی اخیر، دانشمندان تنها به مشاهده و انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی دقت نمی کنند

و هدف بزرگتری را دنبال می نمایند. امروزه هدف اصلی ایجاد، گسترش و پیشینه کردن اطلاعات در یک شبکه است. انتشار اطلاعات یک اصل کلی است و هر چیزی که بتواند در یک شبکه منتشر شود زیر چتر انتشار اطلاعات قرار می گیرد. اهداف بررسی انتشار اطلاعات را می توان به دو دسته ی اصلی تقسیم کرد:

1. پیشینه کردن گسترش تاثیر¹

• مثال: ایده ها²، نظرات³، پیشنهادات⁴ و غیره.

2. تشخیص سریع حادثه⁵

• بیماری ها، نفوذ ها و غیره.

برای مثال، دومینگوس و ریچاردسون [18] و کمپه و همکاران [19] به طور مشخص مسئله ی پیشینه کردن گسترش تاثیر را مورد بررسی و مطالعه قرار داده اند. در این مسئله هدف اصلی یافتن یک مجموعه حاصل از k عضو است که ما با انتخاب مناسب این مجموعه و فعال کردن آن ها می خواهیم به بیشترین تعداد اعضای فعال برسیم. بالفرض اگر تعداد k تا کالای رایگان در اختیار داشته باشیم می خواهیم این کالا ها را بین افرادی تقسیم کنیم که بدانیم بیشترین تاثیر را بر روی سایرین خواهند داشت و آن ها را به خریدن کالای مورد نظر مشتاق خواهند کرد. جهت تحلیل و بررسی بیشتر این نوع مسائل و مشکلات، ما نیاز به درک عمیق تر از ساختارهای درگیر داریم که همین امر باعث می شود که بحث مدل سازی و پیش بینی انتشار اطلاعات بیشتر مورد توجه قرار گیرند. به طور دقیق تر می توان گفت که ما برای حل مشکلات در این زمینه نیازمند مدل های قوی جهت بررسی انتشار اطلاعات داریم.

مدل های انتشار اطلاعاتی که تاکنون مطرح شده اند پایه و اساسی مبتنی بر کارهای انجام شده در زمینه های گوناگونی از جمله جامعه شناسی، فیزیک، بیماری شناسی و بازاریابی دارند. تمامی این مدل ها فرض را بر این قرار می دهند که رأس های یک شبکه دو حالت دارند: فعال⁶ و غیرفعال¹. رأس های فعال

¹ Maximizing the Spread of Influence

² Idea

³ Review

⁴ Comment

⁵ Early Detection of Outbreak

⁶ Active

اطلاعات را پخش کرده و به سایر رأس ها که در حالت غیر فعال هستند انتقال می دهند. مدل های گوناگون در این زمینه فرضیات متفاوتی را در مورد نحوه ی انتقال اطلاعات میان رأس ها در شبکه ها را در نظر می گیرند و همین امر است که موجب تمایز بین آن ها می شود. برای مثال دو مدل آبخاری مستقل² و آستانه ی خطی³ در این زمینه بسیار پر کاربرد هستند. به تازگی نیز مدل های گوناگونی طی سال های اخیر در این زمینه ارائه شده است. برای مثال لاهیری و سربیان [20] مدلی را ارائه کردند که بر اساس الگوریتم های ژنتیکی⁴ کار می کند. این مدل با ترکیب شدن با توابع چند بعدی هلند⁵ ساختاری را ارائه می دهد که می توان انتقال اطلاعات میان رأس ها را با استفاده از عملگر متقاطع⁶ نمایش داد. در این مدل برای هر رأس به جای یک بیت تنها که یک وضعیت ساده را نشان می دهد از یک بردار وضعیت⁷ استفاده می کنیم. ارائه دهندگان این روش معتقدند که می توانند در این مدل بر خلاف سایر مدل های قبلی واحد های چندگانه ی اطلاعات⁸ را نمایش دهند. هرچند که این ادعا به راحتی قابل نقض خواهد بود و این مدل نیز مانند سایر مدل های پیشین توانایی چندانی در نمایش اطلاعات چند گانه را نخواهد داشت. از بین رفتن خاصیت مدل سازی واحد های چندگانه ی اطلاعات در این روش به دلیل استفاده از عملگر متقاطع است که باعث از بین رفتن اطلاعات می شود. پس مشکلاتی که روش های مطرح شده تاکنون داشته اند به طور خلاصه شامل موارد زیر می شود:

1. نیاز به بهینه سازی تعدادی پارامتر در روش های اولیه
2. عدم توانایی در نمایش مسائل پیچیده ی دنیای امروز
3. عدم توانایی در نمایش واحد های چندگانه ی اطلاعاتی

---

¹ Inactive

² Independent Cascade

³ Linear Threshold

⁴ Genetic Algorithms

⁵ Holland Hyper-defined Functions

⁶ Crossover

⁷ State Vector

⁸ Multiple Units of Information

4. عدم توانایی در تطابق با شبکه های بزرگ و پیچیده ی کنونی
اهمیت ارائه ی مدلی برای انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی با توجه به تمامی مطالب ذکر شده در بالا و موارد و مشکلات موجود در اکثر مدل های متداول برای انتشار اطلاعات، ما را بر آن داشت تا در این پایان نامه، روشی بر مبنای الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات¹ جهت مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه دهیم به طوریکه بسیاری از مشکلات ذکر شده را برطرف سازد. بررسی ها نشان می دهند که روش پیشنهادی، روشی کارا بوده و نتایج بهتری در مقایسه با سایر روش های موجود، ارائه می دهد.

1-2- نگاه کلی به فصول رساله

این رساله مشتمل بر پنج فصل می باشد که در ادامه ی مقدمه، در فصل دوم به بررسی و تحلیل روش های ارائه شده در این حوزه خواهیم پرداخت. در فصل سوم، روش های پیشنهادی با تمامی جزئیات ارائه خواهد شد و در فصل چهارم نتایج حاصل از اجرای آن ها بر روی مجموعه داده² های معرفی شده به همراه تحلیل نتایج آورده شده است. در انتها، در فصل پنجم به شرح نتیجه گیری و کارهای آینده پرداخته ایم.

---

¹ Particle Swarm Optimization

² Dataset

فصل دوم

پیشینه ی تحقیق

2-1- مقدمه

همانطور که پیش از این نیز مطرح کردیم، بررسی فرآیند های انتشار در شبکه های اجتماعی یکی از مهمترین مسائل تحقیق در حوزه ی شبکه های اجتماعی است. از دیرباز دانشمندان در رشته های جامعه شناسی، فیزیک، علوم کامپیوتری و غیره مسائل مربوط به فرآیند های انتشار را مورد بررسی قرار داده اند. بررسی فرآیند انتشار بیماری های واگیردار، بررسی انتشار ایده ها در جوامع، بررسی گسترش رضایتمندی مشتریان از یک محصول خاص از جمله ی این مطالعات به حساب می آیند.

با گسترش استفاده از کامپیوتر ها، شبکه های اینترنتی و مخابراتی همچنین فراهم شدن دسترسی سریع و آسان به این امکانات برای تعدادی زیادی از افراد، توجه محققین حوزه ی انتشار فرآیند ها نیز به این زمینه ها معطوف شد. شبکه های کامپیوتری، مخابراتی و اجتماعی بستر مناسبی برای انتشار فرآیند های گوناگون ایجاد کرده اند. در شبکه های کامپیوتری ویروس های کامپیوتری گسترش پیدا می کنند و تعدادی کامپیوتر آلوده سعی در آلوده کردن سایرین دارند. در شبکه های ارتباطی و مخابراتی می توان با بررسی روابط و تماس های افراد گوناگون ساختار شبکه های تروریستی را تشخیص دهیم. در نهایت با تجزیه و تحلیل انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی نیز می توان به نتایج سودمند گوناگونی دست یافت. امروزه این تحلیل ها به ما کمک می کند تا بتوانیم محصولات خود را بهتر به فروش برسانیم، ایده های جدید را به سرعت گسترش دهیم، افراد را از خطرات گوناگون با خبر نماییم و غیره.

جهت بهره گیری از این امکانات، می بایست مدل های دقیقی را برای تشخیص نحوه ی انتشار اطلاعات در این شبکه ها ارائه نماییم. در طی سال های اخیر افراد گوناگون مدل های متفاوتی را برای تحلیل هر چه

بهرتر این فرآیند معرفی کرده اند. هر یک از این مدل ها نیز پایه و اساس تحقیق های گسترده ای را بنیان نموده اند. به طور مسلم هیچ یک از این مدل ها عاری از عیب نبوده اند و همین امر موجب پیشرفت سریع در این حوزه شده است.

در این فصل، ابتدا توصیفی دقیق از مدل های انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه می گردد. سپس به مطالعه ی روش های مرسوم برای حل این مسئله می پردازیم.

2-2- تعریف مسئله

الگوریتم های ارائه شده در زمینه ی مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی علی رغم تمام تفاوت هایی که در هدفشان از مدل سازی دارند، در نهایت به صورت احتمالی سعی در بررسی گسترش پدیده هایی مانند انتشار ویروس ها، ایده ها، بیماری ها و غیره دارند. این مدل ها نحوه ی شروع یک پدیده، گسترش آن و مقبولیت¹ آن را مدل سازی می نمایند. به طور کلی مسئله ی مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی شامل تعاریف زیر می شود:

یک شبکه ی اجتماعی ساختاری مبتنی بر گراف² است که ارتباطات و اتصالات داخلی میان افراد خاص و موجودیت ها را نمایش می دهد. رأس های این گراف نشان دهنده ی اشخاص، حیوانات یا کامپیوتر های شبکه شده هستند و گراف یال های گراف اتصال میان دو رأس است که این دو رأس به طریقی با یکدیگر در ارتباط می باشند.

تعریف 1- شبکه ی اجتماعی یک گراف جهت دار³ یا غیر جهت دار $G = (V, E)$ ⁴ است که در آن رأس برچسب دار $v \in V$ نشان دهنده ی یک موجودیت در یک سیستم فیزیکی است و یال $(u, v) \in E$ نشان دهنده ی یک ارتباط میان دو موجودیت است. یک شبکه ی اجتماعی پویا⁵ گراف چند گانه مانند $G = (V, E)$ است که در آن E نشان دهنده ی بسته از یال ها است و هر یال زمان دار $(u, v)_t \in E$ نشان دهنده ی یک ارتباط مانند (u, v) است که در

---

¹ Adoption

² Graph

³ Directed

⁴ Undirected

⁵ Dynamic Social Network

زمان $t \in \mathbb{Z}^+$ رخ داده است. با در نظر گرفتن فرض های یک مدل انتشار ساده، مجموعه ای از رأس های یک شبکه را به صورت فعال در نظر می گیریم. با گذشت زمان در هر لحظه ی زمانی t هر رأس که فعال باشد سعی می کند که همسایگان غیر فعال خود را نیز فعال نماید. پس از گذشت زمان و برقراری شرط مدلی که از آن استفاده کرده ایم الگوریتم خاتمه می یابد و طی آن تعدادی از رأس های غیر فعال به مجموعه ی رأس های فعال افزوده شده اند.

تعریف 2- یک مدل انتشار یک ساختار گراف $G = (V, E)$ ، یک بردار وضعیت $S_v^{(t)}$ برای هر رأس $v \in V$ در زمان t و یک بردار از پارامتر های دلخواه P را به عنوان ورودی دریافت می نماید. بر اساس بردار وضعیت تمامی رأس هایی که با یکدیگر در ارتباط هستند، این مدل یک بردار وضعیت جدید $S_v^{(t+1)}$ را برای هر رأس در زمان $t+1$ ایجاد می نماید. برای یک شبکه ی اجتماعی ایستا¹ (غیر پویا)، ساختار گراف در هر زمان ثابت خواهد بود. برای یک شبکه ی اجتماعی پویا، ساختار گراف به اینصورت تعریف می شود که $G_t = (V, E)_t$ به طوری که $E_t = \{(u, v) : (u, v)_t \in E\}$ مجموعه ی تمامی یال ها در زمان t باشد.

پس به طور کلی در یک مدل فرآیند انتشار که انتشار اطلاعات حالت پیچیده و خاصی از آن می شود ما با بردار های وضعیت برای هر رأس و به روز رسانی آن ها سر و کار داریم. به روز رسانی این بردار ها نشان دهنده ی نحوه ی گسترش و مقبولیت اطلاعات در بین رأس های یک شبکه خواهد بود.

2-3- روش های اخیر جهت مدل سازی انتشار اطلاعات

همانطور که در قسمت قبل نیز گفته شد، مسئله فرآیند انتشار و به طور خاص انتشار اطلاعات تنها مختص به شبکه های اجتماعی نمی باشد. برای مثال مسئله مدل کردن گسترش بیماری های واگیردار از طریق ارتباط شخص به شخص یکی از مسائل مهم در زمینه همه گیر شناسی ریاضیاتی² به حساب می آید

¹ Static Social Network

² Mathematical Epidemiology

[24]. از آنجا که ما اطلاعات شبکه های اجتماعی را در اختیار داریم ایده های کلی گسترش بیماری های واگیر دار را می توان برای مدل کردن حالت های کلی تری از فرآیند انتشار استفاده نمود؛ به طور مثال برای مدل کردن انتشار نوآوری ها¹ [19،16] و همچنین مدل کردن نحوه گسترش کرم های الکترونیکی در سرتاسر شبکه های کامپیوتری [25]. هرچند هدف نهایی از مدل کردن هر یک از این فرآیند های انتشار متفاوت است، اما در نهایت تمامی این ها متکی به یک مدل انتشار هستند که این مدل به صورت کاملاً آماری مشخص می کند که هر یک از این فرآیندها به چه صورت آغاز شده و چگونه گسترش می یابند. مطالعه فرآیند انتشار اطلاعات و همچنین ارائه مدل برای آن در شبکه های اجتماعی تاریخچه ای بسیار طولانی داشته و تاکنون مدل های انتشار متفاوتی برای مدل کردن فرآیند های انتشار اطلاعات ارائه شده اند. این مدل ها در قالب سه دسته ی اصلی با عناوین زیر ارائه شده اند:

1. روش های سنتی (انتشار و فراگیری اطلاعات² و نوآوری)
  2. روش های مدرن (روش های مبتنی بر بازی و الگوریتم های ژنتیک)
- روش های زیر مجموعه ی هر یک از این گروه ها را به صورت مختصر شرح می دهیم.

2-3-1- روش های سنتی (انتشار و فراگیری اطلاعات و نوآوری)

غالب روش هایی که در زمینه تحقیق در مورد انتشار اطلاعات مورد بررسی قرار گرفته اند بر اساس نظریه ی انتشار بیماری ها و اطلاعات در شبکه ها استوار هستند. این فرض باعث شده است که تحقیقات زیادی در زمینه ی دانش همه گیرشناسی صورت پذیرد تا بتوان این غالب را برای اطلاعات نیز به کار ببریم. برای مثال می توان به کتاب بیلی [26-50] که به صورت کاملاً جامع به این مسئله پرداخته است رجوع نماییم. مدل های همه گیرشناسی کلاسیک گسترش بیماری بر اساس چرخه ی بیماری ها در یک گروه عمل می کنند: یک فرد

¹ Diffusion of Innovations

² Information Propagation and Epidemics

در ابتدا در معرض¹ بیماری است. این فرد پس از تماس با یک فرد آلوده به بیماری دچار می شود و با احتمال خاصی آلوده² می شود. در نهایت نیز ممکن بیماری از یک شخص که بازیابی³ شده است خارج شود. در صورتی که آن شخص خاص پس از بازیابی (یا رفع کردن) دیگر در معرض خطر قرار نگیرد ما مدل را SIR می نامیم. برای مثال می توان به بیماری هایی مانند فلج اطفال اشاره نمود. حالت دیگری که ممکن است رخ بدهد این است که فرد بیمار پس از بازیابی و درمان تنها مدتی مشخص ایمن باشد و پس از آن مجددا در معرض آلودگی قرار گیرد و احتمال بیماری وجود داشته باشد که در آن صورت مدل را SIRS می نامیم. برای مثال می توان به بیماری آنفولانزا در این زمینه اشاره کرد که بیمار پس از معالجه همچنان در معرض خطر خواهد بود.

در ابتدا برای بررسی این مدل ها، هنگامی که یک عضو آلوده را انتخاب کرده و می خواستند تاثیر آن را بررسی نمایند می بایست به صورت تصادفی آن عضو را با یک عضو دیگر ارتباط می دادند. امروزه استفاده از شبکه های اجتماعی این ارتباطات را مشخص کرده است. در مدل های دنیای کوچک⁴ ارائه شده توسط واتز و استروگتز [27] و مور و نیومن [28] ما قادر هستیم که تاثیر یک عضو آلوده را بررسی نماییم و احتمال انتقال آلوده از آن را بدست بیاوریم.

انتشار یک قسمت از اطلاعات در شبکه های اجتماعی همچنین می تواند به عنوان انتشار ایده ها و نوآوری ها نیز در نظر گرفته شود. برای مثال آدرس یک وب سایت که در بردارنده ی اطلاعات مفیدی برای ما می باشد می تواند یک قسمت از اطلاعات مفید به حساب بیاید. علاوه بر مباحثی که در زمینه ی گسترش بیماری ها مطرح شد، در زمینه ی جامعه شناسی شبکه های اجتماعی نیز تحقیقات گوناگونی در مورد انتشار اطلاعات و نوآوری ها صورت گرفته است. به نظریه ای که در این زمینه مطرح می شود **word of mouth** گفته می شود.

تمامی بررسی های انجام شده در این زمینه به دو

---

¹ Susceptible

² Infected

³ Recovered

⁴ Small-World

مدل اصلی منتهی می شود. حالت ساده ی این مدل ها را به صورت کامل در ادامه توضیح خواهیم داد؛ هرچند که بسته به کاربرد های گوناگون انواع مختلفی برای این مدل ها ارائه شده است. این دو مدل عبارتند از:

- مدل آستانه ی خطی¹ [19]: هنگامی که تاثیر همسایه های v به میزان لازم رسید این رأس از آن ها پیروی می نماید.
- مدل آبشاری مستقل² [29]: هر رأس مانند v تنها یکبار شانس فعال کردن همسایه ی خود مانند w را دارد.

2-3-1-1-مدل آستانه ی خطی

ابتدا مدل آبشاری مستقل را تعریف می کنیم. در این مدل، ما به ازای هر یال جهت دار مانند (u, v) یک عدد حقیقی (وزن) مانند $p_{u,v}$ تعریف می کنیم به طوری که $0 < p_{u,v} < 1$ و در اینجا $p_{u,v}$ اشاره دارد به احتمال گسترش³ از طریق یال (u, v) . فرآیند گسترش با توجه به مجموعه فعال اولیه⁴ با نام S به طریق زیر بدست خواهد آمد. هنگامی که رأس u در ابتدا و در زمان t به صورت فعال در می آید یک شانس برای فعال کردن رأس v دارد به طوری که بین این دو یک یال قرار داشته باشد و همچنین احتمال فعال شدن رأس v ، $p_{u,v}$ خواهد بود.

در صورتی که رأس u موفق شود رأس v به عنوان یک رأس فعال در زمان $t+1$ در خواهد آمد. در صورتی که رأس v بیش از یک والد فعال داشته باشد، تمامی این رأس ها تنها یک بار و آن هم به طور هم زمان در زمان t تلاش خواهند کرد که رأس v را به صورت فعال در آورند و در صورت عدم موفقیت امکان دوباره ای برای فعال سازی رأس v را نخواهند داشت. این فرآیند زمانی متوقف خواهد شد که دیگر هیچ فعال سازی در شبکه امکان پذیر نباشد.

¹ Linear Threshold Model

² Independent Cascade Model

³ Propagation Probability

⁴ Initial Active Set

2-1-3-2- مدل آبخاری مستقل

در اینجا تعریفی از مدل آستانه ی خطی ارائه می دهیم. در این مدل ، برای هر رأس $v \in V$ یک وزن مانند $b_{u,v}$ از والد آن که u است مشخص می کنیم به طوری که :

$$\sum_{w \text{ active neighbor of } v} b_{v,w} \leq 1 \quad (2)$$

و

$$\Gamma(v) = \{u \in V; (u, v) \in E\} \quad (2)$$

فرآیند انتشار با توجه به قوانین تصادفی زیر و همچنین مجموعه فعال اولیه S پی گیری خواهد شد. در ابتدا ، به ازای هر رأس $v \in V$ یک آستانه ی θ_v به صورت تصادفی از بازه ی $[0,1]$ انتخاب می شود. در زمان t رأس v تحت تاثیر والدین خود با وزن $b_{u,v}$ قرار می گیرد (u) و اگر مجموع وزن هایی که رأس v از والدین فعال خود دریافت می کند از آستانه ی θ_v بیشتر باشد :

$$\sum_{w \text{ active neighbor of } v} b_{v,w} \leq \theta_v \quad (2)$$

در آن صورت رأس v به عنوان یک رأس فعال در زمان $t+1$ در نظر گرفته خواهد شد. در اینجا $\Gamma_t^{(v)}$ به معنای تمامی والدین v است که در زمان t فعال بوده اند. این فرایند در صورتی که دیگر فعال سازی رخ ندهد خاتمه خواهد یافت.

دو مدل مطرح شده در این قسمت پایه و اساس بسیاری از مدل های مشابه شده اند. افراد زیادی حالات گوناگونی از این دو مدل به صورت بهبود یافته ارائه داده اند [33,32,31,30]. هدف از ارائه ی این مدل ها ارتقاء دادن دو مدل ساده ی اولیه و آماده سازی آن ها برای حالات کلی تر است. همچنین تعدادی

فعالیت نیز در زمینه ی بهبود فرضیات اولیه ی این مدل ها صورت گرفته است. همانطور که مشخص است، هر دوی این مدل ها به یک مجموعه ی اولیه مانند A_0 وابسته هستند که این مجموعه نمایانگر مجموعه رأس های فعال اولیه است. همچنین دو معیار $p_{u,v}$ در الگوریتم اول و $b_{u,v}$ در الگوریتم دوم نیز بسیار موثر هستند. الگوریتم های زیادی نیز در راستای بهبود تشخیص این مقادیر ارائه گردیده است. اما نکته ی مهم در مورد این دو الگوریتم کاربرد آن ها در حل مسائل گوناگون است. برای مثال به تازگی تحقیقات گوناگونی در زمینه ی انتشار دو فرآیند $word\ of\ mouth$ و $viral\ marketing$ و تاثیر آن ها در موفقیت فروش یک محصول جدید صورت گرفته است [36،35،34،18].

2-3-2- روش های مدرن (روش های مبتنی بر بازی و الگوریتم های ژنتیک)

مدل های ارائه شده در قسمت قبل از پرکاربرد ترین مدل ها در زمینه ی انتشار اطلاعات به حساب می آیند. در ادامه ی روند ارائه ی مدل برای این فرآیند ها، مدل های مدرن تری که با الگوریتم های خاص مطابقت دارند ارائه گردیدند. در ادامه دو مدل مهم در این زمینه را مورد بررسی قرار می دهیم. این دو مدل عبارتند از:

1. مدل بر اساس نظریه ی بازی
  2. مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک
- دلیل دسته بندی این دو الگوریتم در گروه الگوریتم های مدرن، استفاده از روش های نوین تری نسبت به در نظر گرفتن فاکتورهای ساده ای مانند احتمالات است.

2-3-2-1- مدل بر اساس نظریه ی بازی

مدل ارائه شده توسط بالا و گویال [37] از جمله مدل هایی است که برای انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه شده است. همانطور که پیشتر نیز اشاره کردیم مدل های گوناگونی در رشته های مختلف برای انتشار فرآیند ها ارائه شده اند و در اینجا نیز این مدل برای حل مسائل موجود در رشته ی اقتصاد معرفی شده است.

مدل ارائه شده در واقع بیشتر روی رشد شبکه ی اجتماعی مورد بررسی بر اساس میزان اطلاعات تمرکز دارد به اینصورت که رأس u در صورتی که بتواند اطلاعات مفیدی از v دریافت نماید با آن یک رابطه¹ برقرار می کند. در اینجا برقراری ارتباط برای رأس u یک میزان سودمندی دارد که در واقع همان اطلاعاتی است که در صورت برقراری ارتباط با v به دست می آورد؛ از طرفی این برقراری ارتباط برای رأس v هزینه نیز خواهد داشت. با بررسی و مقایسه ی این دو مقدار یک رأس تصمیم می گیرد که آیا ارتباطی برقرار نماید یا خیر.

فرض کنید که $N = \{1, \dots, n\}$ یک مجموعه از عامل ها باشد که دو عامل i و j دو عضو از این مجموعه هستند. هر رأس به اینصورت در نظر گرفته می شود که اطلاعاتی را در اختیار دارد که احتمالاً برای سایر عامل ها مورد نیاز است. این رأس می تواند میزان اطلاعات خود را با استفاده از برقراری ارتباط با سایرین افزایش دهد. این برقراری ارتباط هزینه هایی مانند زمان، سعی و تلاش و غیره خواهد داشت. در این مدل عامل ها به صورت همزمان ارتباط با یکدیگر برقرار می نمایند و گاهی ممکن است به دلیل غیر قابل اعتماد بود این ارتباط ها، اطلاعاتی رد و بدل نشود. بازی که در اینجا تعریف می شود در مورد ارتباط های میان عامل ها است و نه اطلاعاتی که بین آن ها تبادل می شود. در این مدل استراتژی برای هر عامل $i \in N$ یک بردار به صورت:

$$g_i = (g_{i,1}, \dots, g_{i,i-1}, g_{i,i+1}, \dots, g_{i,n}) \quad -2)$$

است که :

$$g_{i,j} \in \{0,1\} \quad -2)$$

به ازای هر:

$$j \in N \setminus \{i\} \quad -2)$$

2-2-3-2- مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک

¹ Link

آخرین مدلی که در این بخش بررسی می‌نماییم، مدلی است که به تازگی توسط لاهییری و سربیان [20] به عنوان یک مدل پیشرفته برای انتشار اطلاعات در نظر گرفته شده است. تفاوت‌های اصلی این مدل با سایر مدل‌هایی که تاکنون از آن‌ها نام برده ایم در توانایی استفاده از یک بردار وضعیت به جای یک بیت وضعیت است. همچنین تمرکز اصلی این مدل روی انتقال اطلاعات است برخلاف مدل قسمت قبل که تنها روی ارتباطات میان رئوس و گسترش یک شبکه تاکید دارد. این مدل **GADM** نام دارد. اساس کار در روش **GADM** استفاده از الگوریتم‌های ژنتیک است. در این مدل رئوس از بردارهای وضعیت جهت نمایش میزان اطلاعات خود استفاده می‌نمایند. این بردارها رشته‌های بیتی هستند و در واقع نقش کروموزوم‌ها در جمعیت الگوریتم ژنتیک را به عهده دارند. عملیات انتقال اطلاعات بین رئوس در یک شبکه‌ی اجتماعی نیز با استفاده از عملگر ترکیب صورت خواهد پذیرفت. با توجه به اینکه یکی از روش‌های پیشنهادی حالت ارتقاء یافته‌ی این مدل است، توضیحات بیشتر در مورد الگوریتم **GADM** را در فصل سوم ارائه خواهیم داد.

فصل سوم

ارائه راه حل و روش های پیشنهادی

3-1-مقدمه

روشی که در اینجا ارائه خواهیم داد در ابتدا سعی در برطرف کردن مشکل اساسی روش های قبل را دارد. همانطور که اشاره شد روش های پیشین امکان مدل سازی واحد های چند گانه ی اطلاعات را ندارند و تنها می توانند وجود و یا عدم وجود اطلاعات خاص در یک رأس را نمایش دهند. ما در این پایان نامه دو نکته ی مهم را در نظر گرفته ایم. اول آنکه امروزه در تمامی شبکه های ما با آن ها سر و کار داریم تنها یک واحد اطلاعاتی مفهوم چندانی ندارد و پیچیدگی زیادی در این شبکه ها وجود دارد. تمامی رأس های یک شبکه حاوی اطلاعات و دانش گوناگونی از موضوعات مختلف هستند. برای مثال افرادی را در یک شبکه ی اجتماعی در نظر بگیرید که با هم در تعامل هستند. هر فرد تلاش خواهد کرد که دانش خود را در زمینه های گوناگون علمی، فرهنگی و غیره افزایش دهد. دومین مورد که می بایست مد نظر قرار گیرد این است که دانش و سطح اطلاعات افراد در هر یک از زمینه های اشاره شده الزاما کامل نیست و هر فرد می تواند تمام اطلاعات و یا بخشی از آن را در اختیار داشته باشد. حال آنکه در تمامی روش های قبلی روی این موضوع تاکید شده است که یک رأس در یک شبکه می تواند شامل اطلاعات خاصی باشد یا خیر و این مورد در این مدل ها در نظر گرفته نشده است. بر مبنای آنچه به آن اشاره کرده ایم در این قسمت دو روش ارائه خواهیم داد. در روش اول که بر اساس مدل ارائه شده توسط لاهیری و سربیان [20] می باشد، سعی در بهینه سازی مدل آن ها خواهیم کرد. در این روش ما با افزودن عملگر جهش¹ از مجموعه عملگر های الگوریتم های ژنتیک، مدل GADM را بهینه خواهیم کرد. در روش دوم نیز با استفاده از مفاهیم پایه ی مشترک مدلی را بر اساس الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات ارائه می دهیم که در این مدل امکان در نظر گرفتن واحد های چند گانه ی اطلاعاتی برای ما فراهم خواهد بود. در نهایت روشی نوین بر اساس تشخیص تشکل ها در شبکه های اجتماعی ارائه خواهیم

---

¹ Mutation Operator

داد که این روش معیار مقایسه‌ی مدل‌های ارائه شده خواهد بود.

به طور خلاصه موارد انجام شده در این پایان نامه را می‌توان به شکل زیر بیان نمود:

- گسترش مدل GADM [20] جهت ارائه‌ی مدلی کارا تر که بتواند شبکه‌های اجتماعی پیچیده‌ی امروزی را مدل‌سازی نماید.
- ارائه‌ی مدلی بر اساس الگوریتم بهینه‌سازی ازدحام ذرات جهت رفع تمامی مشکلات ذکر شده در مورد روش‌های قبلی
- استفاده از انتشار اطلاعات به عنوان یک روش تشخیص تشکل¹ها در شبکه‌های اجتماعی و استفاده از آن به عنوان اساس مقایسه‌ی مدل‌های ارائه شده

در ادامه مفاهیم اولیه‌ی مورد نیاز برای رسیدن به روش‌های پیشنهادی را بررسی خواهیم کرد. الگوریتم‌های ژنتیک به عنوان پایه‌ای برای روش پیشنهادی اول، الگوریتم‌های بهینه‌سازی ازدحام ذرات به عنوان اساس روش دوم و همچنین نظریه‌ی بازی‌ها به عنوان مکانیزم مورد استفاده در الگوریتم تشخیص تشکل‌ها. همچنین مدل GADM را نیز با توضیحات بیشتری ارائه خواهیم داد تا با استفاده از آن به مدل ارتقاء یافته‌ی پیشنهادی برسیم. در نهایت روشی را برای مقایسه‌ی مدل‌های ارائه شده بیان می‌نماییم.

3-2-3- مروری بر نظریه بازی‌ها

نظریه بازی شاخه‌ای از ریاضیات کاربردی است که در علوم اجتماعی و به ویژه در اقتصاد، زیست‌شناسی، مهندسی، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، علوم کامپیوتر، بازاریابی و فلسفه مورد استفاده قرار گرفته است. نظریه بازی در تلاش است توسط ریاضیات رفتار را در شرایط راهبردی یا بازی، که در آنها موفقیت فرد در انتخاب کردن وابسته به انتخاب دیگران می‌باشد، بدست آورد.

یک بازی شامل مجموعه‌ای از بازیکنان، مجموعه‌ای از حرکت‌ها یا استراتژی‌ها و نتیجه‌ی مشخصی برای هر ترکیب از استراتژی‌ها می‌باشد. پیروزی در هر بازی تنها تابع یاری شانس نیست بلکه اصول و قوانین

---

¹ Community Detection

ویژه‌ی خود را دارد و هر بازیکن در طی بازی سعی می‌کند با به کارگیری آن اصول خود را به برد نزدیک کند. رقابت دو کشور برای دستیابی به انرژی هسته‌ای، سازوکار حاکم بر روابط بین دو کشور در حل یک مناقشه‌ی بین‌المللی، رقابت دو شرکت تجاری در بازار بورس کالا نمونه‌هایی از بازی‌ها هستند. نظریه‌ی بازی تلاش می‌کند تا رفتار ریاضی حاکم بر یک موقعیت استراتژیک (تضاد منافع) را مدل‌سازی کند. این موقعیت زمانی پدید می‌آید که موفقیت یک فرد وابسته به استراتژی‌هایی است که دیگران انتخاب می‌کنند. هدف نهایی این دانش یافتن استراتژی بهینه برای بازیکنان است.

3-2-1- تاریخچه

در سال ۱۹۲۱ یک ریاضیدان فرانسوی به نام امیل برل¹ برای نخستین بار به مطالعه‌ی تعدادی از بازی‌های رایج در قمارخانه‌ها پرداخت و تعدادی مقاله در مورد آن‌ها نوشت. او در این مقاله‌ها بر قابل پیش‌بینی بودن نتایج این نوع بازی‌ها به طریق منطقی، تأکید کرده بود.

اگرچه برل نخستین کسی بود که به طور جدی به موضوع بازی‌ها پرداخت، به دلیل آن که تلاش پیگیری برای گسترش و توسعه‌ی ایده‌های خود انجام نداد، بسیاری از مورخین ایجاد نظریه‌ی بازی را نه به او، بلکه به یوهان ون نیومن ریاضیدان مجارستانی نسبت داده‌اند.

آن چه نیومن را به توسعه‌ی نظریه‌ی بازی ترغیب کرد، توجه ویژه‌ی او به یک بازی با ورق بود. او دریافته بود که نتیجه‌ی این بازی صرفاً با تئوری احتمالات تعیین نمی‌شود. او شیوه‌ی بلوف زدن در این بازی را فرمول‌بندی کرد. بلوف زدن در بازی به معنای راه‌کار فریب دادن سایر بازیکنان و پنهان کردن اطلاعات از آن‌هاست.

در سال ۱۹۲۸ او به همراه اسکار مونگسترن که اقتصاددانی اتریشی بود، کتاب تئوری بازی‌ها و رفتار اقتصادی را به رشته‌ی تحریر درآوردند. اگر چه این کتاب صرفاً برای اقتصاددانان نوشته شده بود، کاربردهای آن در روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، سیاست، جنگ، بازی‌های تفریحی و بسیاری زمینه‌های

---

¹ Emile Borel

دیگر به زودی آشکار شد. نیومن بر اساس راهبردهای موجود در یک بازی ویژه شبیه شطرنج توانست کنش‌های میان دو کشور ایالات متحده و اتحاد جماهیر شوروی را در خلال جنگ سرد، با در نظر گرفتن آن‌ها به عنوان دو بازیکن در یک بازی مجموع صفر مدل‌سازی کند. از آن پس پیشرفت این دانش با سرعت بیشتری در زمینه‌های مختلف پی گرفته شد و از جمله در دهه ی ۱۹۷۰ به طور چشم‌گیری در زیست‌شناسی برای توضیح پدیده‌های زیستی به کار گرفته شد. در سال ۱۹۹۴ جان نش^۱ به همراه دو نفر دیگر به خاطر مطالعات خلاقانه خود در زمینه ی تئوری بازی برنده ی جایزه نوبل اقتصاد شدند. در سال‌های بعد نیز برندگان جایزه ی نوبل اقتصاد عموماً از میان نظریه‌پردازان بازی انتخاب شدند.

3-2-2- کاربردها

نظریه بازی در مطالعه ی طیف گسترده‌ای از موضوعات کاربرد دارد. از جمله نحوه تعامل تصمیم‌گیرندگان در محیط رقابتی به شکلی که نتایج تصمیم هر عامل موثر بر نتایج کسب شده سایر عوامل می باشد. در واقع ساختار اصلی نظریه بازی‌ها در بیشتر تحلیل‌ها شامل ماتریسی چند بعدی است که در هر بعد مجموعه ای از گزینه‌ها قرار گرفته‌اند که آرایه‌های این ماتریس نتایج کسب شده برای عوامل در ازاء ترکیب‌های مختلف از گزینه‌های مورد انتظار است. یکی از اصلی‌ترین شرایط بکارگیری این نظریه در تحلیل محیط‌های رقابتی و وفاداری عوامل متعامل در رعایت منطق بازی است. در صورتی که این پیش شرط به هر دلیل رعایت نگردد، یا بایستی در انتظار نوزایی ساختار جدید دیگری از منطق تحلیلی بازیگران متعامل بود و یا به دلیل عدم پیش‌بینی نتایج بازی و یا گزینه‌های مورد انتظار سیستم تصمیم‌گیرنده به سراغ سایر روش‌های تحلیل در یک چنین محیط‌های تصمیم‌گیری رفت. هر چه قدر توان پیش‌بینی گزینه‌ها و نتایج حاصل از انتخاب آن‌ها بیشتر باشد، عدم قطعیت در این تکنیک کاهش می‌یابد. نوعی از بازی نیز وجود دارد که به دلیل اینکه امکان برآورد احتمال وقوع نتایج در آن‌ها وجود ندارد به بازی

---

¹ John Nash

های ابهام شهرت دارند. این نظریه در ابتدا برای درک مجموعه‌ی بزرگی از رفتارهای اقتصادی به عنوان مثال نوسانات شاخص سهام در بورس اوراق بهادار و افت و خیز بهای کالاها در بازار مصرف‌کنندگان ایجاد شد. تحلیل پدیده‌های گوناگون اقتصادی و تجاری نظیر پیروزی در یک مزایده، معامله، داد و ستد، شرکت در یک مناقصه، از دیگر مواردی است که نظریه بازی در آن نقش ایفا می‌کند.

پژوهش‌ها در این زمینه اغلب بر مجموعه‌ای از استراتژی‌های شناخته شده به عنوان تعادل در بازی‌ها استوار است. این استراتژی‌ها اصولاً از قواعد عقلانی به نتیجه می‌رسند. مشهورترین تعادل‌ها، تعادل نش است. براساس نظریه‌ی تعادل نش، اگر فرض کنیم در هر بازی با استراتژی مختلط، بازیکنان به طریق منطقی و معقول راه‌بردهای خود را انتخاب کنند و به دنبال حداکثر سود در بازی هستند، دست کم یک استراتژی برای به دست آوردن بهترین نتیجه برای هر بازیکن قابل انتخاب است و چنانچه بازیکن راه‌کار دیگری به غیر از آن را انتخاب کند، نتیجه‌ی بهتری به دست نخواهد آورد.

کاربرد نظریه بازی‌ها در شاخه‌های مختلف علوم مرتبط با اجتماع از جمله سیاست، جامعه‌شناسی، و حتی روان‌شناسی در حال گسترش است. در زیست‌شناسی هم برای درک پدیده‌های متعدد، از جمله برای توضیح تکامل و ثبات و نیز برای تحلیل رفتار تنازع بقا و نزاع برای تصاحب قلمرو از نظریه بازی استفاده می‌شود.

امروزه این نظریه کاربرد فزاینده‌ای در منطق و دانش کامپیوتر دارد. دانشمندان این رشته‌ها از برخی بازی‌ها برای مدل‌سازی محاسبات و نیز به عنوان پایه‌ای نظری برای سیستم‌های چندعاملی استفاده می‌کنند. کاربردهای این نظریه تا آن‌جا پیش رفته است که در توصیف و تحلیل بسیاری از رفتارها در فلسفه و اخلاق ظاهر می‌شود.

3-2-3- انواع بازی

نظریه بازی علی‌الاصول می‌تواند روند و نتیجه‌ی هر نوع بازی از دوز گرفته تا بازی در بازار بورس سهام را توصیف و پیش‌بینی کند. تعدادی از ویژگی‌هایی که بازی‌های مختلف بر اساس آن‌ها

طبقه‌بندی می‌شوند، در زیر آمده است.

3-2-3-1- متقارن - نامتقارن¹

بازی متقارن به بازی ای اطلاق می‌شود که نتیجه و سود حاصل از یک استراتژی تنها به این وابسته است که چه استراتژی‌های دیگری در بازی پیش گرفته شود؛ و از این که کدام بازیکن این استراتژی را در پیش گرفته است مستقل است. به عبارت دیگر اگر مشخصات بازیکنان بدون تغییر در سود حاصل از به کارگیری راه‌بردها بتواند تغییر کند، این بازی متقارن است. بسیاری از بازی‌هایی که در یک جدول 2×2 قابل نمایش هستند، اصولاً متقارن‌اند.

بازی‌های نامتقارن اغلب بازی‌هایی هستند که مجموعه‌ی راه‌بردهای یکسانی برای بازیکنان در بازی وجود ندارد. البته ممکن است راه‌بردهای یکسانی برای بازیکنان موجود باشد ولی آن بازی نامتقارن باشد.

3-2-3-2- مجموع صفر - مجموع غیر صفر²

بازی‌های مجموع صفر بازی‌هایی هستند که ارزش بازی در طی بازی ثابت می‌ماند و کاهش یا افزایش پیدا نمی‌کند. در این بازی‌ها، سود یک بازیکن با زیان بازیکن دیگر همراه است. به عبارت ساده‌تر یک بازی مجموع صفر یک بازی برد-باخت مانند دوز است و به ازای هر برنده همواره یک بازنده وجود دارد. اما در بازی‌های مجموع غیر صفر راه‌بردهایی موجود است که برای همه‌ی بازیکنان سودمند است.

3-2-3-3- تصادفی - غیر تصادفی

بازی‌های تصادفی شامل عناصر تصادفی مانند ریختن تاس یا توزیع ورق هستند و بازی‌های غیر تصادفی بازی‌هایی هستند که دارای استراتژی‌هایی صرفاً منطقی هستند. در این مورد می‌توان شطرنج و دوز را مثال زد.

3-2-3-4- با آگاهی کامل - بدون آگاهی کامل³

¹ Symmetric - Asymmetric

² Zero Sum – Nonzero Sum

³ Perfect Knowledge – Non-perfect Knowledge

بازی‌های با آگاهی کامل، بازی‌هایی هستند که تمام بازیکنان می‌توانند در هر لحظه تمام ترکیب بازی را در مقابل خود مشاهده کنند، مانند شطرنج. از سوی دیگر در بازی‌های بدون آگاهی کامل ظاهر و ترکیب کل بازی برای بازیکنان پوشیده است، مانند بازی‌هایی که با ورق انجام می‌شود.

3-2-4- عناصر یک بازی

در نظریه بازی‌ها، هر بازی از یک تعداد عناصر تشکیل شده است که برای حل کردن مسائل تعریف کردن همه‌ی این عناصر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین برای تعریف فضای بازی، مشخص کردن عناصر زیر لازم و کافی است:

3-2-4-1- بازیکن‌ها¹

هر بازی از یک سری بازیکن تشکیل شده است. این بازیکن‌ها بر سر تعدادی منابع با هم به رقابت می‌پردازند و برای به دست آوردن سود بیشتر استراتژی‌هایی را در نظر می‌گیرد. بنابراین اولین مرحله جهت تعریف یک بازی، تعریف کردن بازیکن‌های آن بازی بر اساس مسئله‌ی مورد نیاز است. بدیهی است که تعداد بازیکن‌ها بسته به هر مسئله‌ای ممکن است فرق کند.

3-2-4-2- استراتژی²

در نظریه بازی‌ها استراتژی یا راهبرد یک بازیکن در یک بازی یک مجموعه کامل از اعمالی است که در هر موقعیت انجام می‌دهد. استراتژی به طور کامل رفتار بازیکن را بیان می‌کند. استراتژی یک بازیکن بیان‌کننده اعمالی است که بازیکن در هر مرحله از بازی، برای هر مجموعه از اعمالی که بازیکن قبل از این مرحله انجام داده، انتخاب می‌کند. یک نمایه استراتژی³ (گاهی آن را ترکیب استراتژی نیز می‌نامند) مجموعه‌ای از استراتژی‌ها برای هر

---

¹ Players

² Strategy

³ Strategy Profile

بازیکن است که به طور کامل همه اعمال در یک بازی را بیان می‌کند. یک نمایه استراتژی باید شامل یک و فقط یک استراتژی برای هر بازیکن باشد.

مفهوم استراتژی گاهی به غلط با حرکت اشتباه گرفته می‌شود. یک حرکت عملی است که توسط یک بازیکن در نقطه‌ای از بازی انتخاب می‌شود (مثلاً در شطرنج حرکت فیل سفید از نقطه ی ۲a به نقطه ی ۳b). در حالی که یک استراتژی یک الگوریتم کامل برای انجام بازی است که به بازیکن می‌گوید در هر موقعیت ممکن در طول بازی چه کار کند.

مجموعه استراتژی یک بازیکن تعیین می‌کند که برای این بازیکن، بازی کردن کدام استراتژی‌ها ممکن است. اگر برای یک بازیکن تعدادی استراتژی گسسته وجود داشته باشد، مجموعه استراتژی این بازیکن متناهی است. به عنوان نمونه در بازی سنگ، کاغذ، قیچی، هر بازیکن مجموعه استراتژی متناهی {سنگ، کاغذ، قیچی} را دارد.

در غیر این صورت یک مجموعه استراتژی نامتناهی است. به عنوان مثال، در یک مزایده که میزان افزایش قیمت طبق یک قانون است، استراتژی‌ها گسسته هستند و مجموعه استراتژی نامتناهی است {۱۰ هزار تومان، ۲۰ هزار تومان، ۳۰ هزار تومان و...}. همچنین، بازی بریدن کیک دارای استراتژی‌های کراندار و پیوسته در مجموعه استراتژی‌ها است {بریدن هر جا بین ۰٪ تا ۱۰۰٪ از کیک}.

در یک بازی پویا مجموعه استراتژی شامل قوانین ممکن است که یک بازیکن می‌تواند به یک ربات یا یک عامل نرم افزاری بدهد تا بفهمد که چطور بازی کند. برای مثال در بازی اولتیماتوم، مجموعه استراتژی برای بازیکن دوم شامل همه قوانین ممکن است که برای آن‌ها پیشنهاد می‌شود فرد بپذیرد یا رد کند. در یک بازی بیزی^۱ مجموعه استراتژی شبیه بازی پویا است. مجموعه استراتژی شامل قوانینی است که بیان می‌کند برای هر اطلاعات خصوصی ممکن چه عملی انجام شود.

در نظریه بازی‌های کاربردی، تعریف مجموعه‌های استراتژی بخش مهمی از هنر به صورت همزمان معنادار و قابل حل کردن یک بازی است. نظریه پرداز بازی می‌تواند از دانش سراسر مسئله به منظور محدود کردن فضای استراتژی و ساده‌تر کردن راه حل استفاده کند.

---

¹ Bayesian Game

به عنوان مثال، اگر بخواهیم در مورد بازی اولتیماتوم دقیق صحبت کنیم، یک بازیکن می‌تواند استراتژی‌هایی مثل رد کردن پیشنهاد (۱ تومان، ۲ تومان، ...، ۱۹ تومان) و پذیرفتن پیشنهاد (۰ تومان، ۱ تومان، ...، ۲۰ تومان) را داشته باشد. به حساب آوردن همه ی این استراتژی‌ها، فضای استراتژی بسیار بزرگی را به وجود می‌آورد و مسئله را دشوار می‌کند. یک نظریه‌پرداز بازی در عوض می‌تواند مجموعه استراتژی‌ها را به این صورت بسازد: {رد کردن هر پیشنهاد کمتر یا مساوی x و پذیرفتن هر پیشنهاد بزرگتر از x ، برای x در (۰ تومان، ۱ تومان، ...، ۲۰ تومان)}.

یک استراتژی خالص^۱ تعریف کاملی از این که یک بازیکن چگونه بازی خواهد کرد ارائه می‌دهد. این استراتژی حرکتی را که یک بازیکن برای هر موقعیتی که با آن روبه‌رو خواهد شد باید انجام دهد، تعریف می‌کند. مجموعه استراتژی یک بازیکن مجموعه ای است از استراتژی‌های خاصی که برای آن بازیکن ممکن است. یک استراتژی مختلط^۲ انتصاب یک احتمال به هر استراتژی خالص است. این استراتژی به یک بازیکن اجازه می‌دهد به صورت تصادفی یک استراتژی خالص را برگزیند. چون احتمال‌ها پیوسته هستند استراتژی‌های مختلط نامتناهی برای یک بازیکن وجود دارد، حتی اگر مجموعه استراتژی‌های آن متناهی باشد. البته می‌توان یک استراتژی خالص را نوع خاصی از استراتژی مختلط دانست که در آن یک استراتژی خالص خاص با احتمال ۱ و بقیه استراتژی‌ها با احتمال ۰ انتخاب می‌شوند. یک استراتژی کاملاً مختلط، استراتژی مختلطی است که در آن بازیکن یک احتمال اکیداً مثبت به هر استراتژی خالص می‌دهد.

3-2-5- تعادل

در تئوری بازی‌ها، تعادل نش^۳ (به نام جان فوربز نش، که آن را پیشنهاد کرد) راه حلی از تئوری بازی است که شامل دو یا چند بازیکن، که در آن فرض بر آگاهی هر بازیکن به استراتژی تعادل بازیکنان دیگر است و بدون هیچ بازیکنی که فقط برای کسب سود خودش

¹ Pure Strategy

² Mixed Strategy

³ Nash Equilibrium (NE)

با تغییر استراتژی یک جانبه عمل کند. اگر هر بازیکنی استراتژی را انتخاب کند هیچ بازیکنی نمی تواند با تغییر استراتژی خود در حالی که نفع بازیکن دیگر را بدون تغییر نگه داشته باشد عمل کند، سپس مجموعه انتخاب های استراتژی فعلی و بهره مندی مربوطه، تعادل نش را تشکیل می دهد. به بیان ساده، امی و فیل در تعادل نش است اگر امی در حال انجام بهترین تصمیم گیری که او می تواند با توجه به تصمیم گیری فیل داشته باشد و همچنین فیل بهترین تصمیمی که می تواند با توجه به تصمیم گیری امی داشته باشد. به همین ترتیب یک گروه از بازیکنان در تعادل نش است اگر هر یک در حال انجام بهترین تصمیم گیری باشند که آنها می توانند، با توجه به تصمیمات دیگران داشته باشند. با این حال، تعادلی که نش است لزوماً به معنای بهترین بهره وری کل برای همه بازیکنان مربوطه نمی باشد، در بسیاری از موارد ممکن است تمام بازیکنان بهره وری خود را بهبود بخشند در صورتی که چگونه بتوانند به توافق بر روی استراتژی های مختلف از تعادل نش برسند. (به عنوان نمونه، شرکت های تجاری رقابتی به منظور افزایش سود آنها تشکیل کارتل میدهند).

مفهوم تعادل نش برای تجزیه و تحلیل نتایج اثر متقابل استراتژیک چندین تصمیم گیرنده استفاده شده است. به عبارت دیگر، این راهی برای پیش بینی اینکه اگر چند نفر یا چندین موسسه که در تصمیم گیری های همزمان هستند و اگر پیامد های آن وابسته به تصمیم های دیگران است چه نتایجی را خواهد داشت. نگرش ساده و ایده اساسی جان نش این است که اگر ما تصمیم های تصمیم گیرندگان مختلف را به صورت جداگانه تحلیل کنیم در نتیجه نمی توانیم نتیجه انتخاب های آنان را پیش بینی کنیم. در عوض، ما باید پرسیم آنچه که هر کدام از بازیکنان انجام میدهند، با در نظر گرفتن تصمیم گیری های دیگران است. تعادل نش برای تجزیه و تحلیل شرایط خصمانه شبیه جنگ و مسابقات مسلحانه به کار گرفته شده است (معمای زندانی). همچنین نحوه درگیری ممکن است از طریق اثر متقابل تکرار شده تعدیل داده شود (این به جای آن). همچنین این تئوری برای مطالعه آنچه که اندازه افراد با ترجیحات متفاوت می تواند همکاری کنند استفاده شده است (Battle of the sexes). و اینکه آیا آنها خطراتی را برای دستیابی به نتایج مشارکتی خواهد گرفت (Stag hunt). این تئوری برای

مطالعه تصمیم گیری در مورد استانداردهای فنی گرفته شده است، و همچنین رخدادهای اجرایی بانک و بحران های ارزی (بازی هماهنگ). برنامه های کاربردی دیگر شامل جریان ترافیک (Wardrop's principle) ، نحوه سازماندهی مزایده ها (تئوری مزایده) ، نتیجه اقدامات وارد شده توسط احزاب مختلف در فرایند آموزشی و حتی ضربات پنالتی در فوتبال (سکه های مطابق¹)

یک نسخه از مفهوم تعادل نش برای اولین بار توسط آنتونی آگوستین کورنو در نظریه خود در انحصار چند جانبه مورد استفاده قرار گرفت (1838). در تئوری کورنو آمده که بنگاه ها چگونه محصول بیشتر برای تولید حداکثر سود خود انتخاب میکنند. با این حال، بهترین محصول برای یک شرکت بستگی به محصولات دیگران دارد. تعادل کورنو هنگامی که هر بنگاه سود هر محصول خود را با توجه به محصول های شرکت های دیگر حداکثر می کند رخ میدهد. مفهوم نوین تئوری بازی از تعادل نش بر حسب استراتژی های ترکیبی تعریف شده است. جایی که بازیکنان یک توزیع احتمال از اقدامات امکان پذیر را انتخاب می کنند. مفهوم استراتژی ترکیبی تعادل نش توسط جان فون نویمان و اسکار مورگسترن در کتاب سال 1944 خود با عنوان نظریه بازی ها و رفتار اقتصادی معرفی شده است. با این حال، تجزیه و تحلیل آنها برای حالت خاصی از بازی با مجموع صفر محدود بود. آنها نشان دادند که استراتژی ترکیبی تعادل نش برای هر بازی مجموع صفر با یک مجموعه متناهی از اقدامات وجود خواهد داشت. نقش جان فوربز نش در مقاله خود در سال 1951 با عنوان بازی های غیر مشارکتی به تعریف یک استراتژی مختلط تعادل نش برای هر گونه بازی با یک مجموعه متناهی از اقدامات پرداخت و ثابت کرد که حداقل یک (استراتژی مختلط) تعادل نش باید در چنین بازی وجود داشته باشد. از آنجایی که توسعه مفهوم تعادل نش را نظریه پردازان تئوری بازی کشف کرده اند در شرایط معینی پیش بینی های گمراه کننده ای ایجاد می کند. بنابراین راه حل بسیاری از مفاهیم مرتبط پیشنهاد شده (همچنین اصلاحات تعادل نش) طراحی شده که برای غلبه بر نقص در درک مفهوم نش می باشد. یک موضوع خیلی مهم این است که برخی از تعادل های نش ممکن است مبتنی بر آن خطراتی باشد که معتبر نیست.

---

¹ Matchin Pennies

بنابراین، در سال 1965 توسط راینهارد سلتن پیشنهاد شده که تعادل کامل با بازی فرعی به عنوان یک بهبود که به تعادل در تهدیدهای غیر معتبر بستگی دارد را حذف می کند. ضمیمه های دیگر از مفهوم تعادل نش به این پرداخته که اگر یک بازی تکرار شده است و یا چه چیزی اتفافی می افتد اگر یک بازی در فقدان اطلاعات کامل بازی شده باشد. با این حال، پس از آن اصلاحات و ضمیمه ها از مفهوم تعادل نش سهم دیدگاه اصلی مفهوم نش استوار به همه ی مفاهیم تعادل تجزیه و تحلیل گزینه هایی خواهد شد که هر بازیکن به اعتبار تصمیم سازی های دیگران می گیرد.

3-2-5-1- تعریف غیر رسمی

به بیان غیر رسمی، به مجموعه ای از استراتژی ها در صورتی که هیچ بازیکنی توسط راهبردی یک جانبه ی در حال تغییر خود نمی تواند بهتر عمل کند تعادل نش می باشد. برای مشاهده در مورد این مفهوم، تصور کنید که هر بازیکن بیان کرده که استراتژی های دیگران را می گیرد. فرض کنید که سپس هر بازیکن از خودش می پرسد: دانستن استراتژی های بازیکنان دیگر، و بحث کردن در رابطه با استراتژی های بازیکنان دیگر بعنوان زیر بنا تعیین می شوند، آیا با تغییر استراتژی می توانم بهره مند بشوم؟ اگر پاسخ هر بازیکن "بله" باشد، پس آن مجموعه استراتژی ها تعادل نش نمی باشد. اما اگر هر بازیکن هر تغییری را ترجیح نمی دهد (یا بی تفاوت است بین تغییر و یا نه) پس مجموعه ای از استراتژی های تعادل نش می باشد. به این ترتیب، هر استراتژی در تعادل نش بهترین پاسخ به تمام استراتژی های دیگر در آن تعادل است. تعادل نش گاهی اوقات ممکن است غیر عقلایی در دیدگاه سوم شخص ظاهر می شود. دلیل این است که ممکن است که حالتی از تعادل نش که بهینه پارتو نیست رخ دهد. تعادل نش همچنین می تواند عواقب غیر عقلایی در بازی های پی در پی به خاطر بازیکنان، ممکن است تهدیدی برای یکدیگر با حرکت غیر منطقی داشته باشند. برای مثال در تئوری بازی ها تعادل کامل نش با بازی فرعی می تواند معنی دار تر به عنوان ابزار تجزیه و تحلیل باشد.

3-2-5-2- تعریف رسمی

مجموعه (S, F) را به عنوان بازی با n بازیکن در نظر بگیرید، که در آن مجموعه استراتژی ها برای بازیکن i است، $S = S_1 \times S_2 \times \dots \times S_n$ فضای استراتژی آن است و $F(x)$ تابع بهره مندی آن است x_i را به عنوان فضای استراتژی همه ی بازیکنان به جز بازیکن i در نظر بگیرید. هر بازیکن به ازای هر i عضو مجموعه اعداد صحیح، استراتژی x_i را انتخاب کند، نمایه استراتژی آن به صورت $x = x_1, \dots, x_n$ و تابع بهره مندی آن به صورت $F(x_i)$ نتیجه داده می شود. قابل ذکر است که تابع بهره مندی به نمایه استراتژی انتخابی وابسته است. به عنوان مثال، در استراتژی انتخاب شده توسط بازیکن i و همچنین استراتژی های انتخاب شده توسط تمام بازیکنان دیگر. نمایه استراتژی $x^* \in S$ یک تعادل نش است اگر هیچ انحراف یک سویی در استراتژی توسط هر بازیکن واحد با یکی دیگر از بازیکنان سودآور نمی باشد. یعنی

$$\forall i, x_i \in S_i, x_i \neq x_i^*: f_i(x_i^*, x_{-i}^*) \geq f_i(x_i, x_{-i}^*) \quad (1-3)$$

یک بازی می تواند یا استراتژی محض و یا تعادل نش ترکیبی باشد (در تعریف اخیر استراتژی محض آن است که به صورت تصادفی با فراوانی ثابت انتخاب شده است). نش نشان داد در صورتی که به ما اجازه استراتژی ترکیب شده بدهند، سپس هر بازی با تعداد محدودی از بازیکنان که در آن هر بازیکن می تواند به صورت غیر محدود از میان بسیاری از استراتژی های کامل که حداقل یک تعادل نش می باشد انتخاب کند. وقتی نابرابری اکید در بالا نگه می دارد برای تمام بازیکنان و تمام استراتژی های جایگزین امکان پذیر است، سپس تعادل طبقه بندی شده به عنوان یک تعادل دقیق نش می باشد. اگر در عوض، برای برخی از بازیکنان، برابری دقیقی بین x و بعضی از استراتژی های مجموعه S وجود دارد. سپس تعادل به عنوان یک تعادل طبقه بندی شده ضعیفی از نش می باشد.

3-3- بررسی فرآیند انتشار در شبکه های اجتماعی

یک شبکه ی اجتماعی ساختاری مبتنی بر گراف¹ است که ارتباطات و اتصالات داخلی میان افراد خاص و موجودیت ها را نمایش می دهد. رأس های این گراف نشان دهنده ی اشخاص، حیوانات یا کامپیوتر های شبکه شده هستند و گراف یال های گراف اتصال میان دو رأس است که این دو رأس به طریقی با یکدیگر در ارتباط می باشند. مثال های مدرن تری نیز برای شبکه های اجتماعی وجود دارند. برای مثال شبکه های اجتماعی برخط² که در آن رأس ها پروفایل³ های شخصی افراد هستند و ارتباطات دوستی⁴ میان این افراد یال های شبکه را تشکیل می دهند. یا شبکه های ارتباطی⁵ که در آن ها رأس ها تشکیل شده اند از آدرس های پست الکترونیکی⁶ یا شماره های تلفن و یال ها ارسال پست الکترونیکی و یا تماس تلفنی بین آن ها می باشند.

تعریف 1- شبکه ی اجتماعی یک گراف جهت دار⁷ یا غیر جهت دار⁸ $G = (V, E)$ است که در آن رأس برچسب دار $v \in V$ نشان دهنده ی یک موجودیت در یک سیستم فیزیکی است و یال $(u, v) \in E$ نشان دهنده ی یک ارتباط میان دو موجودیت است. یک شبکه ی اجتماعی پویا⁹ گراف چند گانه مانند $G = (V, E)$ است که در آن E نشان دهنده ی بسته از یال ها است و هر یال زمان دار $(u, v)_t \in E$ نشان دهنده ی یک ارتباط مانند (u, v) است که در زمان $t \in \mathbb{Z}^+$ رخ داده است.

با در نظر گرفتن فرض های یک مدل انتشار ساده، مجموعه ای از رأس های یک شبکه را به صورت فعال در نظر می گیریم. با گذشت زمان در هر لحظه ی زمانی t هر رأس که فعال باشد سعی می کند که همسایگان غیر فعال خود را نیز فعال نماید. پس از گذشت زمان و برقراری شرط مدلی که از آن استفاده کرده ایم الگوریتم خاتمه می یابد و طی آن تعدادی از رأس های غیر فعال به مجموعه ی رأس های فعال افزوده

¹ Graph

² Online Social Network

³ Online Profile

⁴ Friendship

⁵ Communication Network

⁶ E-mail

⁷ Directed

⁸ Undirected

⁹ Dynamic Social Network

شده اند.

در رابطه با این ساختار سوالات زیر مطرح می شوند.
وسعت¹: سوال اولی که در این زمینه مطرح می شود این است که با فعال کردن مجموعه ی خاصی از رأس ها، چه تعداد رأس پس از یک بازه ی زمانی خاص در وضعیت فعال قرار خواهند گرفت.

هدف گیری²: کدام یک از رأس های مجموعه به عنوان رأس های فعال ابتدایی انتخاب شوند تا در نهایت تعداد رئوس فعال بیشینه باشد.

مسدود کردن³: چه تعداد از رأس ها ایمن سازی شوند تا در نهایت تعداد رئوس فعال (در اینجا فعال بودن به معنای آلوده بودن است) کمینه شود.

هدف گیری و مسدود کردن هر دو ارتباط مستقیمی با مسئله ی وسعت در یک مدل دارند و از طرفی وسعت نیز کاملاً به مدل ارائه شده بستگی دارد. در ادامه تعریف یک مدل انتشار را ارائه می دهیم که پایه و اساس مدل انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی به حساب می آید.

تعریف 2- یک مدل انتشار یک ساختار گراف $G = (V, E)$ ، یک بردار وضعیت $S_v^{(t)}$ برای هر رأس $v \in V$ در زمان t و یک بردار از پارامترهای دلخواه P را به عنوان ورودی دریافت می نماید. بر اساس بردار وضعیت تمامی رأس هایی که با یکدیگر در ارتباط هستند، این مدل یک بردار وضعیت جدید $S_v^{(t+1)}$ را برای هر رأس در زمان $t+1$ ایجاد می نماید. برای یک شبکه ی اجتماعی ایستا⁴ (غیر پویا)، ساختار گراف در هر زمان ثابت خواهد بود. برای یک شبکه ی اجتماعی پویا، ساختار گراف به اینصورت تعریف می شود که $G_t = (V, E)_t$ به طوری که $E_t = \{(u, v) : (u, v)_t \in E\}$ مجموعه ی تمامی یال ها در زمان t باشد.

پس به طور کلی در یک مدل فرآیند انتشار که انتشار اطلاعات حالت پیچیده و خاصی از آن می شود ما با بردار های وضعیت برای هر رأس و به روز رسانی آن ها سر و کار داریم. برای مثال در مدل آبخاری مستقل بردار وضعیت برای هر یک از رأس ها یک بیت است که نشان می دهد که وضعیت آن رأس در زمان t به صورت فعال می باشد و یا غیر فعال. هر رأس فعال با

---

¹ Extent

² Targeting

³ Blocking

⁴ Static Social Network

احتمال p شانس فعال کردن همسایه های غیر فعال خود را خواهد داشت و تنها یک بار می تواند این عمل را انجام دهد [19]. این حالت برای رأس هایی رخ خواهد داد که در یک شبکه ی اجتماعی ایستا حضور دارند. در مورد شبکه های اجتماعی پویا این عمل به اینصورت رخ می دهد که پس از هر تماس میان دو رأس ممکن است فعال سازی رخ بدهد [21].

3-4-3- مروری بر الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات

الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات یک الگوریتم جستجوی اجتماعی است که از روی رفتار اجتماعی دسته های پرندگان مدل شده است. در ابتدا این الگوریتم به منظور کشف الگوهای حاکم بر پرواز همزمان پرندگان و تغییر ناگهانی مسیر آنها و تغییر شکل بهینه ی دسته به کار گرفته شد. در الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات¹، ذرات¹ در فضای جستجو جاری می شوند. تغییر مکان ذرات در فضای جستجو تحت تأثیر تجربه و دانش خودشان و همسایگانشان است. بنابراین موقعیت دیگر توده² ذرات روی چگونگی جستجوی یک ذره اثر می گذارد. نتیجه ی مدل سازی این رفتار اجتماعی فرایند جستجویی است که ذرات به سمت نواحی موفق میل می کنند. ذرات از یکدیگر می آموزند و بر مبنای دانش بدست آمده به سمت بهترین همسایگان خود می روند اساس کار الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات بر این اصل استوار است که در هر لحظه هر ذره مکان خود را در فضای جستجو با توجه به بهترین مکانی که تاکنون در آن قرار گرفته است و بهترین مکانی که در کل همسایگی اش وجود دارد، تنظیم می کند.

3-4-3-1- هوش جمعی³

هوش جمعی خاصیتی است سیستماتیک که در این سیستم، عامل ها به طور محلی با هم همکاری می نمایند و رفتار جمعی تمام عامل ها باعث یک همگرایی در نقطه ای نزدیک به جواب بهینه سراسری میشود نقطه قوت

¹-Particle

²-Swarm

³-Swarm Intelligent

این الگوریتم عدم نیاز به یک کنترل سراسری میباشد. هر ذره (عامل) در این الگوریتم ها خود مختاری نسبی دارد که می تواند در سراسر فضای جواب ها حرکت کند و می بایست با سایر ذرات (عامل ها) همکاری داشته باشد. دو الگوریتم مشهور هوش جمعی، بهینه سازی جرگه مورچگان و بهینه سازی توده ذرات می باشند. از هر دو این الگوریتم ها می توان برای تعلیم شبکه های عصبی بهره برد.

3-4-2- شبکه ی عصبی¹

شبکه های عصبی مصنوعی دارای ویژگی های فراوانی از جمله انطباق پذیری، قابلیت یادگیری و تعمیم می باشد. در حوزه تطابق الگو ها، شبکه های عصبی مصنوعی قادرند که الگو های جدید را بر اساس تعالیم قبلی خود به کلاس های مرتبط طبقه بندی نمایند.

استفاده از ایده جدید هوش جمعی در ترکیب با شبکه های عصبی مصنوعی می باشد تا راهکاری برای غلبه بر چالش موجود در شبکه های عصبی باشد.

3-4-3- الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات

در سال 1995 الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات برای اولین بار توسط ابرهارت و کندی به عنوان یک روش جستجوی غیر قطعی برای بهینه سازی تابعی مطرح گشت. این الگوریتم از حرکت دسته جمعی پرندگان که به دنبال غذا می باشند الهام گرفته شده است. گروهی از پرندگان در فضایی به صورت تصادفی دنبال غذا می گردند. تنها یک تکه غذا در فضای مورد بحث وجود دارد. هیچ یک از پرندگان محل غذا را نمی دانند. یکی از بهترین استراتژی ها می تواند دنبال کردن پرنده ای باشد که کمترین فاصله را تا غذا داشته باشد. این استراتژی در واقع جانمایه الگوریتم است. هر راه حل که به آن یک ذره گفته میشود، در الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات معادل یک پرنده در الگوریتم حرکت جمعی پرندگان میباشد. هر ذره یک مقدار شایستگی دارد که توسط یک تابع شایستگی محاسبه میشود. هر چه ذره در فضای جستجو

---

¹-Neural Network

به هدف - غذا در مدل حرکت پرنندگان نزدیکتر باشد، شایستگی بیشتری دارد. همچنین هر ذره دارای يك سرعت است که هدایت حرکت ذره را بر عهده دارد. هر ذره با دنبال کردن ذرات بهینه در حالت فعلی، به حرکت خود در فضای مساله ادامه میدهد. به این شکل است که گروه ی از ذرات الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات آغاز کار به صورت تصادفی به وجود می آیند و با به روز کردن نسل ها سعی در یافتن راه حل بهینه می نمایند. در هر گام، هر ذره با استفاده از دو بهترین مقدار به روز میشود. اولین مورد، بهترین موقعیتی است که تاکنون ذره موفق به رسیدن به آن شده است. موقعیت مذکور شناخته و نگهدار ی میشود. بهترین موقعیتی که ذره تاکنون داشته است را با $pbest$ نشان می دهیم. همچنین بهترین موقعیتی که تاکنون توسط جمعیت ذرات به دست آمده است را با نام $gbest$ نگهداری می کنیم. پس از یافتن مقادیر مورد نظر، سرعت و مکان ذره با استفاده از معادلات زیر به روز رسانی می شوند. در ابتدا می بایست سرعت ذرات به روز رسانی شود:

$$V[i+1] = V[i] + (C_1 * R_1 * (pbest[i] - position[i])) + (C_2 * R_2 * (gbest[i] - position[i])) \quad -3)$$

پس از آن نوبت به روز رسانی مکان ذره می رسد:

$$position[i+1] = position[i] + V[i+1] \quad -3)$$

سمت راست معادله (1-3) از سه قسمت تشکیل شده است که قسمت اول، سرعت فعلی ذره است و قسمت های دوم و سوم تغییر سرعت ذره و چرخش آن به سمت بهترین تجربه شخصی و بهترین تجربه گروه را به عهده دارند. اگر قسمت اول را در این معادله در نظر بگیریم، آنگاه سرعت ذرات تنها با توجه به موقعیت فعلی و بهترین تجربه ذره و بهترین تجربه جمع تعیین میشود. به این ترتیب، بهترین ذره جمع، در جای خود ثابت میماند و سایرین به سمت آن ذره حرکت می کنند. در واقع حرکت دسته جمعی ذرات بدون قسمت اول معادله (1-3)، پروسه ای خواهد بود که طی آن فضای جستجو به تدریج کوچک میشود و جستجوی محلی حول بهترین ذره شکل میگیرد. در مقابل اگر فقط قسمت اول معادله (3-)

1) را در نظر بگیریم، ذرات راه عادی خود را میروند تا به دیواره محدوده برسند و به نوعی جستجویی سراسری را انجام می دهند. شبه کد مربوط به الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات در زیر آمده است.

Algorithm 1. PSO

- 1 **For** each Particle
  - 2 Initialize Particle
  - 3 **End For**
  - 4 Do
  - 5 **For** each Particle
  - 6 Calculate fitness value of the particle fp
|*Updating particle's best fitness value so far*|
  - 7 **If** fp is better than pBest
  - 8 Set current value as the new pBest
  - 9 **End If**
|*Updating population's best fitness value so far*|
  - 11 Set gBest to the best fitness value of all particles
  - 12 **For** each Particle
  - 13 Calculate particle velocity according to 3-1
  - 14 Update particle position according to 3-2
  - 15 **End For While** maximum iterations **OR** minimum criteria is not attained
-

الگوریتم 3-1- الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات

3-5- مروری بر الگوریتم های ژنتیک

الگوریتم ژنتیک (Genetic Algorithm - GA) تکنیک جستجویی در علم رایانه برای یافتن راه حل تقریبی برای بهینه سازی و مسائل جستجو است. الگوریتم ژنتیک نوع خاصی از الگوریتم های تکامل است که از تکنیک های زیست شناسی فرگشتی مانند وراثت و جهش استفاده می کند.

در واقع الگوریتم های ژنتیک از اصول انتخاب طبیعی داروین برای یافتن فرمول بهینه جهت پیش بینی یا تطبیق الگو استفاده می کنند. الگوریتم های ژنتیک اغلب گزینه خوبی برای تکنیک های پیش بینی بر مبنای تصادف هستند. مختصراً گفته می شود که الگوریتم ژنتیک (یا GA) یک تکنیک برنامه نویسی است که از تکامل ژنتیکی به عنوان یک الگوی حل مسئله استفاده

می‌کند. مسأله ای که باید حل شود ورودی است و راه حل‌ها طبق یک الگو کد گذاری می‌شوند که تابع *fitness* نام دارد هر راه حل کاندید را ارزیابی می‌کند که اکثر آنها به صورت تصادفی انتخاب می‌شوند. به طور کلی این الگوریتم‌ها از بخش‌های زیر تشکیل می‌شوند: تابع برآزش، نمایش، انتخاب، تغییر.

3-5-1- مکانیزم الگوریتم ژنتیک

الگوریتم ژنتیک به عنوان یک الگوریتم محاسباتی بهینه‌سازی با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از نقاط فضای جواب در هر تکرار محاسباتی به نحو مؤثری نواحی مختلف فضای جواب را جستجو می‌کند. در مکانیزم جستجو گرچه مقدار تابع هدف تمام فضای جواب محاسبه نمی‌شود ولی مقدار محاسبه شده تابع هدف برای هر نقطه، در متوسط‌گیری آماری تابع هدف برای هر نقطه، در متوسط‌گیری آماری تابع هدف در کلیه زیر فضاهایی که آن نقطه به آنها وابسته بوده دخالت داده می‌شود و این زیر فضاها به طور موازی از نظر تابع هدف متوسط‌گیری آماری می‌شوند. این مکانیزم را توازی ضمنی¹ می‌گویند. این روند باعث می‌شود که جستجوی فضا به نواحی از آن که متوسط آماری تابع هدف در آنها زیاد بوده و امکان وجود نقطه بهینه مطلق در آنها بیشتر است سوق پیدا کند. چون در این روش برخلاف روش‌های تک‌مسیری فضای جواب به طور همه جانبه جستجو می‌شود، امکان کمتری برای همگرایی به یک نقطه بهینه محلی وجود خواهد داشت. امتیاز دیگر این الگوریتم آن است که هیچ محدودیتی برای تابع بهینه شونده، مثل مشتق پذیری یا پیوستگی لازم ندارد و در روند جستجو خود تنها به تعیین مقدار تابع هدف در نقاط مختلف نیاز دارد و هیچ اطلاعات کمکی دیگری، مثل مشتق تابع را استفاده نمی‌کند. لذا می‌توان در مسائل مختلف اعم از خطی، پیوسته یا گسسته استفاده می‌شود و به سهولت با مسائل مختلف قابل تطبیق است.

در هر تکرار هر یک از رشته‌های موجود در جمعیت رشته‌ها، رمزگشایی شده و مقدار تابع هدف برای آن به دست می‌آید. بر اساس مقادیر به دست آمده تابع هدف در جمعیت رشته‌ها، به هر رشته یک عدد برازندگی نسبت داده می‌شود. این عدد برازندگی احتمال انتخاب

---

¹ Implicit Parallelism

را براي هر رشته تعيين خواهد كرد. بر اساس اين احتمال انتخاب، مجموعه اي از رشته ها انتخاب شده و با اعمال عملكردهاي ژنتيكي روي آنها رشته هاي جديد جايگزين رشته هايي از جمعيت اوليه مي شوند تا تعداد جمعيت رشته ها در تكرارهاي محاسباتي مختلف ثابت باشد.

مکانیزم‌های تصادفی که روی انتخاب و حذف رشته‌ها عمل می‌کنند به گونه‌ای هستند که رشته‌هایی که عدد برازندگی بیشتری دارند، احتمال بیشتری برای ترکیب و تولید رشته‌های جدید داشته و در مرحله جایگزینی نسبت به دیگر رشته‌ها مقاوم‌تر هستند. بدین لحاظ جمعیت دنباله‌ها در يك رقابت بر اساس تابع هدف در طی نسل‌های مختلف، کامل شده و متوسط مقدار تابع هدف در جمعیت رشته‌ها افزایش می‌یابد. بطور کلی در این الگوریتم ضمن آنکه در هر تکرار محاسباتی، توسط عملگرهای ژنتيكي نقاطي جديد از فضاي جواب مورد جستجو قرار می‌گیرند توسط مکانیزم انتخاب، روند جستجوی نواحی از فضا را که متوسط آماری تابع هدف در آنها بیشتر است، کنکاش می‌کند. بر اساس سیکل اجرایی فوق، در هر تکرار محاسباتی، توسط عملگرهای ژنتيكي نقاطي جديد از فضاي جواب مورد جستجو قرار می‌گیرند توسط مکانیزم انتخاب، روند جستجوی نواحی از فضا را که توسط آماری تابع هدف در آنها بیشتر است، کنکاش می‌کند. که بر این اساس، در هر تکرار محاسباتی، سه عملگر اصلي روي رشته‌ها عمل می‌کند؛ این سه عملگر عبارتند از: دو عملگر ژنتيكي و عملکرد انتخابی تصادفی.

گلد برگ¹ الگوریتم ژنتيكي جان هولند را با عنوان الگوریتم ژنتيك ساده² معرفي می‌کند؛ الگوریتم ژنتيك را از الگوریتم ژنتيك طبيعي اقتباس کردند. در الگوریتم ژنتيك، مجموعه اي از متغیرهاي طراحي را توسط رشته‌هایی با طول ثابت³ یا متغیر⁴ کدگذاری می‌کنند که در سیستم‌های بیولوژیکی آنها را کروموزوم یا فرد⁵ می‌نامند. هر رشته یا کروموزوم يك نقطه پاسخ در فضاي جستجو را نشان می‌دهد. به ساختمان رشته‌ها یعنی مجموعه اي از پارامترها که

---

¹ Gold Berg

² Simple Genetic Algorithm - SGA

³ Fixed Length

⁴ variable

⁵ Individual

توسط يك کروموزوم خاص نمايش داده مي‌شود ژنوتیپ¹ و به مقدار رمزگشايي آن فنوتیپ² مي‌گویند. الگوریتم‌هاي وراثتي فرآیندهاي تکراري هستند، که هر مرحله تکراري را نسل و مجموعه‌هايي از پاسخ‌ها در هر نسل را جمعیت نامیده‌اند.

الگوریتم‌هاي ژنتیک، جستجوي اصلي را در فزاي پاسخ به اجرا مي‌گذارند. این الگوریتم‌ها با تولید نسل³ آغاز مي‌شوند که وظیفه ایجاد مجموعه نقاط جستجوي اولیه به نام «جمعیت اولیه»⁴ را بر عهده دارند و به طور انتخابي يا تصادفي تعیین مي‌شوند. از آنجايي که الگوریتم‌هاي ژنتیک براي هدايت عملیات جستجو به طرف نقطه بهینه از روش‌هاي آماری استفاده مي‌کنند، در فرآیندي که به انتخاب طبعي وابسته است، جمعیت موجود به تناسب برازندگي افراد آن براي نسل بعد انتخاب مي‌شود. سپس عملگرهاي ژنتیکی شامل انتخاب⁵، پیوند (ترکیب)، جهش و دیگر عملگرهاي احتمالي اعمال شده و جمعیت جدید به وجود مي‌آید. پس از آن جمعیت جدیدي جایگزین جمعیت پیشین مي‌شود و این چرخه ادامه مي‌یابد.

معمولاً جمعیت جدید برازندگي بیشتری دارد این بدان معناست که از نسلي به نسل دیگر جمعیت بهبود مي‌آید. هنگامی جستجو نتیجه بخش خواهد بود که به حداکثر نسل ممکن رسیده باشیم یا همگرایی حاصل شده باشد و یا معیارهاي توقف برآورده شده باشد.

3-5-2- عملگر های الگوریتم ژنتیک

به طور خلاصه الگوریتم ژنتیک از عملگر های زیر تشکیل شده است:

3-5-2-1- کد گذاری⁶

این مرحله شاید مشکلترین مرحله حل مسأله به روش الگوریتم باشد. الگوریتم ژنتیک به جاي اینکه بر روی پارامترها یا متغیرهاي مسأله کار کند، با شکل

---

¹ Genotype

² Phenotype

³ Seeding

⁴ Initial Population

⁵ Selection

⁶ Encoding

کد شده آنها سروکار دارد. یکی از روش‌های کد کردن، کد کردن دودویی می‌باشد که در آن هدف تبدیل جواب مسأله به رشته‌ای از اعداد باینری (در مبناي 2) است.

3-5-2-2- ارزیابی¹

تابع برازندگی را از اعمال تبدیل مناسب بر روی تابع هدف یعنی تابعی که قرار است بهینه شود به دست می‌آورند. این تابع هر رشته را با یک مقدار عددی ارزیابی می‌کند که کیفیت آن را مشخص می‌نماید. هر چه کیفیت رشته جواب بالاتر باشد مقدار برازندگی جواب بیشتر است و احتمال مشارکت برای تولید نسل بعدی نیز افزایش خواهد یافت.

3-5-2-3- ترکیب²

مهمترین عملگر در الگوریتم ژنتیک، عملگر ترکیب است. ترکیب فرآیندی است که در آن نسل قدیمی کروموزوم‌ها با یکدیگر مخلوط و ترکیب می‌شوند تا نسل تازه‌ای از کروموزوم‌ها بوجود بیاید. جفت‌هایی که در قسمت انتخاب به عنوان والد در نظر گرفته شدند در این قسمت ژن‌هایشان را با هم مبادله می‌کنند و اعضای جدید بوجود می‌آورند. ترکیب در الگوریتم ژنتیک باعث از بین رفتن پراکندگی یا تنوع ژنتیکی جمعیت می‌شود زیرا اجازه می‌دهد ژن‌های خوب یکدیگر را بیابند.

3-5-2-4- جهش³

جهش نیز عملگر دیگری هست که جواب‌های ممکن دیگری را متولد می‌کند. در الگوریتم ژنتیک بعد از اینکه یک عضو در جمعیت جدید بوجود آمد هر ژن آن با احتمال جهش، جهش می‌یابد. در جهش ممکن است ژنی از مجموعه ژن‌های جمعیت حذف شود یا ژنی که تا به حال در جمعیت وجود نداشته است به آن اضافه شود. جهش یک ژن به معنای تغییر آن ژن است و وابسته به نوع کدگذاری روش‌های متفاوت جهش استفاده می‌شود.

3-5-2-5- رمز گشایی¹

---

¹ Evaluation

² Crossover

³ Mutation

رمزگشایی، عکس عمل رمزگذاری است. در این مرحله بعد از اینکه الگوریتم بهترین جواب را برای مسأله ارائه کرد لازم است عکس عمل رمزگذاری روی جوابها یا همان عمل رمزگشایی اعمال شود تا بتوانیم نسخه واقعی جواب را به وضوح در دست داشته باشیم.

3-5-3- شبه کد الگوریتم ژنتیک

شبه کد مربوط به الگوریتم ژنتیک را در زیر مشاهده می نمایید.

Algorithm 2. GA

- 1 **Choose** initial population
  - 2 **Repeat**
  - 3 Evaluate the individual fit nesses of a certain proportion of the population
  - 4 Select pairs of best-ranking individuals to reproduce
  - 5 Apply crossover operator
  - 6 Apply mutation operator
  - 7 **Until** terminating condition
  - 9 **End**
-

الگوریتم 3-2- الگوریتم ساده ی ژنتیک

3-6-3- مدل انتشار بر اساس الگوریتم های ژنتیک [20] (GADM)

در این قسمت به طور تفصیلی توضیح می دهیم که چگونه می توان با استفاده از یک الگوریتم ژنتیک ساده [22] که از شیوه ی نمایش باینری و عملگر ترکیب ساده تک نقطه ای² استفاده می نماید برای مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ایستا و پویا استفاده نمود.

همانطور که پیش از این اشاره کرده بودیم، یک شبکه ی اجتماعی پویا تشکیل شده از مجموعه ای از رأس های $V = \{v_1, \dots, v_n\}$ که در T زمان گسسته با یکدیگر ارتباط برقرار می نمایند. ابتدا لازم است که ارتباطی میان رأس های شبکه ی اجتماعی و کروموزوم

---

¹ Decoding

² One-Point Crossover

های جمعیت الگوریتم ژنتیک برقرار نماییم. بردارهای وضعیت هر یک از رئوس را که با S_v نمایش داده می شوند به صورت یک کروموزوم با طول β در جمعیت الگوریتم ژنتیک در نظر می گیریم. هر یک از اعضای این بردارهای وضعیت را می توان با عدد صفر مقدار دهی اولیه کرد و یا با استفاده از یک تابع تصادفی به آن ها مقداری را اختصاص داد. همچنین یک تابع برازندگی مانند $f(x)$ در نظر می گیریم که به هر یک از بردارهای وضعیت یک مقدار برازندگی اختصاص می دهد. ساختار و شیوه ی کاری این تابع را در ادامه توضیح خواهیم داد. برای هر یال (u, v) الگوریتم ژنتیک را روی رئوس معادل اعمال می نماییم:

1. در زمان t ، برای یال (u, v) دو بردار وضعیت به صورت $S_u^{(t)}$ و $S_v^{(t)}$ تعریف می شوند. بردار ها برای زمان $t+1$ نیز به صورت $S_u^{(t+1)} = S_u^{(t)}$ و $S_v^{(t+1)} = S_v^{(t)}$ مقدار دهی اولیه می شوند.
2. نقطه ی ترکیب¹ با نام c به صورت تصادفی در بازه ی تعریف $[1, \beta]$ می شود. بردارهای وضعیت جدید با جابجایی دنباله های دو رشته ی $S_u^{(t)}$ و $S_v^{(t)}$ به دست می آیند. دنباله ی این دو رشته یعنی تمامی خانه های شامل و بعد از محل ترکیب c . این دو رشته ی جدید را با نام های γ_1 و γ_2 نمایش می دهیم.
3. میزان برازندگی این دو رشته ی جدید با استفاده از تابع برازندگی $f(x)$ به دست می آید. اگر هر یک از این دو رشته، میزان برازندگی بیشتری از والدین خود داشته باشند برای نسل بعدی با والد خود جایگزین می شوند.

$$S_v^{(t+1)} = \underset{x=\{S_v^t, \gamma_1, \gamma_2\}}{\operatorname{argmax}} f(x) \quad (3)$$

$$S_u^{(t+1)} = \underset{x=\{S_u^t, \gamma_1, \gamma_2\}}{\operatorname{argmax}} f(x) \quad (3)$$

در صورتی که میزان برازندگی رشته ی جدید با والد یکسان باشد، والد در جای خود باقی خواهد ماند. الگوریتمی که ارائه شده است با الگوریتم ژنتیک ساده تفاوت چندانی ندارد. تنها نکته ی مهم در

---

¹ Crossover Point

مورد این الگوریتم این است که در این الگوریتم از خاصیت ذاتی شبکه های اجتماعی به عنوان عملگر انتخاب استفاده شده است. در واقع دو رأس که با یکدیگر در ارتباط هستند برای انجام عمل ترکیب انتخاب می شوند. فرآیند انتشار در این مدل با انتخاب شدن رأس ها و رخ دادن ترکیب و همچنین به روز رسانی آن ها با استفاده از تابع برازندگی رخ می دهد. به طور مشخص تنها نکته ی مبهم در مورد این الگوریتم این است که از چه تابعی به عنوان تابع برازندگی $f(x)$ استفاده نماییم.

توابع چند بعدی هلند (HDF) به عنوان راه حلی مناسب برای این مسئله انتخاب می شوند. این توابع ترکیبی خواص ویژه ای دارند که به ما برای رسیدن به هدف مورد نظر کمک می نمایند [23]. HDF ها از تعدادی الگو¹ تشکیل شده اند. این الگوها در واقع رشته های هستند که در بخش هایی از آن ها که به عنوان نقطه ی شروع در نظر گرفته می شوند اعداد 0 و 1 قرار دارند. الگو هایی که تنها شامل یک دنباله از این اعداد شوند در مرتبه ی 1 قرار دارن و ترکیب این الگو های مرتبه ی 1، الگو های مرتبه ی بالاتر را تشکیل می دهند. به این الگوها اعداد مثبت و منفی به صورت تصادفی اختصاص داده می شوند که نشان دهنده ی ارزش هر یک از آن ها می باشند. HDF یک رشته را به عنوان ورودی دریافت کرده و میزان امتیاز برازندگی آن را محاسبه می نماید. این عدد حاصل جمع مقادیر الگو هایی است که در آن رشته وجود دارند. HDF می تواند جهت تولید توابع با پیچیدگی بالاتر نیز استفاده شوند که در اینجا همین تابع ساده پاسخگوی نیاز ما خواهد بود. مثال زیر نحوه ی عملکرد یک تابع HDF به صورت $f(x) \rightarrow \mathbb{R}$ را نشان می دهد. این تابع رشته هایی با طول 10 را به عنوان ورودی دریافت می کند. علامت ("*") نشان دهنده ی حالت غیر مهم² است که با 0 و 1 همخوانی پیدا می کند.

---

² Schema

¹ Don't care

*01***** score 2, order 1 schema
 *****110** score 2, order 1 schema
 *****10 score 3, order 1 schema
 *01**110** score -4, order 2 schema
 *01*****10 score 4, order 2 schema

با توجه به تابع تعریف شده در بالا، مقدار امتیاز رشته های زیر به اینصورت به دست می آید:

1010000011 score:2
 0010011000 score:2 + 2 + (-4) = 0
 1010011010 score:2 + 2 + 3 + (-4) + 4 = 7

یک تمثیل مناسب برای این مدل که از الگوریتم ژنتیک و توابع هلند استفاده می نماید انتشار اطلاعات است. در این مدل هر یک از الگو های بدست آمده از تابع می تواند به عنوان یک واحد اطلاعات در نظر گرفته شود. با توجه به مقدار دهی اولیه بردارهای وضعیت، هر یک از رؤوس شبکه میزان خاصی از اطلاعات را حمل می نماید. هر زمان که رأس ها با یکدیگر ارتباط برقرار می نمایند به صورت تصادفی اطلاعاتی را به یکدیگر انتقال می دهند که با استفاده از عملگر ترکیب پیاده سازی شده است. این عملیات می تواند باعث افزایش سطح اطلاعات و یا ثابت ماندن آن برای هر رأس شود. همانطور که پیش تر ذکر شد ادعای ارائه دهندگان این روش بر این است که می تواند از انتقال واحد های چندگانه ی اطلاعاتی پشتیبانی نمایند حال آن که در قسمت های بعد نشان خواهیم داد که این اصل برقرار نخواهد ماند.

3-7- الگوریتم های پیشنهادی

در ادامه دو الگوریتم پیشنهادی را مورد بررسی قرار خواهیم داد. در الگوریتم اول که به نوعی حالت ارتقاء یافته ی GADM است ما از یک عملگر جهش برای تقویت مدل پیشنهادی لاهیری و سربیان استفاده خواهیم کرد. در قسمت بعد و در معرفی الگوریتم دوم به بررسی نحوه ی استفاده از الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات برای مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ایستا و

پویا خواهیم پرداخت.

3-7-1- الگوریتم اول: مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک بهبود یافته (EGADM)

یکی از مشکلات مدل ارائه شده توسط لاهیری و سربیان [20] این امر است که امروزه و در شبکه های اجتماعی پیچیده ای که ما با آن ها سر و کار داریم دانش تنها از طریق ارتباط با سایر افراد کسب نمی شود. هر شخص ممکن است خود به تنهایی از طریق ابزارهایی که در اختیار دارد به کسب دانش از منابع گوناگون بپردازد. برای پیاده سازی این امر در یک مدل انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی می بایست این پارامتر را نیز در نظر بگیریم.

به همین جهت و برای ارتقاء مدل GADM بر آن شدیم که با استفاده از عملگر جهش در الگوریتم های ژنتیک عامل دیگری را نیز در فرآیند انتشار دخیل کنیم. با استفاده از این عملگر نشان خواهیم داد که افراد علاوه بر استفاده از عملگر ترکیب، امکان دارد که بتواند اطلاعات خود را افزایش دهند. مانند قسمت قبل برای دو رأس u و v بردارهای وضعیت را به صورت $S_u^{(t+1)}$ و $S_v^{(t+1)}$ در نظر می گیریم. پس از اجرای قسمت اول الگوریتم و رخ دادن عملگر ترکیب، مراحل زیر صورت می گیرند:

1. بردارهای و نشان دهنده ی وضعیت فعلی رئوس u و v هستند.

2. به ازای هر بیت از بردارهای $S_u^{(t+1)}$ و $S_v^{(t+1)}$ با احتمال P_m عملیات جهش صورت می گیرد. جهش در این مرحله به اینصورت رخ خواهد داد که ما با تولید یک عدد تصادفی، در صورتی که این عدد بیشتر یا مساوی با P_m باشد، بیت های 0 را تبدیل به 1 می نماییم و بالعکس. بردارهای حاصل از این مرحله را با w_1 و w_2 نمایش می دهیم.

3. میزان برازندگی را برای هر یک از بردارهای جدید $S_u^{(t+1)}$ و $S_v^{(t+1)}$ محاسبه می نماییم و در صورتی که این میزان از برازندگی والد بیشتر باشد، بردارهای جدید به بردارهای وضعیت والد جایگزین می شوند. مانند عملگر ترکیب، در صورت به وجود آمدن حالت تساوی از بردارهای والدین استفاده

خواهیم کرد. جایگزینی بردارهای جدید با والدین از طریق فرمول های زیر صورت خواهد گرفت:

$$S_v^{(t+1)} = \underset{x=\{S_v^{(t+1)}, w_1, w_2\}}{\operatorname{argmax}} f(x) \quad -3)$$

$$S_u^{(t+1)} = \underset{x=\{S_u^{(t+1)}, w_1, w_2\}}{\operatorname{argmax}} f(x) \quad -3)$$

شبه کد مربوط به الگوریتم مدل بر اساس الگوریتم های ژنتیک ارتقاء یافته (EGADM) در زیر نشان داده شده است.

Algorithm 3. EGADM

- 1 **Input:** Initialize state vectors of nodes u and v to S_v and S_u .
- 2 **Output:** New state vector for nodes u and v .
- 3 **Repeat**
- 4 Set $S_v^{(t+1)} = S_v^{(t)}$ and $S_u^{(t+1)} = S_u^{(t)}$.
- 5 Select a random crossover point c between $[1, \beta]$.
- 6 Create y_1 and y_2 by swapping the tails of $S_v^{(t)}$ and $S_u^{(t)}$ where the tail is defined as all positions including and after index c .
- 7 Update state vectors: According to 3-4 and 3-5
- 8 Do mutation on each bit of $S_v^{(t+1)}$ and $S_u^{(t+1)}$ based on mutation probability P_m . Create w_1 and w_2 .
- 9 Update state vectors: According to 3-6 and 3-7
- 10 **Until** (All interactions are checked)

الگوریتم 3-3- الگوریتم مدل EGADM

3-7-2- الگوریتم دوم: مدل بر اساس الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات (PSODM) [49]

همانطور که پیش تر نیز اشاره کردیم، روش GADM و به تبع آن روش EGADM، که در قسمت قبل به آن اشاره شد، دارای یک مشکل اساسی هستند و تنها ارتقاء GADM نمی تواند به تنهایی مدل مناسبی برای انتشار اطلاعات باشد. مشکل اصلی در این روش ها عدم توانایی در مدل سازی واحد های چندگانه ی اطلاعاتی است. دلیل بروز این مشکل در این دو روش استفاده از عملگر ترکیب و در نظر گرفتن الگوهای

تولید شده توسط HDF به عنوان واحد های اطلاعاتی است و در نتیجه اگر یک کروموزوم چند الگو را شامل شود به عنوان یک کروموزوم که حاوی چند واحد اطلاعاتی است در نظر گرفته می شود. هنگامی که دو رأس از یک شبکه ی اجتماعی با بردارهای وضعیت خاص خود، که همان کروموزوم ها هستند، با یکدیگر ارتباط برقرار نمایند، عملیات ترکیب روی آن ها صورت می گیرد و دنباله های این دو کروموزوم با یکدیگر جا به جا می شوند. طبق الگوریتم در صورتی که رشته های حاصل از این ترکیب میزان برازندگی بیشتری نسبت به والد خود داشته باشند جای آن را در جمعیت خواهند گرفت. هنگام انجام عملیات ترکیب، در صورتی که نقطه ی در نظر گرفته شده جهت انجام این عملیات در محلی قرار گیرد که دنباله ی به وجود آمده اطلاعات کمتری نسبت به دنباله ی جدید داشته باشد، این دنباله به کلی با دنباله ی جدید جایگزین خواهد شد حال آنکه ممکن است دنباله ی قدیمی تناقضی با دنباله ی جدید نداشته باشد. به طور مثال فرض کنید که تابع HDF وجود دارد که رشته هایی با طول 10 را به عنوان ورودی می پذیرد. اگر این تابع شامل دو الگوی زیر باشد:

110 ***** score is 6

001 ***** score is 9

همچنین با رخ دادن عملگر ترکیب در نقطه ی پنج رشته ی زیر:

1101000111

رشته ی زیر حاصل شود:

0010000111

رشته ی جدید ممکن است حاوی اطلاعات بیشتری باشد که با شامل شدن الگوی دوم به آن می رسد اما در حین این ترکیب ساختار رشته ی اصلی تغییرات اساس کرده و بیت های چهارم و پنجم آن که تناقضی با رشته ی جدید نداشته اند از بین رفته اند. برای رفع این مشکل و همچنین ارائه ی مدلی کارا تر نسبت به مدل موجود، ما از الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات به عنوان اساس کار خود استفاده

می نماییم. نام الگوریتم جدید برگرفته شد از ابتدای کلمات Particle Swarm Optimization Diffusion Model یا به طور خلاصه PSODM می باشد. هدف اصلی استفاده از ایده ی به روز رسانی نسل ها در این الگوریتم ها است و همانطور که مشخص است ما قصد نداریم که جواب بهینه برای مسئله ی خاصی بیابیم. در ادامه به توضیح این الگوریتم خواهیم پرداخت.

3-7-2-1- واحد های اطلاعاتی در PSODM

برای نمایش واحد های چندگانه ی اطلاعاتی در الگوریتم PSODM، همانند GADM، ما از توابع HDF استفاده می نماییم. به اینصورت که با استفاده از HDF رشته هایی تولید خواهیم کرد که این رشته ها نقش الگو های اصلی یا همان واحد های اطلاعاتی را برای ما بازی خواهند کرد. همانند قسمت قبل فرض می کنیم که تابع زیر رشته هایی با طول 10 را تولید می نماید. تفاوت اساسی در این روش این است که ما از HDF به عنوان تابع ارزیابی برازندگی استفاده نخواهیم کرد و در واقع میزان برازندگی بردارهای وضعیت تر رأس با استفاده از توابع مجزا محاسبه خواهد شد.

```
*01***** score 2, order 1 schema
*****110** score 2, order 1 schema
*****10 score 3, order 1 schema
*01**110** score -4, order 2 schema
*01*****10 score 4, order 2 schema
```

3-7-2-2- شیوه ی نمایش¹ بردارهای وضعیت در PSODM

برخلاف روش های قبل، در PSODM ما از شیوه ی نمایش جدیدی استفاده می نماییم. در این روش بردارهای وضعیت رئوس گوناگون تنها با استفاده از دنباله ای از صفر و یک ها نمایش داده نخواهند شد بلکه هر خانه² ی بردار وضعیت به صورت عددی در بازه ی [0,1] خواهد بود. به این ترتیب می توان به ویژگی مهمی

¹ Don't care

² Index

که در روش های پیشین امکان استفاده از آن وجود نداشت دست یافت که اطلاعات جزئی¹ نامیده می شود. فرض کنید که واحد های اطلاعاتی که در قسمت قبل به آن ها اشاره نمودیم نشان دهنده ی زبان های مختلف برنامه نویسی مانند C، C++، JAVA و غیره باشند. می توان این حالت را در نظر گرفت که شخص خاصی هیچ نوع اطلاعاتی در مورد این زبان ندارد، اما در صورتی که فردی اطلاعات و دانشی را در این زمینه داشته باشد حالت دیگری به جز حالت داشتن تمامی دانش در مورد این زبان ها لازم خواهد بود. به طور دقیق تر اینکه ممکن است افراد زیادی وجود داشته باشند که اطلاعات آن ها در مورد زبان های برنامه نویسی به صورت صفر مطلق و عدم دانش یا یک مطلق و دانش کامل نباشد و تنها بخشی از اطلاعات لازم را در اختیار داشته باشند.

بدین ترتیب استفاده از شیوه ی جدید نمایش بردارهای وضعیت این امکان را برای ما فراهم می کند که بتوانیم مسئله ی اطلاعات جزئی را نیز برای مدل سازی انتشار اطلاعات در نظر بگیریم همانطور که در جوامع و شبکه های اجتماعی امروزی شاهد این امر نیز هستیم. برای مثال بردار زیر، نشان دهنده ی بردار وضعیت یک رأس می باشد:

0.5 0 0.6 0.67 1 0 1 0.23 0 0.87

با توجه به توضیحات ارائه شده ما نیازمند تابع برازندگی ویژه ای برای اندازه گیری امتیاز برازندگی هر رأس در مراحل مختلف اجرای الگوریتم خواهیم داشت.

3-2-7-3- تابع برازندگی در PSODM

توابع HDF نمی توانند کارایی مناسب جهت محاسبه ی امتیاز رشته های تولید شده توسط الگوریتم PSODM را داشته باشند. این توابع به نحوی طراحی شده اند که بتوانند رشته های باینری را به عنوان ورودی دریافت نموده و با توجه به مقایسه ی آن ها با الگو های مختلف تولید شده امتیاز آن ها را محاسبه

---

³ Partial Information

نمایند حال آن که در شیوه ی جدید نمایش اعداد به صورت اعشاری در بازه ی $[0,1]$ قرار می گیرند. روش های گوناگونی را می توان برای محاسبه ی امتیاز یک بردار وضعیت استفاده نمود. روش استفاده شده در این قسمت که به صورت تجربی بهترین کارائی را در الگوریتم PSODM داشته است مراحل زیر را طی می کند:

1. محاسبه ی اختلاف میان هر عضو از بردار وضعیت یک رأس با عضو معادل آن در هر یک از الگوهای تولید شده توسط HDF. هدف از بدست آوردن این اختلاف محاسبه ی فاصله میان حالت مطلوب (عضو موجود در الگو) با حالت کنونی (عضو موجود در رشته ی ورودی) است. پس برای مثال اگر عضو موجود در الگو عدد صفر باشد هرچه عدد موجود در رشته ی ورودی به صفر نزدیک تر باشد حالت مطلوب تری خواهیم داشت و در مجموع رشته ی ورودی امتیاز بیشتری را کسب می نماید و اگر عدد موجود در الگو یک باشد هر چه این عدد به یک نزدیکتر باشد مطلوب تر خواهد بود. همچنین این اختلاف برای حالات غیر مهم (don't care) محاسبه نمی شود. اگر الگو و بردار وضعیت به صورت زیر باشند:

schema: * 01 ** score: 4
state vector: * xy **

2. اعداد مورد نظر ما $|0 - x|$ و y خواهند بود. پس از محاسبه ی تمامی اختلاف ها و بدون در نظر گرفتن حالات صفر (هنگامی که هر دو عضو متناظر برابر باشند) امتیازی که رشته ی ورودی از یک الگوی خاص کسب می نماید را بدست می آوریم. در واقع رشته ی ورودی درصدی از امتیاز الگو را به خود اختصاص خواهد داد. برای این امر از حاصل ضرب اختلاف های بدست آمده استفاده خواهیم کرد. با ضرب این عدد در امتیاز الگوی مورد نظر، امتیازی کسب شده برای رشته ی ورودی از آن الگو بدست خواهد آمد. در مورد مثال قبل:

$$|0 - x| \times y = w$$

عدد بدست آمده همانند وزن عمل می کند و با ضرب آن در امتیاز الگو، امتیاز کسب شده برای رشته ی مورد نظر حاصل می شود:

$$\text{state vector score} = w \times \text{schema score} \quad (3)$$

این فرآیند به تعداد الگوهای موجود برای هر رشته ی ورودی صورت می گیرد و امتیاز نهایی نیز با توجه به فرمول زیر به دست می آید:

$$\text{total score} = \text{total score} + \text{schema score} \quad (3)$$

شبه کد مربوط به این تابع در زیر آمده است.

Algorithm 4. PSODM Objective Function

- 1 **Input** State Vector
  - 2 **Output** Vector Score
  - 3 **For** each schema
  - 4 Calculate differences
  - 5 Calculate Weight
  - 6 Calculate state vector score according to 3-8
  - 7 Calculate total score according to 3-9
  - 9 **End For**
-

الگوریتم 3-4- الگوریتم تابع برازندگی مدل PSODM

3-7-2-4- الگوریتم PSODM

پس از معرفی عناصر لازم برای PSODM هم اکنون می توانیم الگوریتم کلی و نحوه ی کار این روش را بیان نماییم. پیش از آن فرضیات زیر می بایست در نظر گرفته شوند:

1. در این الگوریتم هر رأس به عنوان یک ذره در نظر گرفته می شود. تعداد ذرات به تعداد رأس ها خواهد بود.
2. بردار وضعیت هر رأس نشان دهنده ی مکان آن در الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات است.
3. ذرات به صورت خودخواهانه سعی در افزایش اطلاعات خود دارند، لذا مقدار pBest در زمان t برابر با وضعیت ذره در همان زمان خواهد بود.

4. هر ذره یا رأس تنها با رأس هایی که بین آن ها یال وجود دارد در ارتباط است لذا $gBest$ می بایست از میان همسایه ها انتخاب شود. با توجه به این پیش فرض ها هم اکنون می توانیم روند کلی الگوریتم را بررسی کنیم. در ابتدا به هر رأس v یک بردار وضعیت اختصاص داده می شود مانند S_v که این بردار با اعداد در بازه $[0,1]$ به صورت تصادفی مقدار دهی می شود:

$$S_v[i] = random(0,1) \quad -3)$$

پس از مقدار دهی اولیه ی بردار وضعیت رأس ها، مکان هر رأس برابر با بردار وضعیت آن قرار خواهد گرفت:

$$Position_v = S_v \quad -3)$$

پس از آن تمامی یال ها با توجه به زمان ورود مورد بررسی قرار می گیرند. با بررسی هر یال که در واقع بررسی یک ارتباط و تبادل اطلاعات خواهد بود، بردار وضعیت یا همان سطح اطلاعات هر رأس با توجه به فرمول زیر به روز رسانی می شود:

$$\begin{aligned} Velocity_v^{(t+1)}[i] &= Velocity_v^{(t)}[i] \quad -3) \\ &+ \left(C_1 * R_1 * \left(pBest[i] - Position_v^{(t)}[i] \right) \right) \\ &+ \left(C_2 * R_2 * \left(gBest[i] - Position_v^{(t)}[i] \right) \right) \end{aligned}$$

همانطور که قبلا ذکر شد $pBest$ برای هر ذره معادل وضعیت فعلی آن خواهد بود لذا قسمت دوم این معادله همواره صفر است و فرمول به صورت زیر در خواهد آمد:

$$\begin{aligned} Velocity_v^{(t+1)}[i] &= Velocity_v^{(t)}[i] \quad -3) \\ &+ \left(C * R * \left(gBest[i] - Position_v^{(t)}[i] \right) \right) \end{aligned}$$

پس از اینکه سرعت ذره در وضعیت فعلی با فرمول 3-12 محاسبه گردید، مکان ذره که در واقع همان میزان اطلاعات آن خواهد بود نیز به روز رسانی می شود:

$$Position_v^{(t+1)}[i] = Position_v^{(t)}[i] + Velocity_v^{(t+1)} - 3)$$

مکان به روز رسانی شده ی یک ذره در واقع بردار وضعیت جدید آن خواهد بود. این بردار به تابع برازندگی ارسال می شود تا با توجه به الگوریتم توضیح داده شده در قسمت قبل امتیاز این بردار به دست آید. در صورتی که این تغییر مکان باعث افزایش سطح اطلاعاتی رأس شود مکان ذره به روز رسانی می شود و در غیر اینصورت مکان ذره ثابت باقی خواهد ماند. اگر بخواهیم فرمول 3-12 را بهتر بررسی نماییم اینگونه می توان توضیح داد که تغییر سرعت در واقع میزان تغییر سطح اطلاعاتی را نشان می دهد. این میزان تغییر حاصل در نظر گرفتن سطح تغییرات قبلی و تاثیر بهترین همسایه خواهد بود. پس در واقع در این الگوریتم ذرات با توجه به پیشینه ی خود و بهترین همسایه های خود اطلاعات کسب می نمایند. این روند در دنیای واقعی نیز رخ می دهد و افراد به طور طبیعی بیشترین تلاش خود را در کسب دانش از بهترین منابع اطلاعاتی و افراد در ارتباط با خود می نمایند. بدین ترتیب بسیاری از ارتباطات بی حاصل با سایر همسایه ها نیز حذف خواهند شد. این نکته را نیز می بایست در نظر داشت که بهترین همسایه نیز ممکن است به مرور زمان تغییر نماید چرا که همسایه های یک رأس نیز به نوبه ی خود در پی افزایش میزان اطلاعات خود می باشند. در نهایت پس از بررسی تمامی ارتباطات انجام شده، سطح دانشی رأس ها تعیین می گردد. نمودار ها و نتایج تجربی در ان زمینه در فصل چهارم ارائه خواهد گردید. شبه کد زیر الگوریتم PSODM را نشان می دهد:

Algorithm 5. PSODM

- 1 **Input:** Initialize state vectors of nodes u and v to S_v and S_u .
  - 2 **Output:** New state vector for nodes u and v .
  - 3 Set $Position_v^{(t)} = S_v^{(t)}$ and $Position_u^{(t)} = S_u^{(t)}$ for all nodes.
  - 4 **Repeat**
  - 5 Update $Velocity_v$ and $Velocity_u$ according to 3-13
  - 6 Update $Position_v$ and $Position_u$ according to 3-14
  - 7 **Until** (All interactions are checked)
-

الگوریتم 3-5- الگوریتم مدل PSODM

3-8- روش پیشنهادی جهت مقایسه ی مدل های انتشار اطلاعات [24و25]

همانطور که در قسمت های پیشین ملاحظه کردید، با توجه به مشکلاتی که در خصوص مدل های مختلفی که تاکنون برای انتشار اطلاعات ارائه شده اند وجود دارد ما دو مدل پیشنهادی ارائه نمودیم. در این قسمت از پایان نامه روش نوینی را ارائه خواهیم کرد که با استفاده از آن می توان مدل های ارائه شده را با یکدیگر مقایسه نمود.

در این روش رأس های شبکه ی اجتماعی به عنوان بازیگر های¹ یک بازی² در نظر گرفته می شوند که هر یک سعی در بیشینه کردن یک تابع منفعت³ دارند. در اینجا تابع منفعت بدست آوردن حداکثر اطلاعات خواهد بود. با در نظر گرفتن این نکته، افراد سعی در تشکیل اتحاد با سایرین خواهند داشت که این امر موجب شکل گیری تشکل ها می شود. با استفاده از این الگوریتم می توان ساختار تشکل ها در شبکه های اجتماعی را نیز بدست آورد. پیش از این الواری و سایرین [24] از نظریه ی بازی ها برای تشخیص تشکل ها استفاده کرده بودند. الگوریتم ارائه شده با استفاده از تابع منفعت خود و پس از اجرا به حالتی می رسد که اثبات می شود که یک حالت تعادلی نش محلی⁴ است. با رسیدن به این تعادل ساختار تشکل ها شکل می گیرد و هر رأس با توجه به حالت خود خواهانه به یک تشکل تعلق می گیرد.

ما در این قسمت برای این الگوریتم تابع منفعت جدیدی را ارائه می دهیم. در ابتدای کار و هنگام اجرای مدل انتشار اطلاعات، میزان اطلاعاتی را که میان رأس ها انتقال پیدا می کند ذخیره می نماییم. این تغییرات اطلاعات در آرایه ای به نام I ذخیره می گردند:

---

¹ Player

² Game

¹ Utility Function

² Local Nash Equilibrium (NE)

$$I = \frac{I^{(1)} + \dots + I^{(n)}}{n} = \begin{bmatrix} \frac{I_{11}^{(1)} + \dots + I_{11}^{(n)}}{n} & \dots & \frac{I_{1n}^{(1)} + \dots + I_{1n}^{(n)}}{n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{I_{n1}^{(1)} + \dots + I_{n1}^{(n)}}{n} & \dots & \frac{I_{nn}^{(1)} + \dots + I_{nn}^{(n)}}{n} \end{bmatrix} \quad -3)$$

این اطلاعات ذخیره شده و با توجه به این آرایه، تابع منفعتی که در حین اجرای بازی به کار برده می شود به صورت زیر تعریف می گردد:

$$U_i(S) = \frac{1}{m} \sum_{j=1, j \neq i}^n I_{ij} \delta_{ij} \quad -3)$$

در اینجا S نشان دهنده ی استراتژی است که هم اکنون در بازی به کار گرفته شده و $U_i(S)$ نیز میزان منفعت را برای عامل i ام و در صورت اتخاذ استراتژی S نشان می دهد. این استراتژی می تواند پیوستن به یک شکل (Join)، جدا شدن از آن (Leave) و یا باقی ماندن در وضعیت فعلی (No Operation) باشد. برای یافتن بهترین استراتژی S_i برای رأس i با فرض اینکه سایر رئوس نیز استراتژی خود را انتخاب نموده اند S_{-i} ، به اینصورت عمل می نمایم:

$$\operatorname{argmax}_{s'_i \in [k]} U_i(S_{-i}, s'_i) \quad -3)$$

رسیدن به نقطه ی تعادلی نش در این بازی در صورتی رخ خواهد داد که با تکرار الگوریتم به حالتی برسیم که تمامی رئوس بهترین استراتژی خود را انتخاب کرده باشند به این شرط که هیچ یک از آن ها تمایلی به تغییر وضعیت کنونی نداشته باشد:

$$\forall i, s'_i \neq s_i, U_i(S_{-i}, s'_i) \leq U_i(S_{-i}, s_i) \quad -3)$$

نکته ی مهم در مورد این بازی که در نظر گرفته ایم این است که نمی توانیم با این تعداد رأس و این استراتژی ها به حالت تعادلی نش سراسری برسیم و ثابت می شود که این بازی به حالت تعادلی نش محلی می رسد. در این حالت S تشکیل دهنده ی حالت تعادلی نش محلی خواهد بود اگر تمامی رئوس به استراتژی بهینه ی محلی¹ خود رسیده باشند. در اینجا $Is(s_i)$ به

¹ Local Optimal Strategies

فضای محلی استراتژی ها اشاره می نماید:

$$\forall i, s'_i \in ls(s_i), U_i(S_{-i}, s'_i) \leq U_i(S_{-i}, s_i) \quad -3)$$

به طوری که مشخص است یک عامل به سمت شکل هایی تمایل پیدا خواهد کرد که بتواند در آن ها حداکثر میزان اطلاعات را کسب کند. این امر می تواند به نحوی شبیه سازی دنیای واقعی اطراف ما باشد. افراد در دنیای واقعی به سمت جمعیت هایی میل خواهند داشت که بتوانند در آن ها بیشترین سود و منفعت را کسب نمایند. همچنین باید در نظر داشت که استفاده از این کاربرد مدل های انتشار اطلاعات می تواند ما را در تحلیل محیط های اطراف و ارائه ی مدل های دقیقی تری برای فرآیند های پیچیده ی اطلاعاتی محیط اطرافمان یاری دهد. شبه کد مربوط به این الگوریتم که با نام GID ارائه شده است [25] را در زیر مشاهده می نمایید:

Algorithm 6. GID

- 1 **Input:** underlying network graph G .
- 2 **Output:** *community* as a final division of G .
- 3 Initialize each node of G as a selfish agent.
- 4 Initialize *community* as a set of all communities.
- 5 $I = \text{IDM}(G)$ //Create Information Matrix based on EGADM or PSODM
- 6 **Repeat**
- 7 Choose a random agent fairly from pool of agents.
- 8 Choose the best operation among *join*, *leave* or *no operation*.
- 9 **Until** (local Nash equilibria is reached)

الگوریتم 3-6- الگوریتم روش GID

با توجه به اینکه ما در روش های خود از ترکیب Game و الگوریتم های GADM، EGADM و PSODM استفاده نموده ایم در این قسمت سه الگوریتم تشخیص شکل ها بر اساس ترکیب این ها را به ترتیب GGADM، GEGADM و GPSODM می نامیم.

3-9- جمع بندی

در این قسمت از پایان نامه دو روش پیشنهادی جهت

مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه گردید. روش اول بر مبنای یکی از جدیدترین مدل های ارائه شده در این زمینه عمل می کند و در واقع به نوعی مدل تعمیم یافته ی آن است و در روش دوم نیز ما با استفاده از الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات سعی در مدل سازی انتشار اطلاعات می نماییم.

مدل اول یا همان EGADM که مخفف کلمه ی Extended GADM است، به نحوی طراحی شده تا بتواند ساختار پیچیده تری نسبت به روش GADM را مدل سازی کند. در این روش ما با افزودن عملگر جهش سعی داریم که تلاش افراد در شبکه های اجتماعی را برای ارتقاء سطح دانش خود نمایش دهیم. به اینصورت که اصولاً افراد همواره علاوه بر اطلاعات و دانشی که از سایرین دریافت می نمایند خود نیز به کسب اطلاعات و دانش خواهند پرداخت.

در مدل دوم یا PSODM ما روش نوینی را برای مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه می دهیم. در این روش پایه و اساس کار الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات خواهند بود که به ما کمک می کنند تا بتوانیم عملگر های مناسبی را جهت انتقال اطلاعات میان رأس های یک شبکه به کار گیریم. استفاده از این عملگر ها مشکلات مطرح شده در مورد سایر روش ها را در مورد نبود قابلیت مدل سازی واحد های چندگانه ی اطلاعاتی برطرف می نماید. همچنین این امکان برای ما فراهم می شود تا شیوه ی نمایش پیچیده تری را برای نشان دادن اطلاعات یک رأس به کار بگیریم.

در نهایت برای اولین بار و به صورت کاملاً کاربردی از مسئله ی تشخیص شکل ها در شبکه های اجتماعی برای مقایسه مدل ها استفاده می نماییم. سه روش GGADM، GEGADM و GPSODM حاصل این قسمت هستند. این امر برای ما امکان بهبود مدل ها را نیز فراهم می آورد.

فصل چہارم

نتایج تجربی

4-1- مقدمه

همانطور که در قسمت های قبل نیز اشاره شد مدل های گوناگونی با توجه به کاربرد های خاص برای انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه شده است. نکته ی مهمی که در این مورد باید به آن توجه کرد عدم وجود یک روش مناسب جهت مقایسه ی این مدل ها است. ما در این پایان نامه از مبحث تشکل های اجتماعی برای مقایسه ی مدل های مطرح در این زمینه استفاده می نماییم. در واقع برای اولین به مقایسه ی این مدل ها خواهیم پرداخت. دلیل کارا بودن این روش خاصیت شبکه های اجتماعی است. در شبکه های اجتماعی افراد برای به دست آوردن اطلاعات، اخبار و غیره به عضویت تشکل های گوناگون در می آیند، حال اگر ما بتوانیم مدل کاراتری برای انتشار اطلاعات در این شبکه ها ارائه دهیم در واقع توانسته ایم تشکل های موجود در شبکه های اجتماعی را نیز بهتر تشخیص دهیم و نتایج به دست آمده به نتایج دنیای واقعی نزدیک تر خواهند بود.

در فصل سوم الگوریتم پیشنهادی برای مقایسه ی مدل های اخیر انتشار اطلاعات را معرفی نمودیم و در این فصل برای مقایسه ی مدل های معرفی شده از این الگوریتم استفاده می نماییم. به طور کلی، بررسی کارایی هر الگوریتم پیشنهادی برای تشخیص تشکل ها در شبکه های اجتماعی، با توجه به این که در اکثر موارد، ساختار تشکل واقعی¹ در دسترس نیست، کاری بس دشوار و غیر علمی بنظر می آید. در عمل، شبکه های اجتماعی موجود، دائما در حال تغییر بوده و در نتیجه ساختار ثابت و از پیش تعیین شده ای ندارند. این امر، چالشی بزرگ بر سر راه تحلیل ساختار شبکه های اجتماعی محسوب شده و نیاز برای معرفی معیارهای ارزیابی کاراتر را دوچندان می کند. در واقع، این معیارها باید طوری طراحی شوند که برای ارزیابی روش پیشنهادی، حتی الامکان بدون نیاز به مقایسه با ساختار واقعی عمل کنند. در این بخش، نتایج آزمایشات تجربی برای نشان دادن برتری روش های پیشنهادی با دیگر روش های موجود نشان داده خواهد شد. برای این کار، از مجموعه داده های

---

¹ Ground truth

مصنوعی *GN*، *LFR* و *Erdős-Rényi* و مجموعه داده های واقعی *American College* و *Zachary Karate Club*، *Dolphin* و *Football* استفاده کرده ایم که در ادامه آن ها را معرفی خواهیم کرد. همچنین برای نمایش توانمندی الگوریتم در تشخیص شکل ها در شبکه های اجتماعی امروزی که از حجم بالای از اطلاعات برخوردارند نتایج خود روی مجموعه داده های *Flickr* و *BlogCatalog* را نمایش خواهیم داد که این دو مجموعه نیز زیر مجموعه ی داده های واقعی به حساب می آیند. لازم به ذکر است که روش های پیشنهادی ما در *JAVA* و بر روی سیستمی با مشخصات *Processor Intel(R) Corei5 2.53GH* و *4 GB RAM* پیاده سازی و اجرا شده اند.

4-2-2- مجموعه داده ها

در این قسمت به معرفی اجمالی مجموعه داده های استفاده شده و ویژگی های مورد نیاز هر یک از آن ها می پردازیم.

4-2-1- مجموعه داده های مصنوعی

همانطور که در مقدمه ذکر شد، با توجه به اینکه ساختار شکل اغلب شبکه های اجتماعی واقعی در دسترس نیست، نمی توان از این داده ها برای بررسی کارایی الگوریتم پیشنهادی استفاده نمود. به همین دلیل، محققان اغلب به فکر ایجاد مجموعه داده های مصنوعی هستند. به همین منظور، تعدادی از این شبکه های مصنوعی تولید شده و مورد استقبال زیادی قرار گرفته اند. در ادامه تعدادی از مهمترین آن ها را بررسی خواهیم کرد.

4-2-1-1- شبکه های GN

این روش برای تولید شبکه های اجتماعی در واقع مشهورترین روش در این زمینه به حساب می آید [38]. از گذشته تاکنون غالب الگوریتم های ارائه شده در زمینه ی تشخیص شکل ها از این مجموعه جهت نمایش کارایی خود استفاده نموده اند. در این مجموعه ما چهار شکل داریم و تعداد 128 رأس که در این چهار شکل حضور دارند. هر یک از رئوس این شبکه درجه ی 16 دارد و در واقع تمامی رئوس هم

درجه هستند. در این شبکه ها از پارامتری با نام μ برای تنظیم نسبت تعداد یال های متقاطع به تعداد کل یال ها استفاده می نماییم. هر چه مقدار این پارامتر بیشتر باشد تشخیص شکل ها نیز در آن ها سخت تر خواهد بود.

4-2-1-2-4- شبکه های LFR

برای تولید گراف های مصنوعی با ساختار شکل از پیش معلوم، روشی توسط لانسچینتی و فورتوناتو ارائه شد [39] که قابلیت تولید گراف هایی با اندازه های دلخواه و همراه با ساختار شکل آن ها را دارد. پیچیدگی محاسباتی این روش، خطی و بر اساس تعداد یال ها بوده و گراف هایی را به ترتیب قدم های زیر تولید می کند:

1. تعداد شکل هایی که هر رأس باید عضو آن ها باشد تولید کرده و به هر رأس بر اساس توزیع قانون توانی با نمای τ_1 درجه نسبت می دهد.
2. برای تعداد ثابتی از شکل ها، اندازه های آن ها را با یک توزیع قانون توانی دیگر با نمای τ_2 نسبت می دهد.
3. گراف دو بخشی بین رأس ها و شکل ها را بر اساس مدل *configuration* [45] را تشکیل می دهد.
4. برای هر رأس، بر اساس μ ، درجه های داخلی¹ هر شکل و همچنین درجه ی بین شکل ها² را نسبت می دهیم.
5. گراف ها را برای هر شکل و یال های بین شکل ها را با توجه به مدل *configuration* می سازیم.

این گراف ها دارای پارامترهایی هستند که پیش از تولید باید تنظیم شوند. ما در اینجا برای مقایسه با روش *Game* ( )، پارامترها را به صورت زیر مقدار دهی کرده ایم. مقادیر S_{min} و S_{max} به کمینه و بیشینه ی اندازه های شکل ها اشاره می کند که به ترتیب برابر با 10 و 50 و بار دیگر 20 و 100 می باشند. دیگر پارامترها شامل $\tau_1 = 2$ ، $\tau_1 = 1$

¹ Internal degrees

² Cross-community

، $k_{avg} = 20$ ، $k_{max} = 50$ ، $om = 2$ ، μ نیز مابین [0 و 0.8] (μ) ، نسبت یال هایی است که یکدیگر را قطع می کنند به کل یال های موجود) می باشند.

4-2-1-3- Erdős-Rényi شبکه های تصادفی

این شبکه دارای ساختار تشکل معین نبوده و ارتباط معناداری در بین رأس های آن مشاهده نمی شود. طبق ادعای محققانی نظیر *Lancichinetti* هر الگوریتم پیشنهادی برای شناسایی تشکل ها، بعد از اجرا بر روی این مجموعه داده، باید تنها یک تشکل با پوشش کلیه ی رئوس آن را شناسایی کند [39]. در واقع اگر الگوریتمی روابط معنا داری در این شبکه بیاید از کارایی لازم جهت تشخیص تشکل ها برخوردار نیست.

4-2-2-2- مجموعه داده های واقعی

به علت اینکه همیشه نمی توان بر مبنای مجموعه داده های مصنوعی قضاوت کرد، تعدادی از مجموعه داده های واقعی نیز همواره مورد استفاده قرار می گیرند که در ذیل به برخی از آن ها اشاره خواهد شد. در این میان، تعدادی از آن ها، بسیار بزرگ و پویا بوده و تنها می توان به پاره ای از مشاهدات اکتفا کرد و برخی، بسیار کوچک و ایستا بوده و ساختار تشکل مشخصی دارند و بنابراین برای بررسی روش پیشنهادی مناسب ترند. ناگفته پیداست که همواره چالشی برای تمام روش های پیشنهادی درمورد اجرا بر روی داده های بسیار بزرگ وجود دارد.

4-2-2-1- شبکه ی Flickr

این شبکه ی اجتماعی، یک وب سایت اشتراک گذاری محتوا¹ با تمرکز بر روی عکس بوده که کاربران در آن، قادر به ساخت پروفایل و بارگذاری عکس های خود هستند. با توجه به اینکه این مجموعه داده، بسیار بزرگ و همچنین پویا بوده، در اینجا به صورت تصادفی 195 گروه انتخاب کرده ایم² [40] که ویژگی های آماری آن را در جدول 4-1 می بینید.

¹ Content sharing

² www.socialcomputing.asu.edu/pages/datasets

جدول 1-4 ویژگی های آماری مجموعه داده

Flickr

تعداد <i>Category</i> ها	تعداد رؤوس	تعداد یال ها	بیشترین درجه
195	80513	5899882	5706

4-2-2-2- شبکه ی BlogCatalog

این شبکه در واقع از یک وب سایت اجتماعی به دست آمده است [41]. در این وب سایت هر کاربر می تواند برای خود یک وبلاگ زیر مجموعه ی موضوعات خاصی ایجاد نماید. صاحبان این وبلاگ ها می توانند از metadata جهت بهبود دسترسی افراد به سایت های خود استفاده نمایند. همچنین کاربران می توانند این وبلاگ های یکدیگر را نیز به اشتراک بگذارند. در این مجموعه 39 دسته ی علاقه مندی وجود دارد که هر وبلاگ می تواند شامل چندین دسته بشود.

جدول 2-4 ویژگی های آماری مجموعه داده

BlogCatalog

تعداد <i>Category</i> ها	تعداد رؤوس	تعداد یال ها	بیشترین درجه
39	10312	333983	3992

4-2-2-3- شبکه ی Dolphin

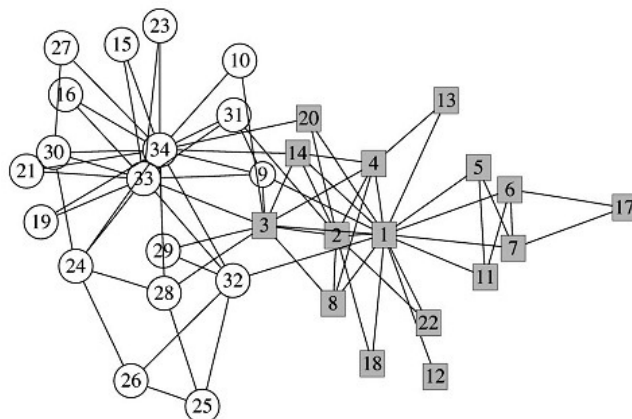
این شبکه شامل 62 رأس که هر کدام نماینده ی یک دلفین و 159 یال که ارتباط بین آن ها را نشان می دهد، می باشد [42] و به علت اینکه ساختار شکل این شبکه معلوم است، در اغلب آزمایش های کارایی الگوریتم های تشخیص شکل، از آن استفاده می شود. طبق مشاهدات انجام شده توسط دانشمندان این شبکه از دو شکل ساخته شده و در واقع دلفین های مورد بررسی به دلایل نامعلومی در دو دسته قرار می گیرند.

4-2-2-4- شبکه ی Zachary Karate Club

شبکه ی *Karate* دارای 34 رأس و 78 یال بوده که نشان دهنده ی اعضای باشگاه کاراته ی *Zachary* و بعضی از مسابقاتی است که بین آن ها برگزار شده است. در شکل 1-4 ساختار شکل واقعی این شبکه نشان داده شده است [43]. در این شبکه افراد به دو دسته

تقسیم می شوند که در وقع نشان دهنده ی افرادی هستند که با رئیس باشگاه ارتباط بهتری دارند و افرادی که با معاون وی در ارتباط هستند.

شکل 4-1- ساختار شکل واقعی شبکه ی Karate

4-2-2-5- شبکه ی American College Football

این شبکه دارای 115 رأس و 613 یال بوده که هر رأس نماینده ی یک تیم فوتبال و هر یال نشان دهنده ی بازی برگزار شده بین دو تیم می باشد و به طور کلی دارای 12 شکل می باشد [44]. شکل های این شبکه نشان دهنده ی کنفرانس ها هستند. در اینجا هر کنفرانس به معنی دسته ای از تیم ها است که در طول یک فصل با یکدیگر بازی می کنند. هرچند گاهی اوقات تعدادی بازی نیز مابین تیم های کنفرانس های مختلف برگزار می گردد.

4-3- معیارهای ارزیابی

همانطور که پیشتر نیز بیان شد، برای ارزیابی کارایی یک الگوریتم پیشنهادی برای شناسایی شکل ها در شبکه های اجتماعی، همواره نیاز به تعریف معیاری است که نشان دهنده ی میزان شباهت ساختار شکل شناسایی شده توسط الگوریتم و ساختار شکل واقعی گراف مورد نظر است. برای این کار، معیارهای زیادی ارائه شده است که به طور کلی به سه دسته تقسیم می شوند: معیارهای بر مبنای شمارش زوج¹، تطابق کلاستر² و تئوری اطلاعات³.

¹ Pair counting

² Cluster matching

³ Information theory

به طور کلی در مبحث شناسایی تشکل ها، بخش ناچیزی از تحقیقات به آزمایش کارایی الگوریتم ها اختصاص داده شده که این امر یک نقصان بزرگ محسوب می شود، چرا که اغلب مقاله ها بعد از پیشنهاد یک الگوریتم برای شناسایی تشکل ها، به علت کمبود معیارهای ارزیابی مطمئن، الگوریتم خود را بر روی مجموعه داده های بسیار کوچکی اجرا می کنند که ساختار تشکل آن ها به راحتی و به صورت چشمی قابل شناسایی باشد. در نتیجه تعداد الگوریتم های پیشنهادی برای شناسایی تشکل ها در شبکه های اجتماعی، به علت عدم مقایسه ی درست، آزادانه در حال زیاد شدن است. در این پایان نامه، جهت بررسی ارزیابی الگوریتم های پیشنهادی خود، از معروف ترین معیارهای موجود یعنی *Normalized Mutual Information (NMI)*، *Fraction of Correctly Classified Nodes (FNCCN)* و *Modularity (Q)* استفاده کرده ایم.

4-3-1- معیار *Normalized Mutual Information*

ما در اینجا از نسخه ی ارتقا یافته ی *NMI* [45] استفاده کرده ایم که قادر به اجرا بر روی ساختارهای تشکل همپوشان را دارد و از روابط زیر محاسبه می شود.

$$N(X|Y) = 1 - \frac{1}{2} [H(X|Y)_{\text{norm}} + H(Y|X)_{\text{norm}}] \quad (1-4)$$

این متغیر در بازه ی $[0 و 1]$ قرار دارد و زمانی برابر 1 است که دو تشکل C و C' یکسان باشند. برای محاسبه ی این مقدار، به محاسبات زیر نیاز داریم:

$$H(X|Y)_{\text{norm}} = \frac{1}{|C'|} \sum_k H(X_k|Y)_{\text{norm}} \quad (2-4)$$

که در آن، $H(X_k|Y)_{\text{norm}}$ از رابطه زیر بدست می آید:

$$H(X_k|Y)_{\text{norm}} = \frac{H(X_k|Y)}{H(X_k)} \quad (3-4)$$

و داریم:

$$H(X_k|Y)_{\text{norm}} = \min_{l \in \{1,2,\dots,|C''|\}} H(X_k|Y_l) \quad (4-4)$$

$$H(X_k|Y_l) = H(X_k, Y_l) - H(Y_l) \quad (5-4)$$

در این معادلات، $X_k = (X)_k$ و $H(X)$ و $H(Y)$ به ترتیب آنتروپی متغیر تصادفی X و Y می باشند. همچنین $H(X_k|Y)$ آنتروپی شرطی X_k نسبت به همه ی اجزای تشکیل دهنده ی متغیر Y است. در نهایت $H(X|Y)_{\text{norm}}$ آنتروپی شرطی نرمال سازی شده ی X نسبت به Y خواهد بود. برای جزئیات بیشتر به [45] رجوع شود.

2-3-4- معیار Fraction of Correctly Classified Nodes

برای محاسبه این معیار از روش موجود در [46] استفاده می کنیم که آن را در اینجا شرح داده ایم. اگرچه هنوز نسخه ای از این معیار ارائه نشده که مفهوم شکل های همپوشان را پشتیبانی کند، اما معیار فعلی می تواند به عنوان تخمینی مناسب برای نشان دادن برتری یک الگوریتم ارائه شده باشد. برای محاسبه این معیار به روش زیر عمل می کنیم. در ابتدا برای یافتن یک تناظر یک به یک با بیشینه ی تعداد اعضای مشترک بین شکل های تشخیص داده شده و شکل های واقعی جستجو می کنیم و ایندکس شکل یافت شده را برابر ایندکس شکل واقعی متناظر با آن قرار می دهیم و این کار را تا زمانی ادامه می دهیم که تمام شکل های یافت شده ایندکس دار شوند و یا اینکه ایندکسی برای ادامه ی کار باقی نماند. در ادامه تعداد اعضای مشترک بین هر شکل یافت شده ی ایندکس دار با شکل واقعی متناظر با آن را شمارش کرده (CCN) و در نهایت آن ها را با یکدیگر جمع کرده و بر تعداد کل شکل ها تقسیم می کنیم:

$$FCCN = \frac{\sum_{i \in C} CCN_i}{|C|} \quad (6-4)$$

3-3-4- معیار Modularity

این معیار برای مواقعی مفید است که ساختار واقعی شکل برای مقایسه موجود نباشد و در نتیجه نتوان

از NMI استفاده کرد. اگرچه این معیار دارای مشکلاتی است و زمانی که شبکه ها بسیار تنک باشند غیر قابل اعتماد است [47-48]، اما بهرحال از محبوبیت و معروفیت زیادی برخوردار است. بالاتر بودن این مقدار، نشان دهنده ی نتایج بهتر است و از رابطه زیر بدست می آید:

$$Q = \sum_{s=1}^k \left[\frac{l_s}{1} - \left(\frac{d_s}{2L} \right)^2 \right] \quad (7-4)$$

که در آن k تعداد شکل ها، l_s تعداد یال های موجود در شکل s ، d_s مجموع درجات رئوس موجود در شکل s و L تعداد کل یال های گراف است.

4-4- نتایج و تحلیل ها

در این بخش به تحلیل نتایج حاصل از اجرای الگوریتم های ذکر شده در فصل 4 و با توجه به معیار های ارائه شده در بخش قبل فصل جاری می پردازیم.

4-4-1- مجموعه داده های مصنوعی

همانگونه که پیشتر نیز مطرح نمودیم، از آنجا که معمولاً برای شبکه های اجتماعی ساختار شکل ها مشخص نیست، ما از داده های مصنوعی جهت نمایش کاربردی بودن الگوریتم های خود استفاده می نماییم. در این بخش نتایج الگوریتم های ارائه شده توسط خود را با تعدادی از الگوریتم های مطرح حوزه ی تشخیص شکل ها مقایسه می نماییم.

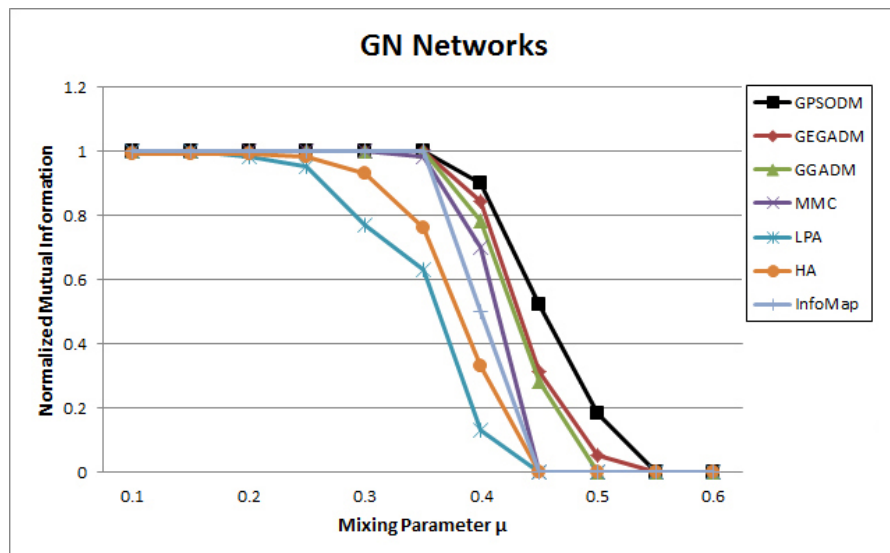
4-4-1-1- شبکه های GN

شکل 4-2 نشان دهنده ی نتایج حاصل از الگوریتم های $GGADM$ ، $GEGADM$ و $GPSODM$ و همچنین الگوریتم های زیر روی مجموعه داده های GN باشد:

- MMC
- LPA
- HA

• InfoMap

این چهار الگوریتم تقریباً به صورت مشابه عمل می نمایند و تمامی آنها از الگوریتم های مطرح این حوزه می باشند. مهمترین الگوریتم مورد نظر ما نیز MMC می باشد چرا که از یک روش انتشار اطلاعات جهت تشخیص شکل ها استفاده می نماید.

شکل 4-2- نمودار NMI به دست آمده از الگوریتم های مختلف روی شبکه GN

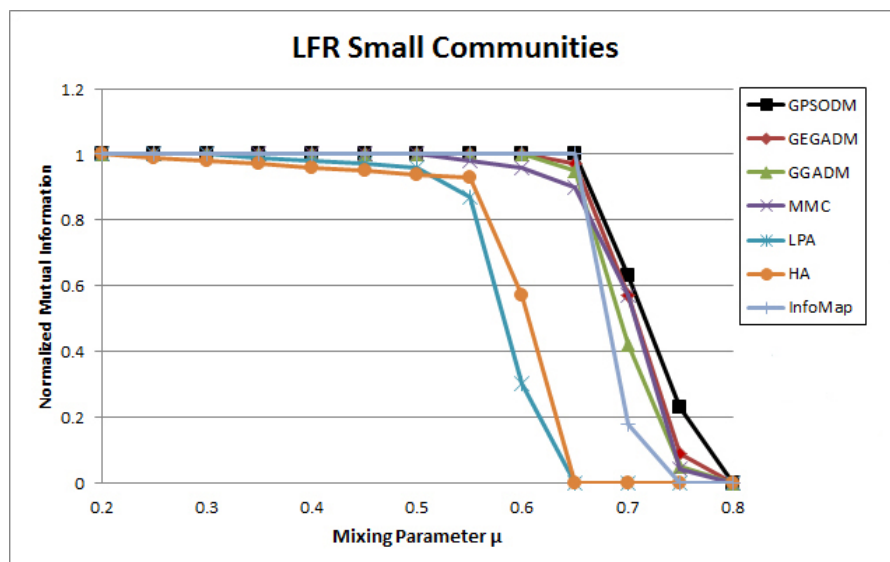
همانطور که در نمودار می بینیم به ازای افزایش میزان پارامتر μ کارایی الگوریتم ها نیز کاهش یافته و NMI به سمت صفر میل می کند. تمامی الگوریتم هایی که عمل مقایسه را با آن ها انجام دادیم در نقطه ی به صفر می رسند و تنها سه الگوریتم $GGADM$ ، $GEGADM$ و $GPSODM$ برای مقادیر بیشتر به NMI بالای صفر می رسند.

4-4-1-2- شبکه های LFR

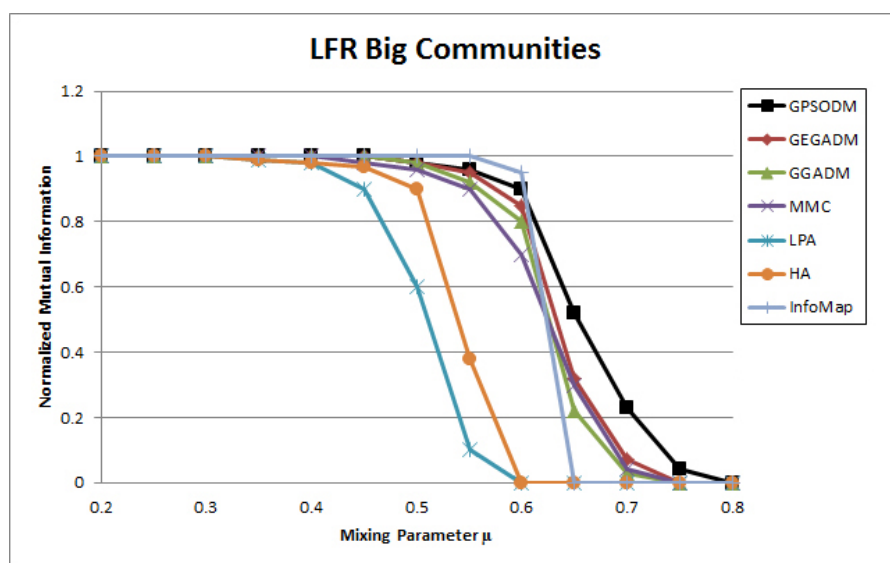
شبکه های LFR را پیشتر توضیح دادیم. این قابلیت وجود دارد که بتوانیم شبکه هایی با تعداد رئوس و سائز شکل های دلخواه را با استفاده از الگوریتم ارائه شده ایجاد نماییم.

به همین منظور و برای مقایسه ی الگوریتم های پیشنهادی از دو شبکه ی LFR با تعداد 10000 رأس استفاده می نماییم. همچنین در این دو شبکه سائز شکل ها را بین 20 و 50 به عنوان شکل ها با سائز

کوچک و بین 20 و 100 به عنوان تشکل ها با سایز بزرگ در نظر می گیریم. شکل 3-4 نتایج الگوریتم ها را روی این دو شبکه نشان می دهد.

(الف)

(ب)

شکل 3-4- نمودار NMI به دست آمده از الگوریتم های مختلف روی شبکه ی LFR

(الف) شبکه با تعداد 10000 رأس و سایز تشکل ها بین 20 تا 50
 (ب) شبکه با تعداد 10000 رأس و سایز تشکل بین 20 تا 100

به طور مشخص هر سه روش ارائه شده می توانند نتایج بهتری را نسبت به سایر روش های تشخیص تشکل ها بدست آورند. همچنین مشاهده می شود که بهترین نتیجه توسط الگوریتم $GPSODM$ به دست می آید.

همانطور که مشاهده می شود در مورد شبکه های مصنوعی الگوریتم های ارائه شده نتایج مناسبی را کسب می نمایند و همان طور که انتظار می رفت الگوریتم *GPSODM* که بر اساس مدل جدید پایه گذاری شده است در این میان بهترین نتیجه را بدست آورده است لذا تا این مرحله می توان نتیجه گرفت که *PSODM* توانایی های بیشتری نسبت به سایر مدل های ارائه شده دارد.

4-4-1-3- شبکه های تصادفی *Erdős-Rényi*

در قسمت اول راجع به این شبکه ها توضیحات لازم را ارائه دادیم. نتایج این قسمت قابل نمایش دادن روی نمودار نیستند چرا که تنها کافی است که الگوریتم های ارائه شده بتوانند هیچ تشکلی در این شبکه ها نیابند. هر سه الگوریتم ارائه شده توسط ما نیز تمامی رئوس این شبکه را به عنوان یک تشکل واحد در نظر گرفته و در واقع ارتباط معنا داری میان رئوس نمی یابند.

4-4-2- مجموعه داده های واقعی

در این قسمت نتایج حاصل از تمامی سه روش ارائه شده روی مجموعه داده های واقعی را بررسی می نماییم. ابتدا به ارائه ی نتایج به دست آمده روی دو مجموعه داده ی *Flickr* و *BlogCatalog* می پردازیم. همانطور که پیشتر نیز اشاره شد این دو شبکه از تعداد زیادی رأس تشکیل شده اند و به همین دلیل برخی از روش های تشخیص تشکل را نمی توان برای آن ها به کار برد. همچنین ساختار مشخصی برای این شبکه ها وجود ندارد و ارائه ی نتایج تنها برای اثبات قابلیت اجرای روش های ارائه شده روی آن ها می باشد.

جدول 3-4 زمان اجرا و تعداد تشکل های تشخیص داده شده بر

روی *Flickr*

تعداد تشکل ها	زمان (ثانیه)	روش
134095	42306	GPSODM
132765	24654	GEGADM
124347	22430	GGADM
غیر قابل اجرا	غیر قابل اجرا	سایر روش ها

همانطور که مشخص است با توجه به پیچیدگی روش *GPSODM* زمان اجرای این روش نیز نسبت به سایرین بیشتر است. همچنین این امر در مورد *GPSODM* نیز صادق است چرا که این روش نیز یک عملگر جهش را دارد که می تواند سربار زمانی ایجاد کند. جدول 4-4 زمان اجرا و تعداد شکل های تشخیص داده شده بر

روی *BlogCatalog*

روش	زمان (ثانیه)	تعداد شکل ها
GPSODM	8834	15340
GEGADM	6765	15645
GGADM	5430	14763
سایر روش ها	غیر قابل اجرا	غیر قابل اجرا

در مورد مجموعه داده های *BlogCatalog* نیز موارد مطرح شده در قسمت قبل صادق است و زمان اجرای الگوریتم ها به دلیل تفاوت در پیچیدگی با یکدیگر متفاوت است.

نتایج آورده شده در ادامه، مربوط به اجرای الگوریتم های مذکور بر روی داده های واقعی کوچک و البته معروف می باشد که تماما به برتری روش پیشنهادی اشاره می کنند. جداول 4-5 تا 4-7 به ترتیب نمایش دهنده ی نتایج میانگین در قالب معیار های *FCCN*، *NMI* و *Modularity* می باشند.

جدول 4-5 *Modularity* میانگین بر روی مجموعه داده های واقعی

شبکه	InfoMap	LPA	MMC	HA	GGADM	GEGADM	GPSODM
Dolphin	0.514	0.450	0.526	0.449	0.538	0.544	0.580
Karate	0.354	0.362	0.371	0.300	0.373	0.381	0.412
Football	0.575	0.597	0.595	0.566	0.598	0.560	0.583

جدول 4-6 *NMI* میانگین بر روی مجموعه داده های واقعی

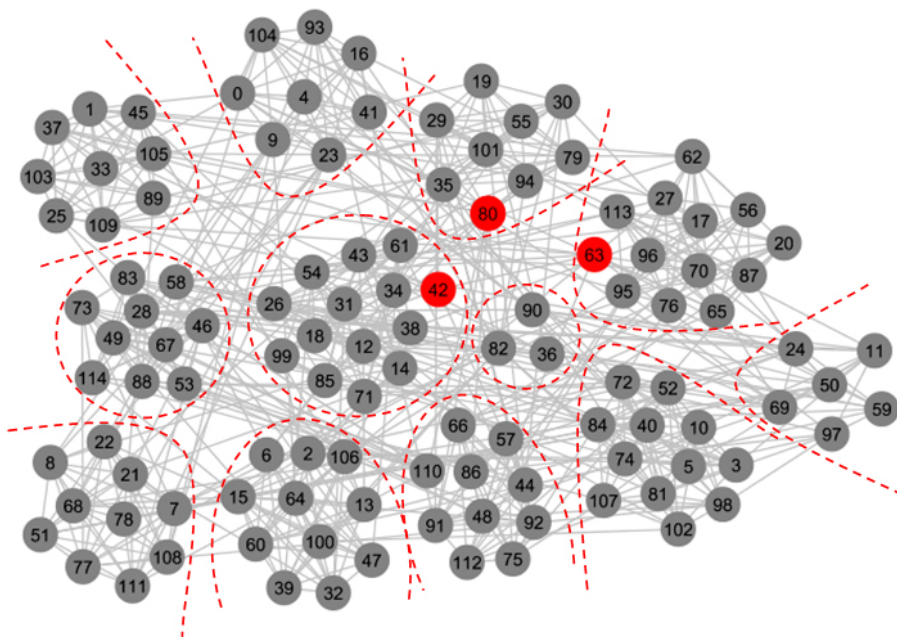
شبکه	InfoMap	LPA	MMC	HA	GGADM	GEGADM	GPSODM
Dolphin	0.695	0.710	0.579	0.707	0.715	0.736	0.723
Karate	0.643	0.751	1.000	0.754	1.000	1.000	1.000
Football	0.899	0.927	0.885	0.907	0.838	0.910	1.000

جدول 4-7 *FCCN* میانگین بر روی مجموعه داده های واقعی

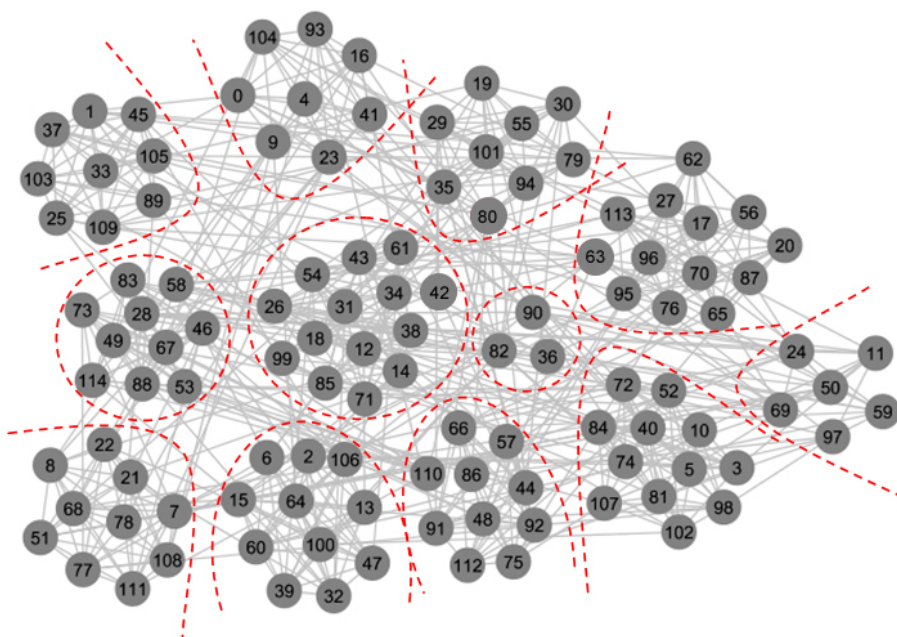
شبکه	InfoMap	LPA	MMC	HA	GGADM	GEGADM	GPSODM
Dolphin	0.586	0.609	0.543	0.601	0.619	0.701	0.678
Karate	0.768	0.896	1.000	0.889	1.000	1.000	1.000
Football	0.854	0.860	0.846	0.867	0.821	0.877	1.000

در ادامه نتایج بهترین اجرای هر یک از الگوریتم های ارائه شده روی مجموعه داده های Karate ، Dolphin و Football Club را در شکل ها مشاهده می نمایم .

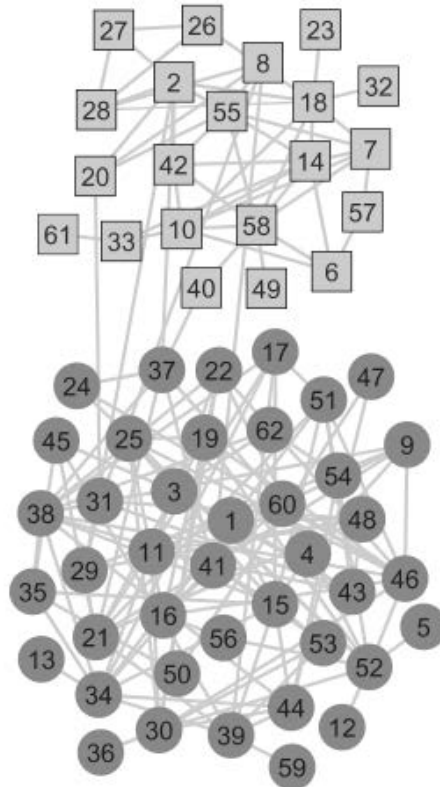
(الف)

(ب)

شکل 4-4- تشکل های تشخیص داده شده در مجموعه داده ی Football (الف) نتیجه حاصل از الگوریتم های *GGADM* و *GEGADM* (ب) نتیجه حاصل از الگوریتم *GPSODM*

همانطور که مشاهده می شود دو الگوریتم *GGADM* و *GEGADM* نمی توانند 3 رأس را به درستی در شکل های خود قرار دهند اما این مشکل در مورد الگوریتم *GPSODM* وجود ندارد.

شکل 4-5- تشکل های تشخیص داده شده در مجموعه داده ی *Dolphin*

شکل 4-5 بهترین نتیجه ی بدست آمده از الگوریتم های *GGADM*، *GEGADM* و *GPSODM* روی مجموعه داده *Dolphin* را نشان می دهد. ساختار تشکل از پیش معلوم این گراف ها که بیشتر در بخش معرفی مجموعه داده ها بررسی شد، دلالت بر برتری روش ما با ماکسیمم *NMI* ممکن دارد که البته به دلیل ماهیت تصادفی بودن روش های *GGADM*، *GEGADM* و *GPSODM* در پاره ای از اوقات به بهترین نتایج نمی رسیم و نشان دادن میانگین نتایج در جدول های 4-5 تا 4-7 نیز به همین علت بود.

4-4-3- تحلیل پیچیدگی زمانی

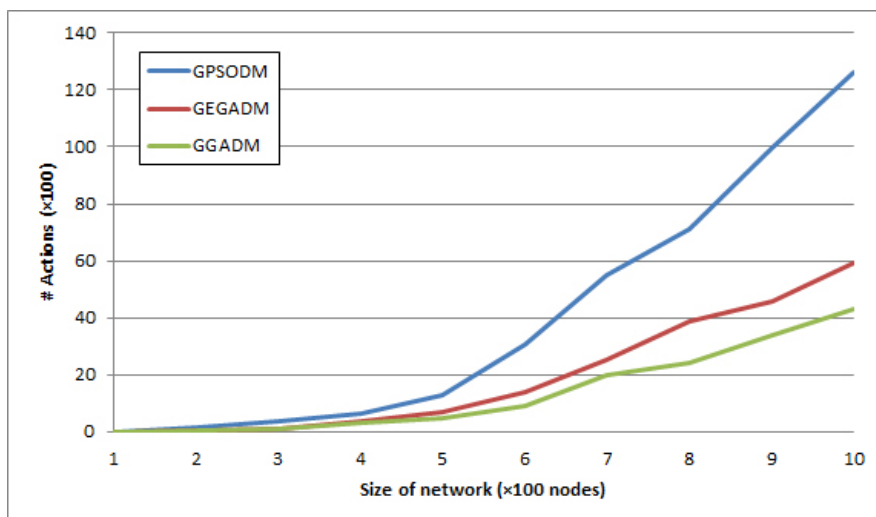
در این بخش، در ابتدا در مورد زمان اجرای روش های *GGADM*، *GEGADM* و *GPSODM* توضیح داده و سپس زمان

اجرا و تعداد عملیات انجام شده ی این روش ها را با یکدیگر مقایسه می نماییم.

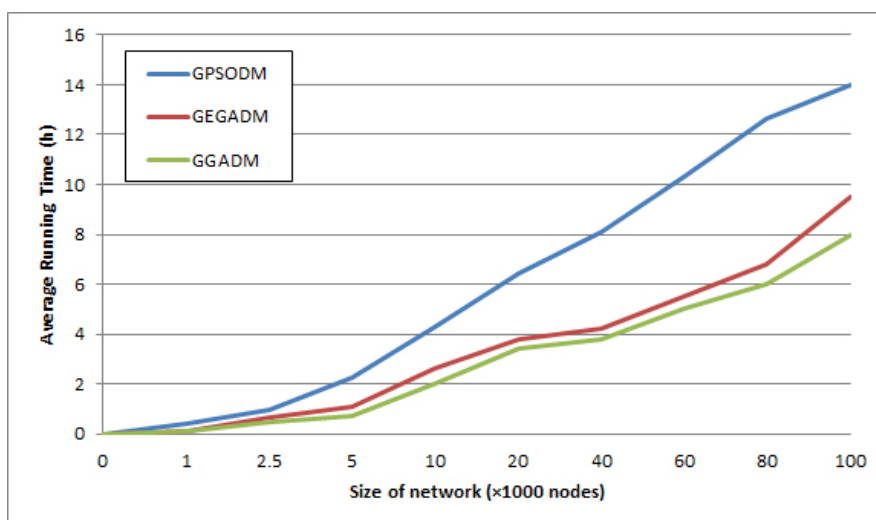
4-4-3-1- پیچیدگی زمانی

پیچیدگی زمانی این سه الگوریتم برابر $O(k_1 \times m + k_2 \cdot C_1 \cdot \bar{d})$ می باشد. همانطور که پیشتر نیز بیان شد، در این روش ها، در ابتدا میزان اطلاعات رد و بدل شده میان رئوس شبکه را محاسبه می نماییم که این مرحله از الگوریتم به صورت آفلاین محاسبه می گردد و پیچیدگی زمانی آن برابر است با $O(k_1 \times m)$. سپس وارد بخش اصلی الگوریتم، یا همان بازی مورد نظر، می شویم. در این بخش و در هر دور یک عامل به صورت تصادفی انتخاب شده و این عامل بر اساس تابع سودمندی خود، یکی از اعمال موجود را انتخاب می کند. در نتیجه هر کدام از این روش ها به طور مشابه دارای پیچیدگی زمانی $O(k_2 \cdot C_1 \cdot \bar{d})$ می باشند که در آن k_2 ثابت و C_1 میانگین تعداد دفعاتی است که هر عامل انتخاب می شود. همچنین $\bar{d}$ میانگین درجات رئوس (عامل ها) می باشد. همچنین محاسبه ی شباهت ها بین عامل ها به صورت آفلاین حساب می شود و در نتیجه از در نظر گرفتن زمان آن چشم پوشی می کنیم.

شکل 4-6 مقایسه ی بین اعمال انجام شده در سه روش پیشنهادی بر روی گراف هایی با اندازه های مختلف را نشان می دهد. همانطور که انتظار داریم، متوسط اعمال انجام شده در آن هم به مراتب بیشتر است. در نتیجه زمان اجرای بالاتری هم برای آن قابل پیش بینی است که این امر در شکل 4-7 نشان داده شده است. در واقع روش *GPSODM* در کنار نتایج خوبی که دارد دارای مشکل پیچیدگی زمانی بالا نسبت به روش های دیگر می باشد.

شکل 4-6- مقایسه بین میانگین تعداد عملیات انجام شده بر روی گراف های با اندازه های مختلف توسط روش های GPSODM، GEGADM و GPSODM

شکل 4-7- مقایسه بین میانگین زمان اجرای روش های GPSODM، GEGADM و GPSODM بر روی گراف های با اندازه های مختلف

فصل پنجم

جمع‌بندی

5-1- نتیجه گیری

امروزه فراگیری اینترنت و فن آوری های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، موجب ظهور فضای مجازی در کنار جهان واقعی شده که این امر، معادلات و الگوهای ارتباطات سنتی، تولید، انتقال و مصرف اطلاعات را به هم زده و موجب تغییر در آن شده است. چنین فضایی که به عنوان واقعیت مجازی یک پارچه، در نظر گرفته می شود، از ویژگی هایی چون بی مکانی، فرا زمان بودن، صنعتی بودن محض، عدم محدودیت به قوانین مدنی متکی بر دولت- ملت ها، از معرفت شناسی تغییر شکل یافته پسا مدرن برخوردار بودن، قابل دسترسی بودن همزمان، روی فضا بودن و برخورداری از فضاهای فرهنگی، اعتقادی، اقتصادی، سیاسی و نیز آزادی از هویت بدنی و جنسی جدید برخوردار است. شبکه های اجتماعی مجازی، امروزه نقش بسیار مهمی در خلق این فضای مجازی دارند. از خلال همین واقعیت های مجازی است که آسیب های روانی و سیاسی بسیار گسترده ای را می توانند برای یک جامعه به وجود آورند.

شبکه های اجتماعی، به مجموعه ای از افراد که به صورت گروهی با یکدیگر ارتباط داشته و مواردی مانند اطلاعات، نیازمندی ها، فعالیت ها و افکار خود را به اشتراک بگذارند، شبکه های اجتماعی گویند. شبکه های اجتماعی را می توان به دو دسته شبکه های مجازی و شبکه های غیرمجازی تقسیم کرد. شبکه های غیرمجازی در واقع شبکه هایی هستند که توسط مجموعه ای از افراد و گروه های به هم پیوسته، در محیط اجتماعی عمل می کنند. شبکه اجتماعی مجازی یا شبکه اجتماعی اینترنتی، وب سایت یا مجموعه ای از وب سایت هایی است که به کاربران امکان می دهد، علاقه مندی ها، افکار و فعالیت های خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند؛ به عبارت دیگر، شبکه های اجتماعی سایت هایی هستند که با استفاده از یک موتور جست و جو گر و افزودن امکاناتی مانند چت، پیام رسانی الکترونیک، انتقال تصویر و صدا و...، امکان ارتباط بیشتر کاربران را در قالب شبکه ای از روابط فردی و گروهی فراهم می آورند.

شبکه های اجتماعی مجازی در جوامع جهانی مورد استقبال بیشتری قرار گرفته است. شبکه اجتماعی مجازی ابزار متنوعی است که به صورت آزاد و مجانی به آن دسترسی می توان داشت. یک فرد می تواند مطالب مورد نظر خود یا یک سری اطلاعات خاص را در یک ثانیه با صدها و حتی هزاران فرد در سراسر جهان به اشتراک بگذارد. این شبکه مزایا و معایب خاص خود را دارد، برای مثال عده ای از محققان معتقدند شبکه های مجازی باعث افزایش معاشرت پذیری می شود و در سوی دیگر نیز افرادی مقابل این تعریف قرار دارند و معتقدند شبکه های اجتماعی فعلی باعث کاهش ارتباط با خانواده می شود.

با گسترش وب اجتماعی، نیاز به تحلیل ساختارها و رفتارهای شبکه های اجتماعی، به عنوان یکی از نیازمندی های اساسی شرکت های تجاری مبدل گشت. تحلیل شبکه های اجتماعی در بسیاری از کاربردها از جمله مدیریت شبکه اجتماعی، تحلیل گرایش بازار، شناسایی افراد تاثیرگذار و حامیان، ارتقاء کارایی سامانه های توصیفگر و... قابل استفاده است. نیازمندی های تجاری باعث شده است در سال های اخیر در بعد آکادمیک توجه زیادی به تحلیل شبکه های اجتماعی گردد. امروزه این ابزار قدرتمند نه تنها مورد توجه متخصصان فناوری اطلاعات می باشد، بلکه پژوهشگران سایر رشته هایی چون علوم تربیتی، زیست شناسی، علوم ارتباطات، اقتصاد،... به عنوان یک تکنیک کلیدی از تحلیل شبکه اجتماعی بهره می برند. همانطور که پیشتر نیز بیان شد، تحلیل شبکه های اجتماعی به عنوان یک تکنیک کلیدی در جامعه شناسی، انسان شناسی، جغرافیا، روانشناسی اجتماعی، جامعه شناسی زبان، علوم ارتباطات، علوم اطلاعات، مطالعات سازمانی، اقتصاد و زیست شناسی مدرن همانند یک موضوع محبوب در زمینه ی تفکر و مطالعه پدیدار شده است.

جدا از ویژگی های آماری مشترک میان شبکه های اجتماعی، ویژگی دیگری را نیز می توان در نظر گرفت که به تازگی کانون توجهات را به خود جلب کرده و از آن به عنوان راه حلی برای بسیاری از مشکلات موجود در شبکه های اجتماعی استفاده می شود. این ویژگی فرآیند انتشار در شبکه های اجتماعی نام دارد. انتشار اطلاعات را می توان به عنوان یکی از نمونه های فرآیند انتشار نام برد. انتشار اطلاعات یک تعریف عمومی است که شامل هر چیزی که در یک

شبکه گسترش می یابد می شود. بیشینه کردن گسترش اعتبار مانند یک ایده ی برتر و یا حتی تشخیص سریع یک فاجعه مانند دزدی. همه ی اینها نمونه هایی از انتشار اطلاعات هستند.

در نهایت از فرایند انتشاری که در شبکه های اجتماعی رخ می دهد، از جمله انتشار اطلاعات، جهت ارائه ی مدلی برای دسته ای از پدیده ها در این شبکه ها استفاده می شود. پدیده هایی مانند گسترش ویروس ها و بد افزارها در کامپیوترها، گسترش اطلاعات مربوط به کالاها در میان مردم و غیره. ارائه این مدل های آماری می تواند راهنمایی باشد جهت بررسی بیشتر ساختار شبکه های اجتماعی، نحوه گسترش و انتشار اطلاعات در آنها و همچنین تشخیص تأثیرگذارترین رئوس در این شبکه ها؛ مبحثی که به تازگی مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است.

اطلاعات می تواند باعث تشکیل یک ایده ی عمومی، ایجاد ترس و اضطراب در یک جامعه، پذیرش یک محصول توسط خریداران و غیره شود و به این طریق نقش بسیار اساسی را در سازمان های اجتماعی ایفا می کند. اطلاعات از طریق افراد مختلف در سطح شبکه منتشر می شود. افراد می توانند با استفاده از شیوه های گوناگون (شیوه های مرسوم نوشتاری، زبانی و الکترونیکی) باعث انتشار اطلاعات در شبکه ها شوند. ساختار اطلاعاتی با توجه به گسترش روز افزون استفاده از اینترنت و وب بسیار تغییر کرده و از شکل سنتی خود خارج شده است. تا چند سال پیش اگر فردی نیازمند دریافت اطلاعات خاصی می بود، می بایست هزینه ی ایجاد زیربنای ارتباطی با افراد مختلف را نیز می پرداخت. امروزه با توجه به دسترسی گسترده و آسان به اینترنت این محدودیت ها از بین رفته است.

طی چند دهه ی اخیر، دانشمندان تنها به مشاهده و انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی دقت نمی کنند و هدف بزرگتری را دنبال می نمایند. امروزه هدف اصلی ایجاد، گسترش و بیشینه کردن اطلاعات در یک شبکه است. انتشار اطلاعات یک اصل کلی است و هر چیزی که بتواند در یک شبکه منتشر شود زیر چتر انتشار اطلاعات قرار می گیرد. اهداف بررسی انتشار اطلاعات را می توان به دو دسته ی اصلی تقسیم کرد:

1. بیشینه کردن گسترش تاثیر
2. تشخیص سریع حادثه

جهت تحلیل و بررسی بیشتر این نوع مسائل و مشکلات، ما نیاز به درک عمیق تر از ساختارهای درگیر داریم که همین امر باعث می شود که بحث مدل سازی و پیش بینی انتشار اطلاعات بیشتر مورد توجه قرار گیرند. به طور دقیق تر می توان گفت که ما برای حل مشکلات در این زمینه نیازمند مدل های قوی جهت بررسی انتشار اطلاعات داریم.

مدل های انتشار اطلاعاتی که تاکنون مطرح شده اند پایه و اساسی مبتنی بر کارهای انجام شده در زمینه های گوناگونی از جمله جامعه شناسی، فیزیک، بیماری شناسی و بازاریابی دارند. تمامی این مدل ها فرض را بر این قرار می دهند که رأس های یک شبکه دو حالت دارند: فعال و غیرفعال. رأس های فعال اطلاعات را پخش کرده و به سایر رأس ها که در حالت غیر فعال هستند انتقال می دهند. مدل های گوناگون در این زمینه فرضیات متفاوتی را در مورد نحوه انتقال اطلاعات میان رأس ها در شبکه ها را در نظر می گیرند و همین امر است که موجب تمایز بین آن ها می شود.

به تازگی نیز مدل های گوناگونی طی سال های اخیر در این زمینه ارائه شده است. مشکلاتی که روش های مطرح شده تاکنون داشته اند به طور خلاصه شامل موارد زیر می شود:

5. نیاز به بهینه سازی تعدادی پارامتر در روش های اولیه

6. عدم توانایی در نمایش مسائل پیچیده ی دنیای امروز

7. عدم توانایی در نمایش واحد های چندگانه ی اطلاعاتی

8. عدم توانایی در تطابق با شبکه های بزرگ و پیچیده ی کنونی

اهمیت ارائه ی مدلی برای انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی با توجه به تمامی مطالب ذکر شده در بالا و موارد و مشکلات موجود در اکثر مدل های متداول برای انتشار اطلاعات، ما را بر آن داشت تا در این پایان نامه، روشی بر مبنای الگوریتم بهینه سازی ازدحام ذرات جهت مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه دهیم به طوریکه بسیاری از مشکلات ذکر شده را برطرف سازد. بررسی ها نشان می دهند که روش پیشنهادی، روشی کارا بوده و نتایج بهتری در مقایسه با سایر روش های موجود، ارائه می دهد.

در این پایان نامه دو روش پیشنهادی جهت مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه گردید. روش اول بر مبنای یکی از جدیدترین مدل های ارائه شده در این زمینه عمل می کند و در واقع به نوعی مدل تعمیم یافته ی آن است و در روش دوم نیز ما با استفاده از الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات سعی در مدل سازی انتشار اطلاعات می نماییم.

مدل اول یا همان EGADM که مخفف کلمه ی Extended GADM است، به نحوی طراحی شده تا بتواند ساختار پیچیده تری نسبت به روش GADM را مدل سازی کند. در این روش ما با افزودن عملگر جهش سعی داریم که تلاش افراد در شبکه های اجتماعی را برای ارتقاء سطح دانش خود نمایش دهیم. به اینصورت که اصولاً افراد همواره علاوه بر اطلاعات و دانشی که از سایرین دریافت می نمایند خود نیز به کسب اطلاعات و دانش خواهند پرداخت.

در مدل دوم یا PSODM ما روش نوینی را برای مدل سازی انتشار اطلاعات در شبکه های اجتماعی ارائه می دهیم. در این روش پایه و اساس کار الگوریتم های بهینه سازی ازدحام ذرات خواهند بود که به ما کمک می کنند تا بتوانیم عملگر های مناسبی را جهت انتقال اطلاعات میان رأس های یک شبکه به کار گیریم. استفاده از این عملگر ها مشکلات مطرح شده در مورد سایر روش ها را در مورد نبود قابلیت مدل سازی واحد های چندگانه ی اطلاعاتی برطرف می نماید. همچنین این امکان برای ما فراهم می شود تا شیوه ی نمایش پیچیده تری را برای نشان دادن اطلاعات یک رأس به کار بگیریم.

در نهایت برای اولین بار و به صورت کاملاً کاربردی از مسئله ی تشخیص شکل ها در شبکه های اجتماعی برای مقایسه مدل ها استفاده می نماییم. سه روش GGADM، GEGADM و GPSODM حاصل این قسمت هستند. این امر برای ما امکان بهبود مدل ها را نیز فراهم می آورد.

5-2- پیشنهادات برای کار های آتی

از جمله پیشنهادات برای کار های آتی که مرتبط با این پایان نامه است می توان به ارائه و معرفی الگوریتمی جهت بررسی مدل ها روی شبکه هایی با ساختار غیر مشخص اشاره کرد. شبکه هایی که در آن ها تمامی یال ها و ارتباط ها مشخص نباشند و نتوان

ساختار دقیق آن ها را بدست آورد. همچنین می توان از روش های جدیدی جهت ارزیابی برازندگی رشته های ورودی استفاده نماییم. از طرفی منظور از انتشار اطلاعات در این پایان نامه، سطح دانش از یک موضوع خاص است که می توان از اعتماد نیز به عنوان اطلاعات استفاده نماییم.

برای اجرا بر روی گراف هایی با اندازه های بسیار بزرگ، می توان روش ارائه شده را بر روی *Hadoop* ، چارچوب ارائه شده توسط *Apache^{TM}* ، اجرا کرد.

منابع و مأخذ

انگلیسی

- [1] http://en.wikipedia.org/wiki/Human%E2%80%93computer_interaction
- [2] R. Harper, T. Rodden, Y. Rogers, and A. Sellen, "Being human: HCI in the year 2020," Microsoft, Cambridge, 2008.
- [3] http://en.wikipedia.org/wiki/Social_network
- [4] Fortunato, S. (2010). Community detection in graphs, PHYSICS REPORTS 486: 75.
- [5] http://en.wikipedia.org/wiki/Graph_theory
- [6] M. E. J. Newman, The structure and function of complex networks. SIAM Review 45, 167–256 (2003).
- [7] S. Wasserman and K. Faust, Social Network Analysis (Cambridge Univ. Press, Cambridge, U.K.) (1994).
- [8] M. Faloutsos, P. Faloutsos, and C. Faloutsos, On power-law relationships of the internet topology. Computer Communications Review 29,251–262 (1999).
- [9] D. J. Watts and S. H. Strogatz, Collective dynamics of 'small-world' networks. Nature (London) 393, 440–442 (1998).
- [10] S. Milgram, The small world problem. Psychol. Today 2, 60–67 (1967).
- [11] J. Guare, Six Degrees of Separation: A Play (Vintage Books, New York) (1990).
- [12] R. Albert, H. Jeong and A.-L. Barabási, Diameter of the World-Wide Web. Nature (London) 401, 130–131 (1999).
- [13] M. E. J. Newman, S. H. Strogatz, and D. J. Watts, Random graphs with arbitrary degree distributions and their applications. Phys. Rev. E 64, 026118 (2001).
- [14] M. E. J. Newman, Detecting community structure in networks. Eur. Phys. J. B 38, 321–330 (2004).
- [15] L. Danon, J. Duch, A. Diaz-Guilera, and A. Arenas, Comparing community structure identification. J. Stat. Mech., P09008 (2005).
- [16] Valente, T. 1996. Network models of the diffusion of innovations. Computational & Mathematical Organization Theory 2(2):163–164.
- [17] Kimura, M., Saito, K., & Nakano, R. (2007). Extracting influential nodes for information diffusion on a social network. Proceedings of the 22nd AAAI Conference on Artificial Intelligence (pp. 1371–1376)
- [18] M. Richardson, P. Domingos. Mining Knowledge-Sharing Sites for Viral Marketing. Eighth Intl. Conf. on Knowledge Discovery and Data Mining, 2002.
- [19] Kempe, D., Kleinberg, J., and Tardos, E., Maximizing the spread of influence through a social network, In Proc. KDD'03 (2003), 137–146.
- [20] M. Lahiri and M. Cebrian. The genetic algorithm as a general diffusion model for social networks. Proc. of the 24th AAAI Conference on Artificial Intelligence (AAAI 2010), Atlanta, Georgia, 2010.
- [21] Lahiri, M.; Maiya, A. S.; Sulo, R.; Habiba; and Berger-Wolf, T. Y. 2008. The impact of structural changes on predictions of diffusion in networks. In IEEE ICDM Workshops, 939–948.

- [22] Goldberg, D. E. 1989. Genetic algorithms in search, optimization and machine learning. Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc. Boston, MA, USA.
- [23] Holland, J. H. 2000. Building blocks, cohort genetic algorithms, and hyperplane-defined functions. *Evol. comp.* 8(4):373–391.
- [24] Hethcote, H. 1989. Three basic epidemiological models. *Biomathematics* 18:119–144.
- [25] Aspnes, J.; Rustagi, N.; and Saia, J. 2007. Worm versus alert: Who wins in a battle for control of a large-scale network? *Principles of Distributed Systems* 443–456
- [26] Norman T. J. Bailey. *The Mathematical Theory of Infectious Diseases and its Applications*. Griffin, London, 2nd edition, 1975.
- [27] D. J. Watts and S. Strogatz. Collective dynamics of ‘small-world’ networks. *Nature*, 393:440– 442, 1998.
- [28] Cristopher Moore and M. E. J. Newman. Epidemics and percolation in small-world networks. *Physical Review E*, 61:5678–5682, 2000. cond-mat/9911492.
- [29] Gruhl, D., Guha, R., Liben-Nowell, D., & Tomkins, A. (2004). Information diffusion through blogspace. *Proceedings of the 13th International World Wide Web Conference* (pp. 107–117).
- [30] T. Valente. *Network Models of the Diffusion of Innovations*. Hampton Press, 1995.
- [31] D. Watts. A Simple Model of Global Cascades in Random Networks. *Proc. Natl. Acad. Sci.* 99(2002), 5766-71.
- [32] H. Peyton Young. *The Diffusion of Innovations in Social Networks*. Santa Fe Institute Working Paper 02-04-018(2002).
- [33] H. Peyton Young. *Individual Strategy and Social Structure: An Evolutionary Theory of Institutions*. Princeton, 1998.
- [34] P. Domingos, M. Richardson. Mining the Network Value of Customers. *Seventh International Conference on Knowledge Discovery and Data Mining*, 2001.
- [35] J. Goldenberg, B. Libai, E. Muller. Using Complex Systems Analysis to Advance Marketing Theory Development. *Academy of Marketing Science Review* 2001.
- [36] V. Mahajan, E. Muller, F. Bass. New Product Diffusion Models in Marketing: A Review and Directions for Research. *Journal of Marketing* 54:1(1990) pp. 1-26.
- [37] Venkatesh Bala and Sanjeev Goyal. A strategic analysis of network reliability. *Review of Economic Design*, 5:205–228, 2000.
- [38] Lancichinetti A, Fortunato S. Benchmarks for testing community detection algorithms on directed and weighted graphs with overlapping communities. *Phys RevE* 80(1): 16118, 2009.
- [39] A. Lancichinetti and S. Fortunato, “Community detection algorithms: a comparative analysis,” *Phys. Rev. E*, vol. 80, no. 5, p. 056117, 2009.
- [40] Tang, L., and Liu, H., Relational learning via latent social dimensions. In *KDD '09: Proceedings of the 15th ACM SIGKDD international conference on Knowledge discovery and data mining*, pages 817-826, New York, NY, USA, ACM, 2009.

- [41] L. Danon, A. Diaz-Guilera, J. Duch, and A. Arenas, "Comparing community structure identification," *Journal of Statistical Mechanics: Theory and Experiment*, vol. 9, p. 8, 2005.
- [42] Lusseau, D., The emergent properties of a dolphin social network, eprint arXiv:cond-mat/0307439, 2003.
- [43] Zachary, W., An Information Flow Model for Conflict and Fission in Small Groups, *Journal of Anthropological Research* 33: 452-473, 1977.
- [44] M. Girvan and M. E. J. Newman, Community structure in social and biological networks. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 99, 7821–7826 (2002).
- [45] Lancichinetti, A., Fortunato, S. and Kertesz, J., Detecting the overlapping and hierarchical community structure of complex networks. cite arxiv:0802.1218 Comment: 20 pages, 8 figures. Final version published on *New Journal of Physics*, 2008.
- [46] Newman, M.E.J., and Girvan, M., Finding and evaluating community structure in networks. *Phys. Rev. E* 69, 026113, 2004.
- [47] Fortunato, S., and Barthelemy, M., Resolution limit in community detection, in *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol.104, no. 1. National Acad Sciences, p. 36, 2007.
- [48] Hajibagheri, Alireza, and Gita Sukthankar. "Political Polarization over Global Warming: Analyzing Twitter Data on Climate Change." (2014).
- [49] Hajibagheri, Alireza, Ali Hamzeh, and Gita Sukthankar. "Modeling information diffusion and community membership using stochastic optimization." *Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM), 2013 IEEE/ACM International Conference on.* IEEE, 2013.
- [50] Hajibagheri, A., Lakkaraju, K., Sukthankar, G., Wigand, R. T., & Agarwal, N. (2015). Conflict and Communication in Massively-Multiplayer Online Games. In *Social Computing, Behavioral-Cultural Modeling, and Prediction* (pp. 65-74). Springer International Publishing